

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FENBİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

139695

**PLANLAMA SÜRECİ İÇİNDE MAHALLE OLGUSU
VE "ÜSKÜDAR" ÖRNEĞİNDE İRDELEME**

139695-

Şehir Plancısı Ebru SEÇKİN

**FBE Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Şehir Planlama Programında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hüseyin CENGİZ

+

Prof. Dr. C. Korkmaz
Doç. Dr. Betül Şengezer

İSTANBUL, 2003

YÜKSEK LİSANS TEZİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Prof. Dr. C. Korkmaz

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KISALTMA LİSTESİ.....	V
ŞEKİL LİSTESİ.....	VI
ÇİZELGE LİSTESİ.....	VII
ÖNSÖZ.....	VIII
ÖZET.....	IX
ABSTRACT.....	X
1 GİRİŞ.....	1
2 MAHALLE TANIMI VE TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE GELİŞİMİ.....	5
2.1 Mahalle Tanımı.....	5
2.1.1 Mahalle Ünitesinde Bulunması Gereken Donatılar.....	8
2.2 Yurt Dışında Mahalle Kavramının Gelişimi.....	9
2.2.1 Sanayi Öncesi Dönem.....	9
2.2.2 Sanayileşme Dönemi.....	9
2.2.3 Sanayi Sonrası Dönem.....	11
2.3 Türkiye'de Mahalle Kavramının Gelişimi.....	12
2.3.1 Osmanlı Dönemi Tanzimat Öncesi.....	12
2.3.2 Osmanlı Dönemi Tanzimat Sonrası.....	14
2.3.3 Cumhuriyet Dönemi.....	15
3 MAHALLE PLANLAMASI.....	18
3.1 I. AŞAMA: Mahalle Planlama Tanımı, Amacı ve Süreci.....	19
3.1.1 Mahalle Planlaması Tanımı.....	19
3.1.2 Mahalle Planlama Amacı.....	23
3.1.3 Hedefe Yönelik Olarak Hazırlanan Mahalle Planlama Süreci.....	23
3.1.3.1 Veri Toplama.....	26
3.1.3.2 Sentez.....	32
3.1.3.3 Öncelikli Konuların Belirlenmesi.....	32
3.1.3.4 Hedeflerin Belirlenmesi.....	33
3.1.3.5 Plan Yapımı- Alternatiflerin Geliştirilmesi.....	33
3.1.3.6 Plan Sunumu- Planın Uygulanması.....	34
3.1.3.7 Plan Raporunun Hazırlanması.....	34
3.1.4 Sonuçlar.....	34

3.2	II. AŞAMA: Mahalle Planlarına Katılımın Önemi ve Kullanılan Yöntemler.....	35
3.2.1	Katılım Kavramı.....	35
3.2.2	Mahalle Biriminde Katılımın Önemi.....	35
3.2.3	Katılım Yöntemleri.....	38
3.2.3.1	Geniş Topluluk Toplantıları.....	38
3.2.3.2	Küçük Oda Toplantıları.....	39
3.2.3.3	Açık Toplantılar.....	39
3.2.3.4	Workshop.....	39
3.2.4	Alternatif Katılım Yöntemleri.....	40
3.2.5	Sonuçlar.....	41
3.3	III.AŞAMA: Mahalle Planlaması Uygulamalarına Dair Yurtdışı Örnekleri.....	44
3.3.1	San Diego Kentinde Mahalle Planlaması.....	44
3.3.1.1	San Diego Hakkında Genel Bilgiler.....	44
3.3.1.2	San Diego' da Mahalle Planlaması Amacı ve Süreci.....	44
3.3.1.2.a	Carmel Valley Topluluğunda Mahalle Planlaması.....	46
3.3.2	Austin Kentinde Mahalle Planlaması.....	48
3.3.2.1	Austin'de Mahalle Planlaması Amacı.....	48
3.3.2.2	Mahalle Planlama Süreci.....	49
3.3.2.3	Mahalle Planlarının Uygulanması.....	51
3.3.2.4	Mahalle Planlamasında Kullanılan Araçlar.....	51
3.3.2.5	Mahalle Planlamasının Yararları.....	53
3.3.2.6	Austin Kenti 1997 Yılındaki Pilot Mahalle Planlama Alanları.....	54
3.3.2.6.a	Mahalle Planlama Alanı: Dawson Mahallesi.....	56
3.3.2.6.b	Mahalle Planlama Alanı: East Cesar Chavez Mahallesi.....	56
3.3.2.6.c	Mahalle Planlama Alanı: Chestnut Mahallesi.....	56
3.3.3	Toronto Kentinde Mahalle Planlaması.....	57
3.3.3.1	Toronto Yönetimi Hakkında Genel Bilgiler.....	57
3.3.3.2	Toronto Metropolitan Yönetiminin Görevleri.....	58
3.3.3.3	Yerel Belediyelerin Görevleri.....	58
3.3.3.4	Toronto Topluluk ve Mahalle Hizmetleri.....	59
3.3.4	Eastgate Mahalle Planlama Süreci.....	60
3.3.4.1	Eastgate mahallesi ile ilgili genel bilgiler.....	60
3.3.4.2	Arazi Kullanım ile İlgili Bilgiler.....	60
3.3.4.3	Eastgate Mahalle Planlaması Amacı.....	60
3.3.4.4	Eastgate Mahalle Planlama Süreci.....	60
3.3.4.5	Eastgate Mahalle Planlama Uygulaması.....	63
3.3.5	Sonuçlar.....	64
4	ÜSKÜDAR MAHALLELERİNİN İNCELENMESİ.....	66
4.1	Üsküdar İlçesi Hakkında Genel Bilgiler	66
4.1.1	Konumu.....	66
4.1.2	Tarihsel Süreç İçinde Gelişimi.....	67
4.1.3	Fiziksel ve Sosyo- Ekonomik Yapı.....	69
4.1.3.1	Topoğrafya.....	69
4.1.3.2	İklim.....	69
4.1.3.3	Arazi Kullanış.....	69
4.1.3.4	Ulaşım İlişkileri.....	76
4.1.3.5	Nüfus Yapısı.....	77
4.1.3.6	Ekonomik Yapı.....	78

4.2	Üsküdar Mahallelerinin Mevcut Durumu ve Sorunları.....	79
4.2.1	Mahallelerin Mevcut Durumu Hakkında Genel Bilgiler.....	79
4.2.2	Anket çalışması.....	84
4.2.2.1	Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	96
4.2.2.1.1	Mahalle Sakinlerinin Sosyo- Ekonomik Yapısı.....	96
4.2.2.1.2	Mahallenin Algılanma ve Benimsenme Durumu.....	98
4.2.2.1.3	Sosyal Bağlantılar.....	100
4.2.2.1.4	Muhtar İle Mahalle Sakini Arasındaki İlişki.....	101
4.2.2.1.5	Katılım.....	102
4.3	Sonuçlar.....	103
5	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	109
KAYNAKLAR.....		116
EKLER.....		120
Ek 1	Anket Örneği.....	120
ÖZGEÇMİŞ.....		123

KISALTMA LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
UCD	Propsed Land Use Map For Midland
PLUM	University of Colarado at Denver
SWOT	Strenght, Weaknes, Opportunity, Threat
İBŞB	İstanbul Büyük Şehir Belediyesi
ÜB	Üsküdar Belediyesi
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1	Welwyn: 10 ailelik konut grubu.....	7
Şekil 2.2	Radburn: 18 ailelik küçük komşuluk.....	7
Şekil 2.3	Zurich: 96 ailelik küçük komşuluk.....	7
Şekil 2.4	Crawley- West Green : Komşuluk.....	7
Şekil 2.5	Green Belt- Maryland: Mahalle.....	7
Şekil 3.1	Planlama süreci diyagramı	25
Şekil 3.2	San Diego kenti içinde yer alan topluluklar.....	43
Şekil 3.3	Carmel Valley mahalleleri	47
Şekil 3.4	Austin kenti: Plan yapılacak pilot mahalle örnekleri.....	55
Şekil 3.5	Eastgate mahallesi mevcut ve öneri arazi kullanış.....	62
Şekil 3.6	Eastgate Mahalle Planlama Süreci.....	64
Şekil 4.1	İstanbul Metropoliten alan içinde Üsküdar'ın konumu.....	67
Şekil 4.2	Üsküdar'ın İlçesinin tarihsel gelişim süreci.....	72
Şekil 4.3	Eş yükselti eğrileri.....	73
Şekil 4.4	Üsküdar İlçesi Arazi Kullanış.....	74
Şekil 4.5	Üsküdar ilçesi ulaşım kademelenmesi.....	75
Şekil 4.6	Üsküdar ilçesi sektörel dağılım.....	78
Şekil 4.7	Mahalle brüt alan büyüklükleri.....	86
Şekil 4.8	2000 yılı itibariyle mahalle nüfusları.....	87
Şekil 4.9	Mahalle brüt nüfus yoğunlukları.....	88
Şekil 4.10	Mahalle net nüfus yoğunlukları.....	89
Şekil 4.11	Üsküdar ilçesi sınırları içinde yer alan doğal ve yapay eşikler.....	90
Şekil 4.12	Merkez mahalleleri doku örneği.....	91
Şekil 4.13	Gecekondulu mahalleleri doku örneği.....	92
Şekil 4.14	Boğaziçi mahalleleri doku örneği.....	93
Şekil 4.15	Planlı mahalleler doku örneği.....	94
Şekil 4.16	Üsküdar ilçesinde anket yapılan mahalleler.....	95
Şekil 4.17	Mahallelerde yaşayanların doğum yerlerine göre dağılımı.....	96
Şekil 4.18	Mahallelere göre gelir dağılımı.....	97
Şekil 4.19	Mahallelere göre eğitim durumu.....	97
Şekil 4.20	Mahallelere göre konut türlerinin karşılaştırması.....	98
Şekil 4.21	Mahalle sınırını bilme durumu	98
Şekil 4.22	Mahalle sınırını bilenlerin mahallede yaşama süreleri.....	99
Şekil 4.23	Mahalle nüfusu hakkında bilgi düzeyi.....	99
Şekil 4.24	Mahalleyi tercih etme sebepleri.....	100
Şekil 4.25	Mahalle içindeki tanışıklık durumu.....	100
Şekil 4.26	Mahalle içinde en çok karşılaşılan mekanlar.....	101
Şekil 4.27	Muhtarın görevleriyle ilgili düşünceler.....	101
Şekil 4.28	Yaşayanlar açısından mahallelerin olumsuz özellikleri.....	103
Şekil 4.29	İlköğretim okullarının dağılımı.....	106
Şekil 4.30	Mahalle parkların dağılımı.....	107
Şekil 4.31	İlköğretim okullarına göre yaya erişme mesafeleri.....	108
Şekil 5.1	Öneri mahalle sınırları.....	115

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 2.1 Kent içinde yerleşme hiyerarşisi.....	6
Çizelge3.1 Planlama süreci.....	23
Çizelge3.2 Aktivite tablosu	26
Çizelge3.3 Plan yapım süreci ve yetkili olan kurumlar.....	28
Çizelge3.4 Katılımın belirleyici ve engelleyici unsurları.....	37
Çizelge3.5 San Diego'da mahalle planlama süreci.....	46
Çizelge4.1 İstanbul ve Üsküdar ilçesinin yıllara göre nüfusu ve İstanbul içindeki payı.....	77
Çizelge4.2 Üsküdar İlçesinin Yıllara göre Nüfus Artış Oranı.....	78
Çizelge4.3 Üsküdar İlçesinin Yıllara göre Nüfus Artış hızı.....	78
Çizelge4.4 Üsküdar ilçesinde üç ana sektörde çalışan sayıları.....	78
Çizelge4.5 Mahallelerin alan, nüfus büyüklükleri ve nüfus yoğunlukları.....	81
Çizelge4.6 Mahallelerin yıllara göre nüfus gelişimi.....	82

ÖNSÖZ

Bu çalışmaya katkılarından dolayı bana her konuda yardımcı ve destek olan tez danışmanım Prof. Dr. Hüseyin Cengiz' e, hayatım boyunca her zaman yanımda olan ve beni destekleyen aileme ve jüri üyelerine teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

San Diego, California, Texas gibi kentlerin, planlama sistematığı içinde, mahalle planlaması kavramı yer almaktadır. Mahalle planında; yerel özellikler, talepler, sorunlar ve potansiyeller belirtilmektedir. Bu planın amacı, toplulukların aktif katılımı ile fiziksel çevrenin düzenlenmesidir.

Tezin amacı, mahalle konseptinin oluşturulmasına yönelik olarak ip uçlarının üretilmesidir. Bu bağlamda yaşayanların aktif katılımıyla, mahalle planlarının yapılması gerekliliği üzerinde durulacaktır.

Bu çalışmada öncelikle, Türkiye ve yurtdışında mahallenin tarihsel gelişim süreci incelenmiş, toplumsal yaşamdaki değişimlerin, mahallelerin oluşumunda etkili olduğu görülmüştür. Komşuluk, katılım, dayanışma gibi kavramların yerini yabancılaşma, kenar mahalle, soyutlama- dışlama, önemsememe gibi kavramlar almıştır. Daha sonraki aşamada, Amerika'daki mahalle planlama süreci incelenerek, bu planların kaliteli yaşam çevrelerinin oluşmasında etkili olduğu görülmüştür. Son olarak ise, Üsküdar'daki mevcut mahalle strüktürü belirlenip, planlamaya girdi oluşturacak veriler elde edilmiştir. Mahallenin yaşayanlar tarafından algılanması ve benimsenmesinde, sosyal bağların kurulmasında, katılım ortamının oluşmasında etkili olan faktörler belirlenmiştir. Bu faktörler; uygun yaşam çevreleri elde etmek için, mahalle planlarının, planlama kademesi içinde yer alması gerektiğini göstermiştir.

Anahtar kelimeler: mahalle planlaması, katılım, topluluk kalkınması, üsküdar

ABSTRACT

There is neighborhood concept in the planning systematic of cities like San Diego, California and Texas. Local characteristics, demands, problems and potentials are stated in the neighborhood plans. The aim of this plan is the active participation of the communities and the arrangement of the physical environment.

The aim of thesis is producing clues for forming neighborhood concept. The necessity for active participation of the inhabitants and making neighborhood plans will be stressed.

In this study, the historical development process of the neighborhood was examined and it was seen that the changes in the social life were effective in forming the neighborhoods. Concepts such as neighboring, participation, solidarity have been replaced by alienation, slum, isolation and indifference. Later, upon examining the neighborhood planning process it was seen that these plans are effective in the formation of quality living environments. Finally, the existing neighborhood structure in Üsküdar was determined and input data concerning planning was obtained. Factors effective in the formation of the perception and acceptance of the neighborhood by the inhabitants, social ties and participation have been determined. These factors have shown that neighborhood plans should take place in the planning process in order to obtain suitable loving environments.

Key words: neighborhood planning, participation, community development, üsküdar.

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, en küçük yerleşme birimi olan mahallelerde, topluluğun katılımıyla "mahalle planlamasının" yapılması ve planlama sistemi içinde yer alması gerekliliğini açıklamaktır.

Planlama sürecine halkın katılımı, planı sahiplenen bireylerin varlığını ve toplumsal yaşamın devamlılığını sağlamak yönünde önemli olmaktadır. Bu noktada, kent içindeki en küçük yerleşim birimi olan mahalle gündeme gelmektedir. Mahalle, konut grubu için gerekli olan acil ihtiyaçların karşılandığı ekonomik- sosyal tesisleri ve yaşama için gerekli hizmet alanlarını kapsayan kent içindeki en küçük yerleşme birimidir. Yüzyüze ve kişisel ilişkilerin egemen olduğu mahalle ünitesinde insanlar birbirini tanır, ortak sosyal etkinliklere katılır ve aralarında bilgi değişimi, dayanışma ve ortak bir kimlik bilinci oluşur. Günümüzde ise, mahallelerin ölçeğinin artması, teknik ve iletişim araçlarının gelişmesi gibi faktörlerin etkisiyle mahalle içinde dayanışma, aidiyet duygusu, ortak çıkarlar ve yüzyüze ilişkiler gibi topluluk kavramının içerdiği birtakım öğeler yok olmaya başlamaktadır.

Yurt dışında ise son yıllarda, topluluğun planlama sürecine katılmalarını sağlayarak konut alanlarındaki yaşam kalitesini artırmak için mahalle planları yapılmaktadır.

Mahalle planlarının amacı, yerel konuların tanımlanarak, eylem planı geliştirmek için mahalle esaslı çalışmalar yapmaktır. Böylelikle, konut alanlarındaki yaşam kalitesi artacak ve mahallenin karakterinin uzun dönem boyunca korunması sağlanacaktır. Birlik ve beraberlik içinde ortak amaç için çalışan bireylerin varlığını artırarak planlama sürecine katılmalarını sağlamakta "mahalle ünitesi" uygun bir ölçek olmaktadır.

Kent planlaması sadece mekanın yeniden düzenlenmesi veya biçimlendirilmesi değil aynı zamanda toplumsal ve ekonomik gelişme ve değişmeden kaynaklanan gereksinmelerin mekanla ilişkilerinin kurularak bu gereksinmelere cevap verebilecek şekilde fizik mekanın planlanmasıdır. Amerika gibi ülkelerde, üst ölçekli planlarda genel ilkeleri belirlenen mahallelerde, arazi kullanış, nüfus, konut ve diğer fonksiyonlara ait bilgiler, kullanıcıların isteklerine ve görüşlerine göre değerlendirilerek sağlıklı planlar yapılmaktadır. Bu planların yapılmasında, iletişim ortamının olması, sorumlulukların paylaşılması, topluluğun ilgisini artıracak mekanizmaların gelişmesi önemli olmaktadır.

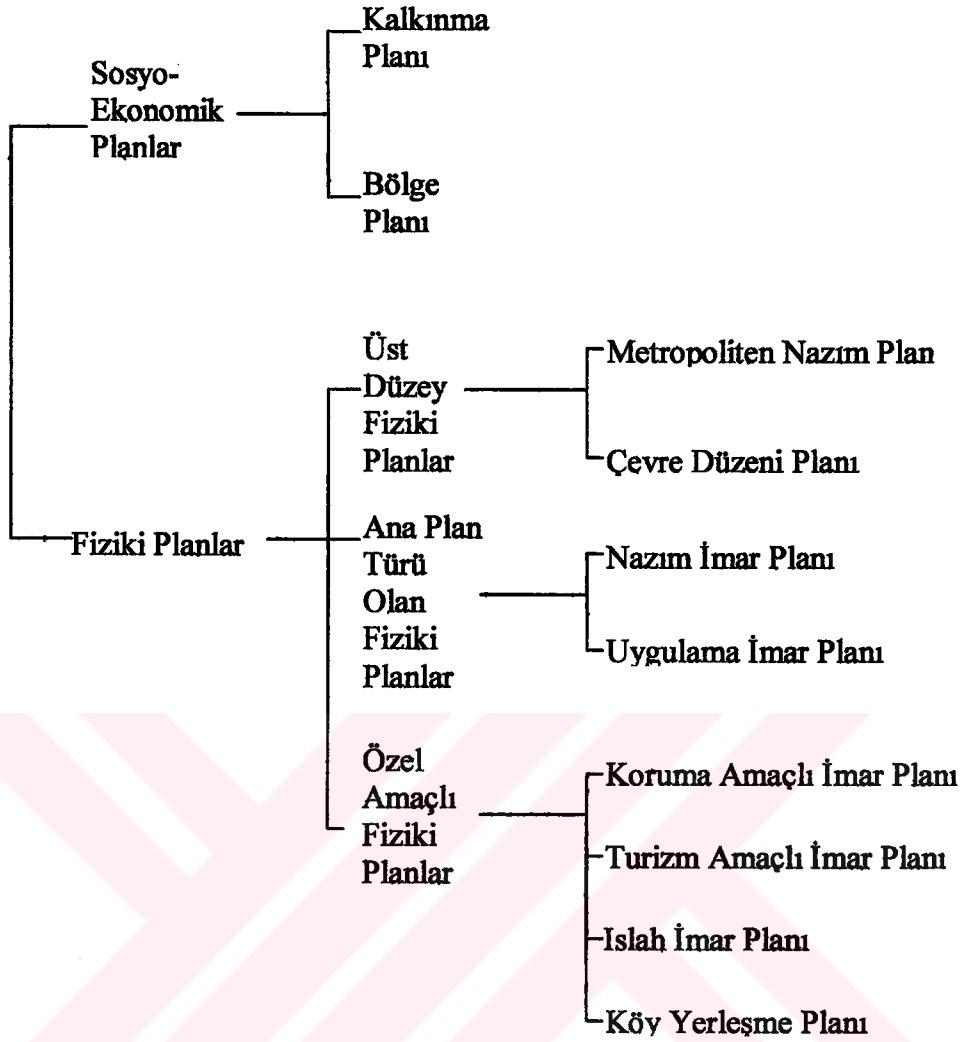
3194 sayılı İmar Kanununun 6. maddesi planlama başlığı altında planları, “Bölge Planları” ve “İmar Planları” olarak iki ana gruba ayırmıştır. İmar planlarını da; nazım imar planları ve uygulama imar planları olmak üzere iki farklı gruba ayırmıştır. Şekil 1.1’de Türkiye’deki planlama kademesi belirtilmektedir. Bu planlardan her biri kendisinden önce gelen planlardaki kararlardan aykırı yapılamaz. Üst ölçekteki plan kararlarına uymak zorundadır. Planlamada alt düzeye inildikçe planın ana hatları kesinleşmekte ve üst düzeyde genel hatlarıyla verilmiş plan kararları ana ilke ve stratejiler bozulmaksızın değişikliğe uğrayabilmektedir (Sönmez, 2002).

Ülkemizde plan yapım aşamasında halkın katılabildiği bir sistemin varlığından söz etmek mümkün değildir. Ülkemizde yapılan planlar, geniş alanları kapsadığından dolayı, yaşayanların katılımıyla plan üretmek imkansızlaşmaktadır. Dolayısıyla da planı sahiplenen ve tanıyan bireylerin varlığından söz edilememektedir. Bundan dolayı, bu çalışmada yurtdışındaki örneklerden yola çıkılarak, ülkemizdeki planlama sistemi içinde mahalle planlarının yer alması gerekliliği ortaya konulmaya çalışılacaktır.

İstanbul’un ilk kurulduğu dönemden bu yana varlığını sürdüren Üsküdar’ın sınırları içinde çok farklı karakterde mahalleler bulunmaktadır. Üsküdar’ın ilk yerleşme yerinde oluşan mahalleler ile sanayileşme, ulaşım olanaklarının artması, teknolojinin ilerlemesi gibi faktörlerin etkisiyle oluşmuş mahalleler arasında fiziksel ve sosyal yapı arasındaki farklılıklar bulunmaktadır. Yaşam koşullarının değişmesi, mahalle kurgusunu etkilemektedir. Kent içindeki sosyo-ekonomik yapının değişmesi, fizik mekanda farklı türde mahallelerin oluşmasına sebep olmaktadır. Kent içinde yoğun ve heterojen yapıda konut alanları bulunmakta ve bu tür yaşam çevrelerinde de sosyal bağlantılar zayıflamaktadır. Mevcut mahalle yapıları incelenerek, planlama açısından ortaya çıkan sorunlar örnek alan olarak seçilen Üsküdar ilçesinde belirlenecektir. Mahalle konseptinin oluşmasında etkili olan veriler, planlamaya girdi oluşturması açısından belirtilecektir.

Bu tez kapsamında ortaya atılan varsayımlar aşağıda belirtilmiştir.

- Mahallenin fiziksel ve sosyo- ekonomik özellikleri, katılım ortamının yaratılmasında etkili olmaktadır.
- Mahalle planlanması ile mahallelerde dengeli hizmet sunumunu sağlanmaktadır.
- Fiziksel, sosyo- ekonomik nedenler toplumsal ilişkiler üzerinde etkili olmaktadır.
- Planlama sürecine katılan bireylerin varlığı konut alanlarındaki yaşam kalitesini artıracaktır.

Şekil 1.1 Türkiye’deki planlama kademelenmesi (Ünal, 1991)

YÖNTEM

Bu çalışma teorik ve uygulamaya yönelik bilgilerden oluşmaktadır. Giriş ve sonuç bölümleri dışında üç ana bölüm bulunmaktadır.

İlk bölümde, fiziksel, sosyal ve yönetsel açıdan mahalle tanımları belirtildikten sonra, mahalle kavramının yurt dışında ve ülkemizde tarihsel süreç içinde yaşadığı değişimler incelenmiştir. Tarih boyunca, kentler içinde ne şekilde yer aldığı bu bölümde belirtilecektir.

İkinci bölümde, gelişmekte olan ülkelerin planlama sistemi içinde yer almaya başlayan “Mahalle Planlaması” incelenmiştir. Ülkemizdeki planlama sistemi içinde ne şekilde yer alacağına dair ip uçları bu bölümde çıkartılmaya çalışılmıştır.

Günümüzde mahalle kavramı hem fiziksel hem de sosyal anlamda yok olmaya başlamıştır. Ülkemizdeki planlama sürecine halkın katılabileceği bir sistemin varlığından söz

edilememektedir. Mahalle planları topluluğun organizasyonunu sağlayarak konut alanlarındaki yaşam kalitesini artırmak ve fiziksel düzenlemenin yanında topluluğun kalkınmasına yardımcı olmaktadır. Yerel özelliklerin en belirgin olarak görüldüğü bu plan türünün incelendiği bu bölüm üç aşamadan oluşmaktadır.

Birinci aşamada; mahalle planlama tanımı, amacı ve süreci aktarılacaktır.

İkinci aşamada; mahalle ölçeğinde katılımın önemi üzerinde durulacak ve katılım ortamının yaratılmasında kullanılacak olan yöntemler belirlenecektir.

Üçüncü Aşamada; yurt dışındaki mahalle planlaması uygulamalarına çeşitli kentlerden örnekler verilecektir.

Üçüncü bölümde, Yurt dışındaki planlama sistematigi içinde yeralan mahalle planlarının verimli ve etkili şekilde gerçekleşmesi için iletişim, sorumlulukların paylaşılması, uygun fiziksel büyüklük vb. bir takım faktörlerin bulunması gerekli olmaktadır. Bu faktörler örnek alan olarak seçilen İstanbul Metropoliten Alan sınırları içinde yeralan Üsküdar mahallelerinde irdelenmeye çalışılmıştır. Yapılacak olan inceleme iki aşamadan oluşmaktadır. *İlk olarak* mevcut mahalleler, nüfus, donatı, alan büyüklüğü, doku özellikleri bakımından incelenmiştir.

İkinci olarak, farklı fiziksel özellikler gösteren üç mahallede yaşayanlarla anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışmasının amacı; fiziksel özellikleri farklı olan alanlarda yaşayan, belirli sosyal grupların, farklı davranış kalıpları gösterip göstermediğini saptamaktır. Mahallenin yaşayanlar tarafından benimsenmesinde ve planlamaya katılımın sağlanmasında etkili olan faktörler belirlenmeye çalışılmıştır.

Sonuç ve öneriler bölümünde; Türkiye'deki planlama kademesi içinde "Mahalle Planlarının" nerede yeralacağı belirtilmiştir. Mahalle konseptinin oluşmasında göz önüne alınacak önerilerde bulunulmuş ve Üsküdar için öneri mahalle sınırları çizilmiştir.

2 MAHALLE TANIMI VE TARİHSEL SÜREC İÇİNDE GELİŞİMİ

2.1 MAHALLE TANIMI

Sözlük tanımı; cadde ve sokaklarla sınırlanmış, ayrı bir yönetime sahip olan kentteki en küçük yerleşim birimidir (1). Sözcük kökeni, İslam ağırlıklı ve doğu kültürüne özgü bir anlatım biçimidir. Mahalle kavramı, zaman dilimleri içerisinde farklı toplumsal sistemler ve değişik yapısal özellikler göstererek sürekli yer almıştır. Kuzey Hindistan’da halk arasında “Muhalla”, Mısırda “Mahalla” adı altında yer ve mevki anlamında kullanılmıştır (Aysu,2002). Konaklanan yer anlamında da kullanılan mahalle kelimesi, daha sonra şehrin en küçük yönetim birimi olarak tanımlanmıştır (Kramers, J.M.).

Ana Britanica Ansiklopedisinde mahalle, belediye sınırları içerisinde tüzel kişiliği olmayan yönetim birimi olarak tanımlanmaktadır. Yıldırım ise mahalleyi, fiziksel açıdan küçük ölçekli bir yerel mekan, yönetim olarak da en küçük kent yönetim birimi olarak değerlendirirken, sosyal açıdan da topluluk olarak tanımlamıştır (Arıkboğa,1998). Blowers, mahallenin toplulukla aynı anlamda kullanılabilmesi için, “karşılıklı etkileşimi” zorunlu bir koşul olarak kabul etmiştir. Böyle mahallelerde insanlar birbirini tanır, ortak sosyal etkinliklere katılır ve aralarında bilgi değişimi, dayanışma ve ortak bir kimlik bilinci oluşur. Günümüzde teknik ve iletişim araçlarının gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla dayanışma, aidiyet duygusu, ortak çıkarlar ve yüzyüze ilişkiler gibi topluluk kavramının içerdiği birtakım öğelerin yerini, diğer topluluklar (birlik, oda, dernek vs.) almakta ve topluluk örgütlenmeleri yerine rasyonel örgütlenmeler oluşmuştur (Bulut,1999).

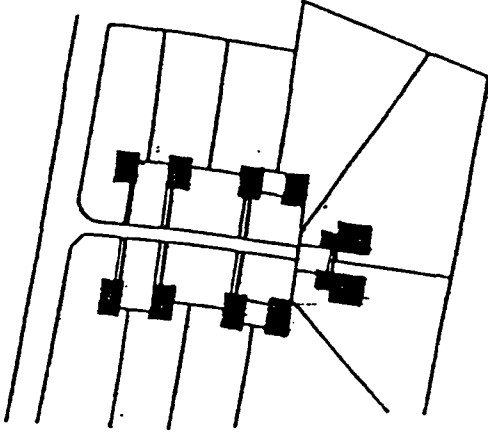
İngilizlerin “neighborhood” olarak adlandırdıkları ünitenin ülkemizdeki karşılığı, fizik mekanda yakın olma ve komşuluk ilişkilerinin yoğun olduğu ilkökul yerleşme birimidir. Bu ünite, konut grubu için gerekli olan acil ihtiyaçların karşılandığı ekonomik- sosyal tesisleri ve yaşama için gerekli hizmet alanlarını kapsamaktadır. Dar bir alanda yer alan, daha çok yüzyüze ve kişisel ilişkilerin egemen olduğu, bireylerin yürüme uzaklığı içindeki ilkökul, oyun yeri, bakkal gibi ortak kullanım alanlarından kolaylıkla yararlanabildiği en küçük yerleşim yeridir (Palabıyık,2000)

Çizelge 2.1: Kent içinde yerleşme hiyerarşisi (Çetiner,1990)

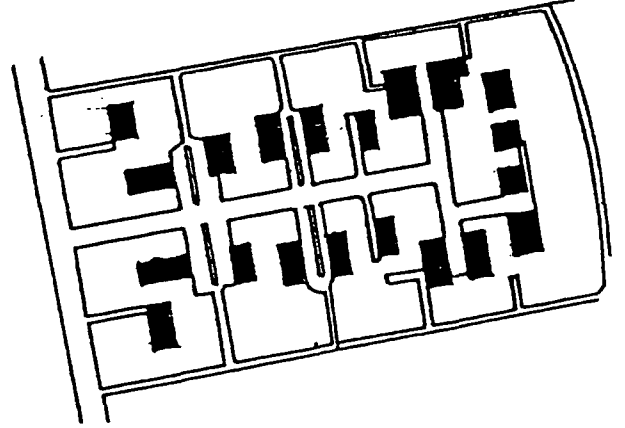
Ünite	Tanımlar	Aile veya Hane sayısı	Nüfus	İhtiyaçlar
1	KONUT Tek aile konut Çok aile konutu	1	1-10	Bahçe+Bahçe yolu Teraslar+Balkon+Merdiven+Asansör
2	KONUT GRUBU	6-10	30-50	Çocuk oyun yeri
3	KÜÇÜK KOMŞULUK (10 Konut Grubu)	60-120	300-600	Bir küçük çocuk oyun yeri (3 yaşa kadar), bir çocuk bahçesi, otopark
4	KOMŞULUK (5 küçük komşuluk grubu)	300-400	1500-2000	Çocuk yuvası+ 7-12 yaş için oyun yeri+küçük bir çarşı
5	İLKOKUL YERLEŞME BİRİMİ (2-3 komşuluk grubu)	700-1000	3500-5000	İlkokul+açık yeşil alan+mescit+küçük hizmet merkezi (çarşı)
6	SEMT (KÜÇÜK ŞEHİR) (2-3 ilkokul yerleşme birimi)	2000-3000	10000-15000	1 orta okul+ 1 sanat okulu+semt hizmet merkezi (çarşı)+tamirhaneler +spor alanları+açık yüzme havuzu+idari+sosyal tesisler (gençlik yurdu)+dini tesisler (cami)
7	ŞEHİRSEL BİRİM (2,3,4 semt)	4000-9000	20000-50000	Lise+ Satadyum+Şehir merkezi+tiyatro+sina ma vs.

Şehircilik düzenleme ilkeleri yönünden en küçük planlama ünitesi, Ayten Çetiner'e göre 1500- 2000 kişinin yaşadığı komşuluk birimidir. Bu ünite ilkokul hizmeti ölçüt olarak değerlendirildiğinde, mahallenin nüfusu 7000 kişi olmaktadır. İTÜ. Şehircilik Kürsüsü ve Enstitüsü tarafından kabul edilen yerleşim hiyerarşisi içinde "mahalle" birimi ilkokul yerleşme birimi olarak değerlendirilmiş ve dört kademede ele alınmaktadır. Bu kademelenme konut, konut grubu, küçük komşuluk ve komşuluk olarak çizelge 2.1.'de gösterilmiştir (Çetiner,1990).

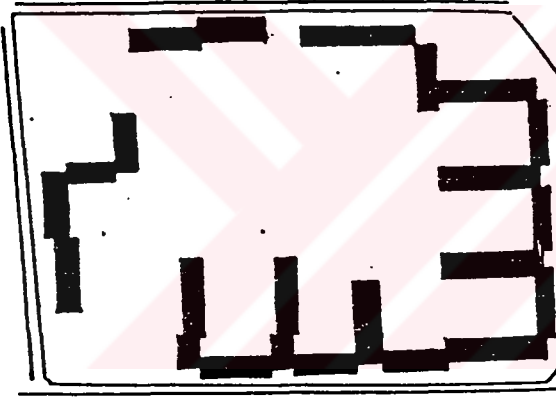
Çeşitli ülkelerden komşuluk birimi örnekleri (Bayhan,1969)

Şekil 2.1. Welwyn: 10 ailelik konut grubu komşuluk

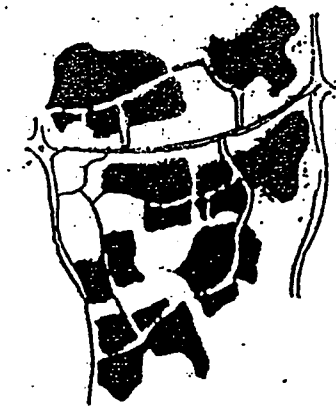
Şekil 2.2. Radburn: 18 ailelik küçük

Şekil 2.3. Zurich: 96 ailelik küçük komşuluk

Şekil 2.4. Crawley- West Green : Komşuluk

Şekil 2.5. Green Belt- Maryland: Mahalle

Birkaç komşuluk grubu ilkokul yerleşme birimini oluşturmaktadır. Merkezinde dükkanlar grubu ve okulu bulunan mahalle ünitesinin nüfusu, 4000- 8000 kişi ve alan büyüklüğü 40- 80 hektardır. Şekil 2.5 Green- Belt- Maryland 7500 kişi- 95 ha. ile mahalleye örnek oluşturur (Bayhan,1969).

Alexander, mahallelerden oluşan kentte sorunlara daha kolay çözüm bulunacağını savunmuş, bunun içinde kendi kendine organize olmayı başararak ve kenti ilgilendiren kamu hizmetleri ile ilgili kararlarda semt meclisine baskı yapabilmesi açısından komşuluk biriminin nüfusunu 200- 1000 kişi ve en küçük kentsel birim nüfusunu ise 5000- 10000 kişi olarak belirlemiştir (Evren,1997).

2.1.1 Mahalle Ünitesinde Bulunması Gereken Donatılar

- **Yerleşme Alanları:** Konut, ilgili kullanışlar, binaların bahçeleri, garajlar.
- **Donatım Alanları**
 - **Eğitim:** İlkokul, anaokulu, yuva. 7-12 veya 7-15 yaş grubundaki çocukların gideceği temel eğitim tesisleri, konut alanlarına yaya erişme mesafesi içinde olmalı ve araç trafiğinden arındırılmış olmalıdır.
 - **Cami:** Tarihsel gelişim boyunca mahallenin oluşumunda etkili olmuş olan ve tüm mahalleye hizmet eden, mahalle kavramını oluşturmada sosyal ilişkiler açısından önemli bir fiziksel mekan olan *cami*, herkesin ulaşılabilirlik sınırları içinde yeralır. Günümüzde ise caminin tarihteki özemi azalmıştır.
 - **Yeşil Alan:** Çocuk oyun bahçesi, çocuk oyun alanları, spor alanları ve parklar...
 - **Sosyal ve Kültürel tesis:** Gençlik evi, sosyal merkez, toplantı salonu...
 - **Sağlık Hizmeti:** Sağlık ocağı, dispanser...
 - **Ticari tesisler:** 15- 20 mağazanın bulunduğu küçük alışveriş merkezi.
 - *Gıda: fırın, kasap, bakkal, manav, şarküteri, gazete bayii...
 - * Diğerleri: Eczane, berber, terzi, kahvehane...
 - * Bazı yerlerde sinema, tiyatro...
 - **Altyapı tesisleri:** Temiz su, elektrik, telefon, kanalizasyon...
 - **İdari tesisler:** İnsanların birbirlerini tanıması ve organize olması açısından erişilebilirliğin kolay olduğu bir alanda, mahallenin yönetim organı ve mülki amiri olan *muhtarlığın binası*, itfaiye servisi, karakol....

Mahalle ünitesi içindeki donatılar, konut alanlarının yaya olarak rahat bir şekilde erişebilecekleri uzaklıkta olmalıdır. Bu bakımdan olması gereken erişme mesafeleri aşağıda belirtilmiştir (Çetiner,1991).

Anaokulu	: 400 m.
Durak	: 400 m.
Çocuk bahçesi	: 400- 800 m.
İlkokul	: 400- 800 m.
Oyun alanları	: 400- 800 m.
Park	: 400- 800 m.
Alışveriş merkezi	: 400- 800 m.
Sosyal, kültürel, eğlence tesisleri	: 800 m.
Sağlık tesisleri merkezi	: 800 m. Mesafede olmalıdır.

2.2 YURT DIŞINDA MAHALLE KAVRAMININ GELİŞİMİ

2.2.1 Sanayi Öncesi Dönem

Sanayi öncesi dönemde, ekonomik yapı ağırlıklı olarak tarıma ve el sanatlarına dayanmaktadır. Nüfus yaklaşık olarak 100 000 kişi ve %90'u kırsal alanda yaşayarak tarımla uğraşmaktadır.

Bu dönemde, toplumsal farklılaşmalara göre mahalleler oluşmuştur. Etnik köken, gelir düzeyindeki farklılıklar, yaşama mekanlarında da ayrılıkların olmasına neden olmuş, insanlar farklı mahallelerde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Seçkinler ve varlıklı kişiler kent merkezinde ve merkeze yakın yerlerde yaşarken, yoksul kesim, kentin çeperlerinde yerleşmişlerdir. Bu dönemde, toplumsal farklılaşma, ulaşım olanaklarının yetersiz olması komşuluğun gelişmesini hızlandırmıştır.

Toplumsal farklılaşma net olarak belli olurken, mekan kullanımında bir uzmanlaşma olmadığı görülmektedir. Ortaçağ Avrupa'sında ve diğer yerlerde kentlerdeki, evler atölyeler olarak hizmet ederlerken; dinsel yapılar da okul veya alışveriş merkezi olarak kullanılmaktadır (Sjoberg,2002).

2.2.2 Sanayileşme Dönemi

Batı toplumlarında, kentleşme ve sanayileşme ile birlikte mahalleler, sosyo- kültürel açıdan değişmeye başlamışlardır. 18. yy sonlarında endüstri devrimi, ekonomik ve teknolojik gelişmelerle birlikte, ilk olarak ortaya çıktığı İngiltere başta olmak üzere, insan

yerleşmelerinin sosyal ve fiziksel yapısı üzerinde büyük değişmelere yol açmıştır. Buhar makinesi, mekanik tezgah ve yeni ulaşım yöntemleri (demiryolu) gibi pek çok yeni buluşun yardımıyla, sadece üretimin boyutları artmakla kalmamış, aynı zamanda makinelerin ve işgücünün verimliliğini artırmak için üretim eylemleri, coğrafi olarak belli merkezlerde toplanmıştır. Avrupa ve Amerika başta olmak üzere pek çok ülkede üretim sisteminin değişmesiyle, iş olanaklarının daha fazla olduğu bölgelere doğru bir nüfus akımı olmuştur. Kentlerin nüfusunun artması sonucu, ortaya çıkan konut talebini karşılayan 19. yy.'daki konutlar aynı çatı altında, çok fazla insanı barındırmayı amaçlayan, yatayda ve düşeyde büyüyen, yapılar olmuştur. Fabrika kentlerin, ortaya çıktığı dönemde, ücret karşılığı emeğini satmak üzere gelen işçi sınıfının konut sorununu çözme yönünde, işyerinin yanında toplu olarak yapılan konut örnekleri oluşmuştur (Batur,1978).

19. yy.'da sanayi devrimi ile birlikte, mahalleler, sosyo- kültürel ve etnik farklılıklara göre değil, ekonomik farklılıklara göre oluşmaya başlamıştır. Yeni toplumsal örgütlenmeler, yeni sınıflar ve sınıflar arası ilişkilerin ve dengelerin ortaya çıkması sonucu, mekansal örgütlenmelerde değişime uğramıştır. Değişimler en çarpıcı biçimde kentsel mekanda görülmektedir. Zenginlik ve fakirlik faktörü mahalle kavramı için temel faktörlerden biri durumuna gelmiştir. Fabrikaların çevrelerinde göç eden işçilerin yaşadığı ışıksız ve havasız odalara sahip işçi mahalleleri, zenginle fakir kesimin birbirini görmeyeceği şekilde oluşmuştur. Zamanla sağlıklı mahallelerde yaşanan salgın hastalıkları yüzünden, zengin kesim şehir merkezinden banliyölere göç etmiş ve bu bölgelerde yeni mahalleler oluşmuştur. Zamanla ulaşım imkanlarının artmasıyla, varlıklı ailelerin yaşadığı şehir dışı banliyölerde, orta gelir grubu aileler de yaşamaya başlamıştır (Batur,1978).

Sanayileşme süreci ile mahallelerin büyüklükleri değişmiş, insanlar arasında sosyal birliktelik yok olmuştur. Mahalle ve yönetiminin yenilenmesi için modeller geliştirilmiştir. Birinci modelde, mahalleyi tamamı ile sanayi öncesi dönemdeki şekline getirmek amaçlanmıştır. Mahalle yönetsel olarak kendi yönetiminden sorumlu, doğrudan sosyal ilişkiler üzerine kurulacak, metropol kavramı içinde yeralmayacaktır. Bu modele "ideolojik model" denmektedir.

İkinci model ise, mahallenin siyasal bir bütünlük içinde olması ve bu yolla mahallenin ve yönetiminin metropol kavramı içinde söz sahibi olması amaçlanmaktadır. Bu modelde ilişkiler sosyal boyuttan çıkıp, siyasal hayatta örgütlenmeyi öngörmektedir.

Mahallenin eski kimliğini kazanması için yapılan tüm çalışmalar amacına ulaşamamış, sosyal, fiziksel ve yönetsel bir alt bölge olmaktan çıkmış, metropol içinde kimliğini yitirmeye başlamıştır (Alada,2000).

2.2.3 Sanayi Sonrası Dönem

Sanayi devriminden sonra, birlikte yaşamak yerine yan yana yaşamının etiğini arama çabaları oluşmuştur. Sosyal sınıflar arasındaki farklılıklar iyice belirginleşmiş, gelir düzeyinde oluşan bu ayrımlar sonucunda fizik mekanda da kutuplaşmalar oluşmuştur. Üst ve orta gelir grubu nitelikli mahallelerde yaşarken, düşük gelirli olan işçi sınıfı yeterli sağlık koşullarından ve ışıktan yoksun olan kalabalık binalarda yaşamaya başlamıştır

Bu dönemin en belirgin özellikleri aşağıda yer almaktadır (Dostoğlu,2001).

- Gelir gruplarının sınıflandırılması, farklı gelir gruplarının bir arada değil, yan yana yaşamak istemesi
- Gelişen teknolojinin getirmiş olduğu yapım tekniklerinin ilerlemesi, yatayda ve düşeyde yapıların gelişmesi, işçi ve işveren konutlarının hem fizik mekanda hem de tasarımında farklılaşması
- Kentlerdeki çalışma alanlarına olan göçlerden dolayı nüfus ve yoğunluğun artması sonucu oluşan konut talebini karşılayacak ölçülerde, çok fazla insanı tek çatı altında barındırmak için konutların çok katlı ve geniş tabanlı olarak tasarlanması
- Fabrikalar çevresinde oluşturulan konutların çalışma alanına yakınlığı ve yaşama standartlarının uygunluğu dolayısıyla yüksek verim elde etme
- Ulaşım sisteminin ilerlemesi
- Makineleşme, hızlı, standart üretim yapılması, konutlarında estetik kaygıdan uzaklaşıp monoton bir şekle dönüşmesi

Sanayi sonrası dönemde, kentlerde fiziksel ve sosyal açıdan önemli sorunlar meydana gelmiştir. İlk olarak, zengin kesim tarafından terk edilen kent merkezleri köhnemeye başlamış ve sosyal yapısı bozulmuştur. Özellikle, İngiltere'de bu alanlar, gelir düzeyi düşük aileler, ikinci sınıf işyerleri ve depolar tarafından işgal edilerek çöküntü bölgeler haline gelmiştir (Keleş,1990).

Otomobilin ortaya çıkmasıyla iş ve konut alanlarının birbirine yakın olma zorunluluğu ortadan kalkmıştır. Arabası olan üst ve üst-orta gelir grupları işyerlerinden uzakta olan sessiz, yeşil alanların olduğu, sağlıklı konut alanlarında yaşama imkanı bulmuştur. Düşük gelir grupları ise kötü standartlarda yaşamaya devam etmişlerdir. Yeni oluşan banliyöler, sosyal ilişkilerden uzak, içine kapalı bir toplum yaratarak, büyük şehirlerin yatakhaneleri olmuşlardır

2.Dünya savaşından sonra sorunları çözmek için, farklı sosyal sınıfları kaynaştırmak amacıyla, farklı büyüklükte ve tipte konutlardan oluşan apartman blokları ile tek ailelik bahçeli ve sıra evler birarada düşünülmüştür. Komşuluk ilişkilerini kuvvetlendirerek sosyal entegrasyonu sağlamak hedeflenmiştir. Bu çalışmalar istenen sonuca ulaşmamış, aynı sınıftan olan ailelerin birarada yaşamak istemeleri ve tek ailelik bahçeli evlerin daha çok tercih edilmesi ile apartmanların kullanılmaması yeni birtakım problemleri ortaya çıkarmıştır (Bilgin,1992).

2.3 TÜRKİYE'DE MAHALLE KAVRAMININ GELİŞİMİ

2.3.1 Osmanlı Dönemi Tazimat Öncesi

Fiziksel Yapı

Osmanlı dönemindeki kentlerin yerleşim düzenlerine bakıldığında Bizans ve İslam Döneminin bir sentezi olduğunu görmek mümkündür. Bizans Döneminde yerleşmiş olan azınlıklıkları kontrol eden ve İslamiyetin yayılmasını da sağlayıcı yerleşme politikaları geliştirilmeye çalışılmıştır. Osmanlı döneminde mahalleler cami etrafında gelişerek oluşmuşlardır (Cezar,1985). Bu dönemde, toplanma mekanının ibadet edilen mekanın çevresinde olması ve başkanının imam olması, mahallenin sosyo- kültürel yapısının tamamıyla dine bağlı olarak oluştuğunu göstermektedir.

Kentin en küçük idari ünitesi olan Osmanlı -Türk mahallesi toplumsal, kültürel, iktisadi ve yönetsel bağlamda bir toplumsal olgu olarak belirlenmektedir. Mahalle içinde yaşayanlar birbirini tanır ve birbirinin davranışlarından sorumludur. 16.yy. verilerine göre bir mahallede ortalama 10 ile 50 arasında hane bulunmaktadır (Alada,2000). E. H. Ayverdi, R. Mantran ve S. Aktüre gibi araştırmacılara dayanarak, İstanbul'daki mahallelerin büyüklüklerinin yüzyüze ilişki kurmayı sağlayacak şekilde 1 ile 10 hektar arasında olduğunu söylemek mümkündür. Yoğunlukları ise 50- 100 kişi/ ha arasında olduğu tahmin edilmektedir (Kuban,1993). XVI. Yüzyılda, 17 kentin, 674 Müslüman mahallesinde ortalama nüfusun ise 250- 300 civarında olduğu belirlenmiştir (Palabıyık,2000). Bireyler yaşadıkları mahalleye göre tanımlanmışlardır.

Bu dönemdeki mahallelerin en belirgin özellikleri, kilise, mescid, cami, mektep, tekke, kitaplık ve hamam gibi fonksiyonlara yaya ulaşma mesafesi içinde avlulu evlerden oluşması, çıkmaz sokakların bulunduğu topoğrafyaya uygun olarak organik formda olması, etnik ve dini farklılaşmalara göre oluşması(Ürküt,1997), insanın çevresini algılayabileceği ve her türlü sorumluluğuna katılabileceği ölçekte kurulmuş olmasıdır (Cansever,1996). Mahalleler fizik mekanda çok sayıda yollarla birbirine bağlandığı için sınırları net olarak algılanamamıştır. Yerleşme içindeki dağılımları mahalleyi oluşturan cami gibi önemli kamu yapılarından anlaşılmıştır (Cerası,1999).

Yönetişel Yapı

Osmanlı döneminde, yasal statüsü ve tüzel kişiliği olmayan mahalle, günlük yaşam için gerekli ihtiyaçların karşılandığı sistemli ve kapsamlı bir örgüttür (Arıkboğa,1998).

Osmanlı yönetimi, mahalle, kaza ve nahiye olarak kademelendirilmiştir. Kazaları kadılar, nahiyeleri naibler, mahalleyi ise sosyal bir kurum ve halkın toplanma yeri olarak mahallenin yönetim merkezi olan caminin imamı yönetmektedir. Gayrimüslim mahallelerde ise “kocabaşı” ve “papazlar” sorumludur. Mahalle halkının tercihleri göz önüne tutularak kadının önerisi ve padişah fermanı ile atanmaktadır (Palabıyık,2000). Bulunduğu mahallenin dini hayatından ve idari yapısından sorumlu olan imamların görevleri, her mahallenin ırzını korumak ve mahalleye zarar verecek durumları ortadan kaldırmak, mahalle halkının emniyetini sağlamak ve rahatlarının teminine dikkat etmektir (Taşkömür,1996). Mahalledeki doğum, ölüm, evlenme, boşanma, yer değiştirme gibi nüfus olaylarını izlemenin yanında mahallede ahlak zabıtası ve sulh hakimi olarak da görev yapmışlardır (Arıkboğa,1998). Mahallenin örf, adet ve din kurallarına göre yaşayıp yaşamadıklarını kontrol eden, nikah kıyan yazılı belgeler hazırlayan, mahallenin temizliğinden ve düzeninden sorumlu olan, mahalleli arasındaki anlaşmazlıkları çözmek için yargısına başvuru ve bir bakıma devletle kişi arasındaki ilişkiyi kuran tek otorite olmaktadır (Kuban,1993). Kısacası imam mahallede olan tüm olaylardan sorumludur. Mahallede yaşayanlarda mahallelerinde olan tüm olayları takip eder ve mahalle güvenliğinin sağlanmasına yardımcı olurlar (Işın,1995).

Mahallelilerden vergi toplanarak kurulmuş özerk mali fon niteliğindeki, mahallenin önemli kuruluşlarından biri olan “avarız akçası vakfı”, mahalle yöneticilerinden seçilen idare heyeti tarafından yönetilmektedir (Palabıyık,2000). Avarız akçası vakfından toplanan paralar; cami, okul, çeşme, su yolu, köprü vb. yapıların yapım ve onarımı ile bunların ısıtma ve aydınlatılması, imam, müezzin, öğretmen gibi görevlilerin ücretlilerinin ödenmesi ve mahalle halkından toplanan avarız vergisinin karşılanması gibi toplumsal gereksinimler ve kentsel

hizmetlerin yerine getirilmesi için kullanılmıştır. İmarla ilgili neredeyse tüm hizmetler vakıflar aracılığıyla yerine getirilmiştir. Ayrıca bu sistemin, toplumdaki eşitsiz dağılımı dengeleyici bir rolde bulunmaktadır (Arıkboğa,1998).

Osmanlı dönemindeki mahallelerdeki yaşam tarzının içe dönük olduğunu, avlulu evler, mahalle arasındaki çıkmaz sokaklar, cami ve çarşı haricinde biraraya gelme imkanının olmamasına dayanarak söylemek mümkündür. Osmanlı gündelik hayatın ev, cami, çarşı üçgeni içinde sürdürülmesi, 16. yüzyıl ortalarına kadar devam etmiştir. Homojen ve durağan yapı bu dönemden sonra değişmiştir. Tanzimatla birlikte kentsel yapının nasıl değiştiği, aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

2.3.2 Osmanlı Dönemi Tanzimat Sonrası

Fiziksel Yapı

Bu dönemde hızlı nüfus artışına bağlı olarak konut ihtiyacı artmış ve buna bağlı olarak parseller parçalanmış, küçülmüş ve daha sık bir doku ortaya çıkmıştır. Daha önce kerpiç ve tek katlı olan konutlar, artık ahşap ve iki katlı olarak yapılmaya başlamıştır (Yenen,1987). Nüfus yoğunluğu İstanbul'daki mahallelerde 19. yy'da 250- 400 kişi/ha arasında değişmektedir (Kuban,1993). Komşuluk ilişkilerine dayalı olarak gelişen dar yollara sahip organik mahalle dokusu yerini bu dönemde geniş ve birbirini dik kesen yolların oluşturduğu dokuya bırakmıştır (Ürküt,1997). Toplumsal yapıda da birtakım değişimler olmuştur. Gelir gruplarına göre farklı yaşam tarzları gelişmiştir. Bu durum fizik mekana da yansımıştır. Yüksek gelir düzeyindeki kişiler konutlarını, mahalle merkezinde, yüksek noktalarda veya merkezi iş bölgesinde yapmışlardır (Yenen,1987).

Geleneksel komşuluk ilişkileri ve cami toplantıları dışındaki, ilk kamusal toplanma yerleri olarak kahvehaneler bu dönemde oluşmuştur. Mahalle sakinlerinin sohbet etmek amacıyla mahalle kahvelerine gelmesiyle bu mekanlar erkeklere yönelik olarak, toplumsal iletişim merkezleri olmuştur (Işın,1995).

Yönetsel Yapı

Tanzimat döneminde, taşradan kente insanların gelmeye başlamasıyla mahallenin eski durağan yapısı ortadan kalmış hızlı nüfus artışıyla kentlerde ortaya çıkan sorunları çözmek amacıyla birtakım düzenlemeler yapılmıştır. İlk olarak II. Mahmut tarafından İstanbul'da 1829, taşrada 1833 yıllarında muhtarlık örgütleri kurulmuştur. Muhtarlık, şehrin güvenliğini sağlamak, vergi toplayabilmek, mahallelilerin düzenini korumak ve diğer mali- mülki

görevlerin yerine getirilmesi için kurulmuştur (Ortaylı,1996) İmam da muhtarın yardımcısı olmuştur. İmamın yetkisinin azalması yanında, mahalledeki sosyal kurumlar da etkisini yitirmeye başlamıştır. Örneğin Osmanlı döneminde eğitim kurumu olan medrese, modern okulların kurulmasıyla önemini kaybetmiştir (Işın,1995).

Mahalleler de muhtarlık kurulmasıyla birlikte, merkezi idare- mahalle arasında bürokrasi yoluyla bilgi- denetim ağı kurulmuş olmaktadır(Arıkboğa, E.,1998). Muhtarlar 1842’ deki düzenlemeyle kaza müdürlerine bağlanmıştır (Alada,2000).

1864 tarihli Vilayet Nizamnamesinin 5. Maddesi, mahalle muhtarlığını bir yerel yönetim birimi haline dönüştürmüş ve bir mahalle kurulması için enaz 50 hane bulunması gerektiği şartını getirmiştir (Arıkboğa,1998). Her mahallede, her dini cemaat için birinci ve ikinci olmak üzere iki muhtarla, enaz 3 en fazla 12 kişiden oluşan ihtiyar meclisinin kurulması öngörülmüştür. Muhtar ve ihtiyar meclisi üyelerinin başlıca görevleri şunlardır: Kanun, yönetmelik ve hükümet olaylarını yetkililere haber vermek, devlet alacaklarını tahsilde hükümete yardımcı olmak, mahallenin temizliği tarımsal gelirlerinin artırılmasının araştırılması vb. görevleri yerine getirmek ile bazı antlaşmazlıkları çözümlenektir (Palabıyık,2000).

1864-1871 tarihli Nizamnameler ile din liderlerinin yönetimle ilişkilerine hukuksal olarak son verilmiştir (Arıkboğa,1998)

1869 yılında avarız akçası sandıklarının ortadan kaldırılması ile mahallelinin kendi kendini yönetme iradesi elinden alınmıştır (Alada,2000).

1876 tarihli “İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi” ile mahalle yönetimlerinin merkezi yönetime ve yerel işlere ilişkin görevleri düzenlenmiştir. Hükümet ile halk arasında ilişkinin daha kolay kurulmasında önceleri imamlar görevli iken bu dönemde muhtarlar görevli olmuşlardır. 1891 tarihli Ebniye Kanunu, boş alanda mahalle kurmak isteyenlerin, karakol ve okul için yer ayırmalarını ve kaldırım ve drenaj yapmalarını zorunlu kılmıştır (Palabıyık,2000).

2.3.3 Cumhuriyet Dönemi

Fiziksel Yapı

1900’lü yıllardan itibaren yaşam koşullarının gerek sanayileşme gerekse de teknolojik ilerlemelerle beraber değişmesiyle, kırdan- kente olan göçler sonucu kentlerde hızlı nüfus artışı meydana gelmiştir. Buna bağlı olarak konut sorununa çözüm bulmak amacıyla farklı tür

konutların ortaya çıktığı görülmüştür. İnsanı yaşadığı çevreden koparan, yabancılaştıran çevre sorunlarına duyarsızlaştıran apartmanların oluşmasıyla, kiracılık kavramı ortaya çıkarak mahallenin sosyal yapısı zayıflamıştır.

Mahalle kurulmasında yasal düzenlemelerde hane sayısı ve/veya nüfus gibi bir ölçüt bulunmadığından dolayı 250-300 nüfuslu mahalleler yanında 50000-60000 nüfuslu mahalleler bulunmaktadır (Palabıyık,2000). 1990 yılında İstanbul Metropoliten alan içinde yer alan, Eminönü ilçesindeki Sarıdemir mahallesinin nüfusu 105 kişi, yoğunluğu 8.75k/ha., Kadıköy Caferağa mahallesinin nüfusu 71 993 kişi, yoğunluğu 317 k/ha'dır (Evren,1997)

Cumhuriyet Türkiye'si'nde yeni bir kavram ortaya çıkmıştır: Kenar mahalle....(Alada,2000). Bu tür mahalleler, toplumsal etkileşimlere bağlı olarak kendiliğinden gelişmiştir. Gelir gruplarına göre insanlar, farklı türde mahalleler oluşturarak hem sosyal hem de fizik mekanda biraraya gelmemeye başlamışlardır.

Yönetimsel Yapı

Temeli II. Mahmut zamanında atılan mahalle muhtarlıkları, 1913 yılında İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu'nun 148. md. ile ortadan kaldırılmıştır. Ancak yerine herhangi bir düzenleme getirilmediği için hükümet izniyle 1934 yılına kadar işlerliğini sürdürmüştür. Osmanlı ve Türk toplumsal yapısının önemli bir toplumsal kurumu olan mahalle, yönetimsel bir birim olarak 1933 yılında 2295 sayılı kanun ile kaldırılmış, mahalle yönetiminin görevleri ilgili belediyelere devredilmiştir.

Hizmetlerin işlevsel olarak yürütülemediği tespit edilince mahalle yönetimi aşağıdaki mevzuatlara göre yeniden tespit edilmiştir

- Mahallenin ve mahalle yönetiminin kuruluşuna ilişkin **1930 tarih ve 1580 sayılı “Belediye Kanunu”**nun 8. Maddesi uyarınca, şehir ve kasabalarda belediye sınırları içinde mahalle kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, adlarının ve sınırlarının değiştirilmesi, Belediye Meclisinin ve İl veya İlçe Yönetim Kurulu'nun kararı ve Vali'nin onayı ile gerçekleşmektedir (Keleş,R.,1994). Belediye meclisinin kararı ve mahallenin en büyük mülki idare amirinin onayı ile, yapılabilecek işler bakımından birden çok mahalle bir muhtarlığa bağlanabileceği gibi, bir mahallede birden fazla muhtarlık da bulunabilmektedir. Bu yolla mahallelerin birleştirilmesinde bir muhtarlığa bağlanacak hane sayısının 1000' den çok olmaması, bir mahallede birden çok muhtarlık bulunması durumunda bir muhtarlığa düşecek hane sayısının 300'den az olmaması gerekmektedir (Alada,A.,2000).

Yeni bir mahalle, gelişme alanlarının yerleşmeye açılmasıyla, nüfus yoğunluğu artan eski mahallelerin bölünmesiyle veya bir yerde belediye kurulurken varlığı sona eren köy tüzel kişiliğinin yerine bir veya birkaç mahallenin kurulmak istenmesi şeklinde ortaya çıkar. Bir kentin ya da kasabanın büyümesi sonucunda ortaya yeni çıkan yerleşim alanlarında yeni mahalleler kurmak gereksinmesinin doğması sonucu var olan bir mahalle bölünerek birden çok sayıda mahalle oluşturulabilir. Yerleşik alanlar dışında veya kenarında yeni konut alanlarına yönelik mahalleler kurulur (Keleş,1994).

Mahallenin hukuken kurulabilmesi için o yerin seçmenlerinin, belediye başkanının, belediye meclis üyelerinin veya mülki amirinin müracaatı ile gerekli belge ve raporun hazırlanmasından sonra, o yerin belediye meclisinin mahalli idare heyetinin olumlu kararı ve valiliğin onayı gerekmektedir. Mahalle idaresi seçimi yapıp seçilenlere tutanakları ilgili seçim kurulunca verildikten sonra mahalle idaresi fiilen işler hale gelmiş olur. Mahallenin kaldırılması, birleştirilmesi, isim ve sınırlarının değiştirilmesinde de aynı usuller uygulanır. Kurulmuş olan bir mahalleye itiraz edilemez (Aysu,2002).

• **1944 tarih 4541 sayılı “Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Teşkiline Dair Kanun** ile mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerinin görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Anayasanın merkezi ve yerel idare tanımı içinde yeralmayan, tüzel kişiliği, bütçesi, bağımsız gelir kaynakları bulunmayan, sorumluluk ve hizmetler bakımından mülki merkezi yönetim makamlarına bağlı olan mahalle muhtarları, nüfus, askerlik, sağlık, güvenlik gibi merkezi yönetime ait hizmetleri yerine getirmekle görevlidirler. Seçimle görevlendirilmelerine rağmen merkezin bir memuru konumundadırlar.

• Bazı özlük haklarına ilişkin **1977 tarih 2108 sayılı “Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik” yasası**

• Mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti üyelerinin seçimine ilişkin **1984 tarih 2972 sayılı “Mahalli İdareler ile Köy ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun”**. Bu kanuna göre seçimler beş yılda bir yapılır ve adaylar altı aydır o mahallede oturan 25 yaşını doldurmuş kişilerden seçilir

3 MAHALLE PLANLAMASI

Mahalle planlaması, gelişmekte olan ülkelerin planlama sistematığı içinde yer almakta ve halkın planlama sürecine katılımını sağlayarak, topluluk içindeki dayanışma ve birliktelik bilincini artırarak yaşanabilir mekanlar elde edilmesini sağlamaktadır. Bu bölümde, mahalle planlarının, ülkemizdeki planlama kademesine ne şekilde entegre olabileceğine dair ip uçları çıkartmak amacıyla, mahalle planlamasının açıklanması üç aşamada ele alınacaktır. **İlk aşamada**, mahalle planlamasının tanımı, amacı ve hedefe yönelik olarak hazırlanan planlama süreci, **ikinci aşamada** mahallede katılımın önemi ve halkın planlama sürecine katılımını sağlamakta kullanılan yöntemler, **üçüncü aşamada** ise, örnek olarak seçilen yurtdışındaki kentlerde, mahalle ölçeğinde planlama yapmanın amacı ve yararları ve uygulama yöntemleri aktarılmaya çalışılacaktır.

Yurt dışındaki planlama sistematığı içinde yer alan "Mahalle Planlaması'nın", amacı, süreci, yararları hakkında detaylı bilgi vermek üzere Amerika Plancılar Birliği tarafından hazırlanan "Plancılar İçin Hazırlanan Mahalle Planlaması Rehber Kitabından" faydalanılmıştır. Dolayısıyla mahalle planıyla aktarılan bilgiler, Amerika için geçerli olmakta ve A.B.D'deki yetkili kurum ve kuruluşların adı geçmektedir.

Amerika Plancılar Birliği, A.B.D'deki kentsel planlamayı dört aşamada belirtmektedir. Fiziksel planlamadan sosyal planlamaya inen bir kademelenme mevcuttur.

- **Geniş Kapsamlı Plan veya Master Plan**

Arazi kullanım, konut, ulaşım, ekonomi, kültür, hizmetler, parklar ve mahalleler gibi konular tanımlanır. Kapsamlı planda, kentte bulunan mahallelerin birbirinden farklı olmasından dolayı mahalleler ile ilgili olarak genel düzeyde kararlar alınır.

- **Fonksiyon Alanları Planı**

Konut, hizmet, park gibi bazı fonksiyon alanları için daha ayrıntıda yapılan bir plan türüdür.

- **Sosyal Planlama**

Bu planda, zor şartlarda yaşayan insanlar ve kültür-sanat gibi konular tanımlanır. Sosyal planda belirlenen hedefler, mahalle planlarının amacı olmaktadır.

- **Alt Bölge Planı**

Kentin küçük alanları için yapılan planlardır. Alt bölge planları için önemli iki örnek aşağıda belirtilmektedir.

- Şehir merkezi planları
- Mahalle planları (Jones,1990).

3.1 I. AŞAMA: MAHALLE PLANLAMA TANIMI, AMACI ve SÜRECİ

3.1.1 Mahalle Planlaması Tanımı

Patrick Gedde, 1880'lerde eski Edinburg St. Giles Ward'da topluluğun kalkınmasına öncülük ederek, şehir planlama kademesi içine, yeni ve çok önemli bir kavram olan "mahalle planlamasının" girmesini sağlar. Değişen yaşam koşulları sonucu, yaşayanlar arasındaki sosyo- ekonomik farklılıkların artması, çeşitli dokuda mahallelerin oluşmasına sağlar. Mahalleler için plan, program ve etkili hizmet sunumlarının gerçekleşmesi için çalışmaların yapımı hız kazanır. Amerika'nın kent planlama tarihi boyunca yaşanabilir topluluklar yaratmak için, fiziksel, sosyal ve ekonomik sorunları çözmeye yönelik yapılan kapsamlı planlara ilave olarak, San Diego, Portland, Mineapolis, San Antonio, Greensboro ve New York gibi kentlerde mahalleler için plan yapılması yaygınlaşmaktadır [2].

Mahalle biriminin planlama literatürüne girdiği yıllarda toplumda dinsel, toplumsal ve etnik kökene göre farklılaşmış bir yapı bulunmaktadır. Avrupa ve Amerika kentleri, Yahudi gettoları ve göçmen mahalleleri ile uzun zaman önce tanışır. Sınıfsal farklılıklara göre kentler içinde oluşan mahallelerde toplumsal ilişki kurmak zorlaşır. 1920'lerde Chicago Üniversitesi çevresinde ortaya çıkan insan ekolojisi akımı, kent içindeki yoğun ve heterojen yapıdaki konut alanlarında sosyal yapının, dayanışma ve bütünlük içinde olmayacağını, ancak planlama yapılarak bütünlüklü bir yapısı olan konut çevreleri yaratmanın mümkün olabileceğini belirtmektedir.

Levy (1997), mahalle planlamasında, sınırların; trafiğin yoğun olduğu caddeler gibi yapay veya doğal eşiklere göre çizilmesi gerektiğini, mahalle içinde yaya veya bisiklet yollarına ağırlık verilmesi gerektiğini ayrıca yaşayanların günlük gereksinimlerini güvenli ve kolay şekilde yapabilmelerini sağlamak amacıyla, okul, alışveriş hizmetleri (bakkal, ezcane, kırtasiye vb.) ile

küçük park ve oyun alanlarının konut alanlarına, yaya erişme mesafesi içinde olması gerektiğini belirtmektedir. Kent içindeki gelişme alanlarında oluşan mahalle birimlerinin, alanları çok büyük olduğu için, yaşayanların birbirleriyle karşılaşma olasılıklarının azalmasının, mahalle içinde ortak kullanma mekanlarının olmamasına, ev-iş veya ev-okul arası gidiş-gelişlerde taşıtların kullanılmasına bağlı olduğunu düşünmektedir. Levy, mahalle birimi içinde, yaşayanların yüzyüze ilişkide bulunmalarını sağlamak ve komşuluk ilişkilerini kuvvetlendirmek, karşılaşma olanaklarını artırmak amacıyla ortak kullanım mekanlarının yaratılmasının gerekli olduğunu belirtmektedir.

1920'ler de sosyolog- plancı Clerence Perry mahalleyi, insanların günlük gereksinmelerini karşıladıkları bir ünite olarak tanımlar. Planlama açısından ise mahalle; nüfusu, ilkokul öğrenci sayısı esas alınarak hesaplanan ve uygun bir alan büyüklüğüne sahip olan bir ünedir. Perry, öğrenci sayısını 1000 veya 1200 kişi olarak belirleyerek mahalle biriminin nüfusunun 5000 veya 6000 kişi olması gerektiğini belirtir. Bu nüfus, ona göre insanların günlük gereksinmelerini karşılamaya yetecek kadar büyük, bir topluluk ruhunun gelişebileceği kadar da küçüktür. Perry'nin önerdiği komşuluk biriminin büyüklüğü, yerel ilkokulun etki alanına göre belirlenmektedir. Merkezde, ilkokul ve yanındaki çocuk bahçesi (800 metrelik bir yürüme mesafesinde) ve yerel dükkanlar (her ünitenin köşelerine yerleştirilmekte ve 400 metre mesafede olabilmektedir) ve de topluluk merkezi yer almaktadır. Mahallenin sınırlarının belirlenmesinde, hızlı taşıt trafiğinin olduğu ana caddelerin eşik olarak alınması (Levy,1997) ve mahalle büyüklüğünün, komşuluk ve dayanışma ruhunun gelişmesine yardımcı olabilmek amacıyla, yüzyüze ilişki kurulabilecek büyüklükte olması gerektiği düşünülmektedir (Hall,1990).

Her ülkenin sosyal, ekonomik ve fiziki yapılarına göre, farklı isimler altında, farklı nüfus ve alan büyüklüğüne sahip mahalleleri bulunmaktadır. Değişik ülkelerde, mahalle nüfuslarına örnek olarak, Almanya'da 5000-7000 kişi, ABD'de 2000-8000 kişidir. 1940'lı yıllarda Londra'nın planlamasında mahalle nüfusu 6000- 10000, günümüzde ise İngiltere'de mahalle nüfusu 5000-7000 kişi, alan büyüklüğü 80 hektardır (yoğunluk 62,5 kişi/ha). İsviçre'de ise nüfus, 8000 kişi olarak kabul edilmektedir., mahallelerde sosyal ilişki kurmak açısından belirtilen nüfus ve alan büyüklüklerinin uygun olduğu düşünülmektedir.

Kaufman (1991), mahalle ve topluluğu tanımladıktan sonra topluluk olarak mahalleyi değerlendirmenin doğru olacağını belirtmektedir. Topluluğun, konut alanlarında yaşayanlardan daha fazla anlam ifade ettiğini düşünmektedir. Aynı etnik kökene sahip, ortak hedefleri olan ve ortak yaşam mücadelesi veren insan gruplarının, birbirinden güç ve destek alarak, yaşamlarını kolaylaştırmak amacıyla birarada yaşamak istemeleri sonucu toplulukların oluştuğunu, dini inanç ve etnik köken gibi faktörlerin, mahallelerin oluşumunda etkili olduğunu belirtir.

Kısacası Kaufman, topluluğu; ortak hedefleri birlikte başarmak için çalışan insan grubu olarak tanımlamıştır. Topluluk olarak mahalle ünitesi, insanların yaşadıkları yeri sahiplenmesini ve birtakım faaliyetlerin (çalışma, sosyalleşme, katılım) öneminin artmasını sağlamaktadır. Yaşadıkları mahalle ile ilgili sorun ve konulara duyarlı olan bireylerin, mahallenin kalkınmasına ve gelişmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir [3]. Amerika'da kilise ve sinagog çevresinde topluluklar oluştuğu gibi, Amerika'ya göç eden insanların biraraya gelmesi sonucu yeni topluluklar oluşur [4].

Suzan Keller(1991), mahalle için planlama yapılmasının yanında planlamaya kullanıcı katılımının da önemli ve gerekli olduğunu belirtir. Ona göre, çocuklarda dahil olmak üzere mahalle içinde yaşayan bireylerin, istekleri, sorunları, kullandıkları mekanlar birbirinden farklı olmaktadır. Dolayısıyla plan yapım aşamasına, mahalle içindeki mekanları kullanan tüm bireylerin katılımı gereklidir. Sınırları belirlenen mahallede; fiziksel, sosyal ve ekonomik veriler toplandıktan sonra yapılacak olan planda, ticaret, okullar ve diğer donatı alanları, konut alanlarına yürüme uzaklığında olmalı ve mahalle içinde ortak kullanım alanları yaratılmalıdır[5].

1960'lardan itibaren, *planlamaya katılım ve yerel toplulukların ortak hedefler doğrultusunda örgütlenmeleri* şeklinde iki kavram planlama gündemine girmesiyle, bir çok ülkede ve kentlerde, mahalleler, demokratikleşmenin ilk basamağı olarak, mahalle görülmeye başlar (Evren,1997).

William Rohe ve Lauren Gates (1985), **mahalle planlarının**, yerel özellikleri, talepleri, sorunları, potansiyelleri içermesi ve daha çok insanın planlamaya katılmasıyla, fiziksel gelişimin yanında topluluğun kalkınmasına önem verildiğinden dolayı, geleneksel planlama yaklaşımlarından farklı olduğunu belirtmişlerdir. Mahallenin gelecekte nasıl olması gerektiğinin kararını vermek, kaynak ve hizmetin, etkin ve adil olarak dağıtılmasını sağlamak için yapılan plan, yazılı metinlerden ve haritalardan oluşmaktadır. Planı uygulamak için projeler

yapılmaktadır. Plan yapılırken yaşayanların aktif katılımını ve plana önderlik etmesini sağlamak, herkesi planla ilgili bilgilendirilmek ve topluluğu kalkındırmak amaçlanmaktadır (Jones,1990).

Amerika'da topluluğun gelişmesi amacıyla belediye bütçesinden, alt yapı, rekreasyon ve konut alanlarının oluşması ve iyileşmesi için mahalle yönetimlerine kaynak aktarılır. Mahalle birimleri için ayrılan bu kaynak, yoksullara yardım etmek, kamu hizmetlerini yerine getirmek, kanalizasyon, park ve oyun alanları, otopark, yaya yolları yaratmak ve ekonomik canlılığı artırmak amacıyla kullanılır. Bu hizmetlerin yerine getirilmesi için görevli ve yetkili kurum olarak “Konut ve Mahalleyi Kalkındırma Departmanı”dır (Levy,1997).

Planlama Departmanı tarafından hazırlanan mahalle planları, kentin düzenlenmesi ve kalkınması için yapılan planlara veri aktarmaktadır. Geleneksel kapsamlı planlardan farkı, mahalle planına, mahalle sakinleri, mülk sahipleri, işyeri sahipleri, kilise ve diğer organizasyonlar aktif olarak katılmaktadırlar (Jones,1990).

Mahallelerin sahip oldukları potansiyelleri korumak ve değerlendirmek bağlamında “**Mahalle Koruma Planları**” da yapılmaktadır. Mahalle koruma planında, farklı mahalleler ve bunların özellikleri tanımlanmaktadır. Mahalleler arasındaki farklılıklar, sorunlar ve herbirinin sahip olduğu özelliklerin belirlenmesinin yanında yaşanabilirlik konularına da öncelikli olarak değinilmektedir.

Mahalle koruma planlarında;

- İlk olarak mahallelerin her biri tanımlanır ve sınırları belirlenir.
- Her bir mahalle içindeki
 - Korunacaklar
 - Gerekli olan şeyler, mahallede eksik olup olması gerekenler
 - Dönüştürülecekler
 - Gözardı edilecekler belirlenir.
- Görevli olan kurum ve kişilerin, planı yapım aşamasındaki görev ve sorumlulukları belirlenir.
- Farklı özellikleri olan her bir mahallede özelliklerine göre nasıl bir koruma planı yapılacağını belirlenir ve mahalleye kimlik verilir.
- Uygulama adımları belirlenir.
- Planı değerlendirme süreci başlar

Mahalle Koruma Planında Yetkili Olan Kurumlar; mahalle içerisinde bulunan organizasyonlar, resmi kurumlar, girişimciler, okullar, işyerleri ve sosyal kurumlar koruma plan yapımına katılırlar.

- **Organizasyonlar;** sorunların ve çözüm önerilerinin, yaşayanlar tarafından belirlenmesinde, dengeleyici güç olurlar.
- **Resmi kurumlar,** kamu yararına uygun olarak sorunları çözmeye yönelik hedefleri belirlerler.
- **Yatırımcılar,** mahallenin ihtiyaçlarını yerine getirmek için gerekli olan mali kaynağı yaratırlar.
- **Diğer okullar, işyerleri, sosyal kurumlar,** mahalle içindeki yaşam kalitesini yükseltmek için hizmet verirler (Jones,1990).

3.1.2 Mahalle Planlaması Amacı

Mahalle planlarının amacı, yaşayanların planın hazırlık aşamasına katılmasını ve önderlik etmesini, kaynakların etkili olarak kullanılmasını sağlamaktır. Yaşayanlar planın hazırlık aşamasına sorun ve önerilerini aktarmak amacıyla katılırlar.

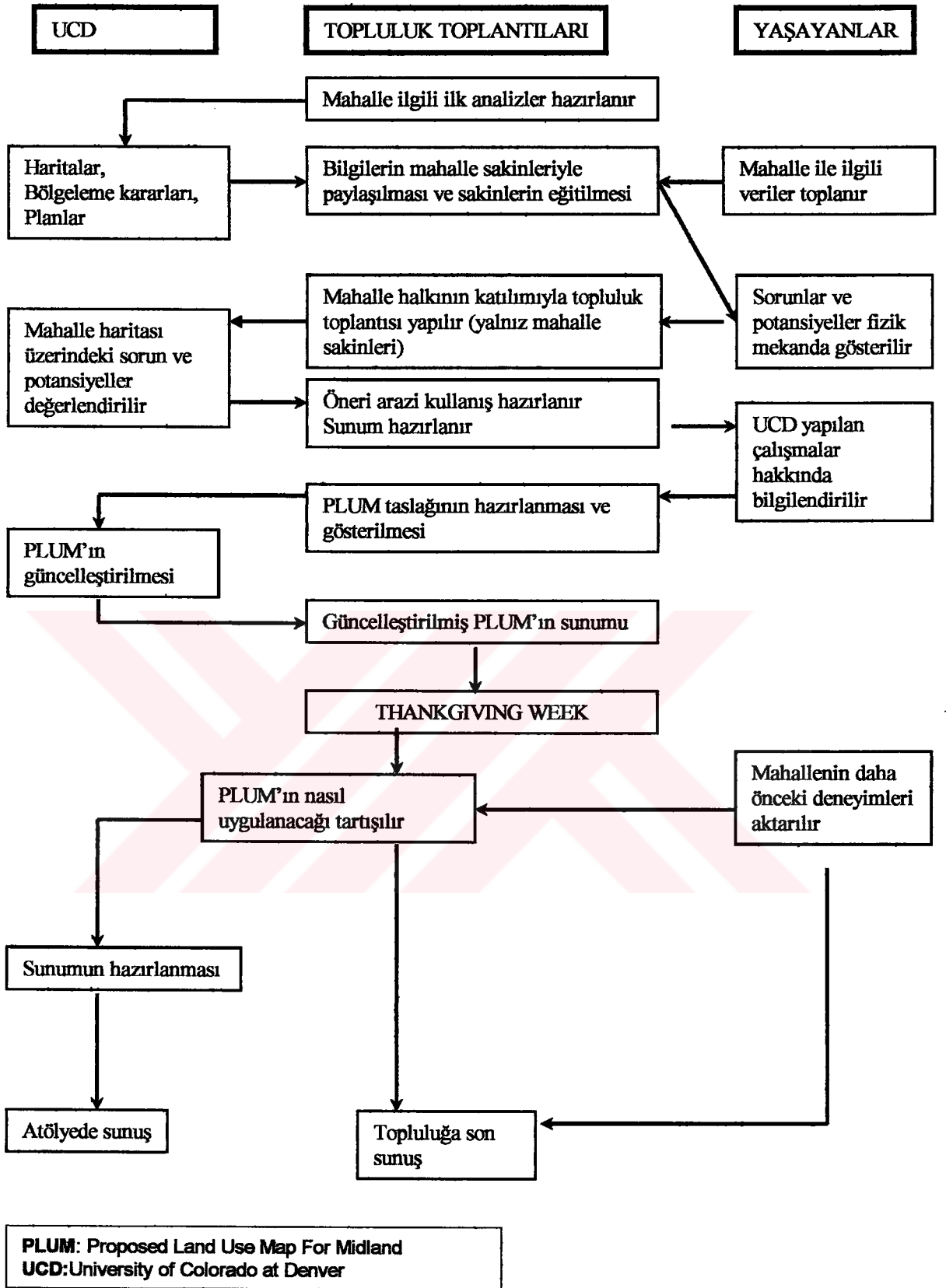
3.1.3 Hedefe Yönelik Olarak Hazırlanan Planlama Süreci

Mahalle planlaması; bilgi toplanma, bilgiyi değerlendirilme, hedefler oluşturma, alternatifleri biraraya getirme ve içlerinden en uygun olanının seçilmesinden sonra planı oluşturma, planı gösterme- tanıtma ve feed-back adımlarından oluşmaktadır. Yapılacak işler ve yapılma süreleri Çizelge 3.2’de belirtilmiştir.

Çizelge 3. 1: Planlama süreci (Bernie,1990)

FAALİYETLER	SÜRE
1. Veri toplama ve analiz	3 hafta
2. Konuların tanımlanması amacın belirlenmesi	2 hafta
3. Topluluğun beklentilerine yönelik olarak hedeflerin belirlenmesi	2 hafta
4. Önerilerin oluşturulması	3 hafta
5. Alternatifler değerlendirilmesi ve içlerinden birinin seçilmesi	4 hafta
6. Kesin sonuç	4 hafta
7. Sunum	2 hafta

Şekil 3.6'de planlama sürecinde, sorumlulukları bulunan planıcı ve halkın, üstlendiği roller tarif edilmiştir. Etaplar halinde, sorumluluklarını nasıl yerine getirecekleri, birbirleriyle ilişkileri belirtilmiştir. Planlama sürecinde yetkili olan kişi ve kurumların sorumlulukları belirlendikten sonra, yaşayanlarla toplantılar yapılır. Bu toplantıların gündemini; ihtiyaçlar, sorunlar ve beklentilerle ilgili oluşturmaktadır. Toplantıya katılanlar, görüş alışverişinde bulunulur. Halkın teknik terimleri anlamaları sağlanır. Toplantıya katılmayan kişilerle de anketler yapılarak görüşleri alınır. Yaşayanların planlamaya katılımını sağlamak için başvurulacak diğer yollara katılımı ilgili bölümde, ayrıntılı olarak değinilecektir. Sürecin son bulmasıyla da plan sunulur.

Şekil 3.6: Planlama süreci diyagramı (Jones, 1990)

3.1.3.1 Veri Toplama

Planlama için gerekli olan bilgilerin elde edilmesinde kullanılan yöntemler belirtilmiştir.

Etkili katılımın sağlanmasıyla bilgi toplanılır. Anket gibi yöntemler uygulanarak, mahalle içindeki yaşayanların istek ve beklentileri ve planlamaya katılım istekleri ölçülür.

Mülakat: Topluluk içindeki insanlarla yüz yüze görüşme yapılarak bilgi toplanır.

Görüşme: Mahallenin daha güzel ve yaşam kalitesinin daha yüksek olması için, neler yapılması gerektiğini içeren bilgi toplama yöntemidir. Yaşayanlarla görüşmeler yapılarak, bu konudaki istek ve önerileri değerlendirilir.

Gözlem

Aktivite Tablosu: Planlama sürecinde, bireylerin ev dışında, nerelerde zaman geçirdiğini belirlemek amacıyla aktivite tablosu hazırlanır. İnsanlar, çizelge 3. 3'de belirtilen sorulara, cevap verirler. Böylelikle mahalle içinde en çok ve en uzun süre kullanılan alanlar ortaya çıkmaktadır

Çizelge3. 2. Aktivite tablosu (Jones,1990).

Zaman	Yapılan eylem	Eylemin ne kadar sürede yapıldığı	Eylemin kaç kişi ile yapıldığı	Eylemin nerede yapıldığı	Eylem Yapan Kişi Açısından Sıradan Bir Faaliyet midir?
8.00					
9.00					
10.00					
Gün içindeki diğer saatler....					

Davranış Haritası: Mahalle ünitesi içinde, kullanılan mekanlar belirlenir Mesela mahalle içinde bulunan park, açık alanlar, alış- veriş merkezleri gibi alanlardan, en fazla kullanılanlar belirlenir. Kısacası insanların davranış kategorileri tespit edilir. Cinsiyet, yaş ve etnik köken gibi faktörlere bağlı olarak mekan kullanımlarının, faklılaşıp farklılaşmadığı görülmeye çalışılır. Kullanılan mekanlar harita üzerinde işaretlenir ve en sık ve en az kullanılan alanlar bölgelenir.

Kiliseye gitmek, bisiklete binmek, koşmak, balık tutmak, spor yapmak, piknik yapmak, parka gitmek, alış - veriş yapmak vb. aktivitelerin yapıldığı yerler, harita üzerine, kullanım sıklıkları ile beraber işaretlenerek davranış haritası hazırlanır.

Danışma Komitesi/ Panel: Yaşayanlar arasındaki temsilciler, sık sık bir araya gelerek çalışmalarını birbirlerine göstererek, bilgi alış - verişinde bulunurlar.

Sokak Röportajı: Sokaktaki insanlara, mahalle içindeki donatıların yeterli olup olmadığı, mahalle içindeki donatı alanlarını kullanıp kullanmadıkları hakkında bir takım sorular sorulur. Donatıların, mahallede yaşayanların ihtiyacını karşılamakta yeterli olup olmadıkları saptanır.

Anket: Anketler topluluk içindeki yaşayanların tümüne dağıtılır. Böylelikle planlama grubu, çok çeşitli konular hakkında bilgi sahibi olur. Anket soruları, yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, konutla , ikinci bölüm; topluluk yaşamı, üçüncü bölüm; topluluk hizmetleri, dördüncü bölüm; arazi kullanım planlama, beşinci bölüm; ekonomik koşullar, altıncı bölüm; rekreasyon; yedinci bölüm; hane halkına yönelik bilgilerden oluşmaktadır (Bernie, J., 1990).

Veri toplama aşamasından sonra, planlama çalışmasında kullanılacak olan bilgilerin türleri ve temin edilebilecek kurumlar, aşağıdaki şekilde belirtilmektedir.

Çizelge 3.3: Plan yapım süreci ve yetkili olan kurumlar

PLANLAMA ADIMLARI	YAPILACAK İŞLER	YETKİLİ KURUMLAR
VERİ TOPLAMA Hedefe Yönelik Olarak İhtiyaç Duyulan Bilgiler Elde Edilir	*SWOT Analizi	Danışma komitesi Etkili katılım, Mülakat, Görüşme Gözlem, Aktivite Tablosu, Anket Davranış Haritası, Panel
	*FİZİKSEL YAPI Doğal yapı, jeolojik yapı	Amerika Jeolojik Araştırma Ulusal Doğal Kaynaklar Departmanı Tarımsal Genişleme Birimi
	*MEVCUT ARAZİ KULLANIŞ	Kent Planlama Ofisi, Yapı Departmanı
	*BÖLGELEME	Bölgeleme Müdürü, planlama Departmanları
	*SİRKÜLASYON	Kamu Hizmetleri Departmanı
	*ALTYAPI	Ulusal Karayolu Departmanı
	*KONUT	Kamu Ulaşım Kurumu
	*TOPLULUK FAALİYETLERİ VE HİZMETLER	Polis ve Yangın Departmanı
	*KENTSEL TASARIM ÖZELLİKLERİ Mimari özellikli alanlar...	Planlama Alanında Tespit Çalışmaları Uzman Kişiler Tarafından Yapılır
	*GENEL FİZİKSEL KOŞULLAR	Kamu Hizmetleri Kurumu Sağlık Kurumu, Sağlığı Koruma Kurumu
	*TARİHSEL GELİŞİM	Üniversite, Yerel Gazete Arşivi
	*DEMOGRAFİK YAPI	ABD Nüfus Sayım Sonuçları Planlama Departmanı
	*SOSYAL ANALİZLER	Karşılıklı Görüşme Yapılarak Mahallede Butür Bilgilere ulaşılmaktadır
	*EKONOMİK YAPI	Ulusal İş ve Çalışma Departmanı İl Vergi Toplayıcıları Bürolar, iş yerleri
BİLGİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VİZYON BELİRLENMESİ	Analiz, Bilginin Değerlendirilmesi Sorunlar ve potansiyeller	Planlama Grubu Mahalle Planlama Ekibi Mahalle Sakinleri
VİZYON OLUŞTURMA		
ÖNCELİKLİ KONULARIN BELİRLENMESİ		Planlama Grubu Mahalle Planlama Ekibi
HEDEFLERİN BELİRLENMESİ	Katılım sağlanarak, ortak talepler doğrultusunda hedefler belirlenir.	Planlama Grubu- Katılımcılardan oluşan Küçük ekipler hedefleri oluşturur. Komisyon onaylar.
PLAN YAPIMI- ALTERNATİFLER	Amaç- Fedef- Stratejiler Öneri Haritalar Planın Uygulanması için maddi Kaynak araştırması	Planlama Grubu Özel Şirket, Sivil Toplum Kuruluşları
PLAN SUNUMU- UYGULANMASI	Topluluğa, Resmi kurumlara mahalledeki kuruluşlara, medyaya sunularak onay alınır	Planı Kent Konseyi Onaylar
PLAN RAPORU		Planlama Grubu

Mahalle içinde sosyal birlikteliği ve dayanışmayı artırarak, topluluğun kalkınmasına yardımcı olmak ve yaşam kalitesini artırmak amacına yönelik olarak gerek duyulan bilgiler toplanır. Hedefe yönelik olarak toplanan bilgiler, fiziksel yapıyla ilgili olduğu gibi sosyal yapıyla da ilgili olabilir.

1. SWOT Analizi

Strength (Güçlü), Weaknes (zayıf), Opportunity (fırsat), Treat (tehdit).

Güçlü Özellikler: Aktif mahalle sakinleri, yaşlı güzel ağaçlar vb...

Zayıf Özellikler: Yoksulluğun artması, bozulan binalar...

Fırsatlar: Evlerin yenilenmesine yardımcı olan yeni programlar, öneri satış merkezleri...

Tehditler: Kirletici fabrika önerisi, ana yol önerisi, kent hizmetlerinde azalma.

Mahallenin sorunları (düzensiz yapılar, park alanlarının olmayışı vb.) ve potansiyelleri (yaşlı güzel ağaç, yeterli okul veya park gibi donatı alanı bulunması) belirlenir.

2. Fiziksel Yapıyla İlgili Bilgiler

1. Doğal yapıya ilişkin özellikler: Arazi yapısı (dağlar, tepeler, drenaj alanları, topoğrafya), doğal yapıya ilişkin veriler, harita üzerinde gösterilir. Topoğrafyanın gösterildiği haritada, eğim yüzdeleri, %0-8, %8-16, %16-24, %24+ şeklinde gruplanır.

2. Doğal yapı haritasında ise, önemli drenaj alanları, diğer drenaj alanları, suyun akışını engelleyen özel alanlar, suyun akışını engelleyen kamu alanları gösterilir.

3. Yerleşim açısından tehlikeli alanlar; Sel alanlarının, bitki örtüsünün gösterildiği, kirlilik (hava-su-gürültü) durumunun belirtildiği haritalar hazırlanır.

Bu tür veriler, Amerika Jeolojik Araştırmalar ve Doğal Kaynak Departmanı ve Tarımsal Genişleme Hizmetlerinden sorumlu kurumlardan elde edilir.

3. Mevcut Arazi Kullanış

Kent Planlama Ofisi ve Yapı Departmanı yetkilidir. Arazi kullanış paftasında, düşük ve orta yoğunluklu konut alanları, boş binalar, ticaret alanları, idari yapılar, bürolar, açık alanlar, park alanları gösterilir.

4. Bölgeleme: Arazi kullanış belirlendikten sonra birbiriyle aynı özellikleri gösteren alanlar bölgelere ayrılır. Planlı alanlar, tek ailelik konutlar, iki ailelik konutlar, çok ailelik konutlar, ticaret, sanayi, büroların bulunduğu alanlar kod numaraları verilerek gruplara ayrılır.

5. Sirkülasyon: İnsanların yerleşme içinde yaptıkları hareketler incelenir. Yürüyerek, özel araçla, toplu taşıma aracıyla gidilen yollar belirlenir ve kademelendirilir. Kentin caddelerinden sorumlu olan kamu kurumları, trafik mühendisleri ile birlikte bu çalışmaları yaparlar. Caddeler 3 şekilde sınıflanmıştır.

- *Ana Caddeler;* günde 10 000 ve daha fazla aracın kullandığı yollar
- Günde 10 000-2 000 arasındaki araçların kullandığı, ana arterlerle, yerel yolları birbirine bağlayan yollardır.
- Günde 2 000 ve daha az aracın kullandığı yerel yollardır.

Ayrıca, *federal ve eyalet yolları* şeklinde de caddeleri ikiye ayırmışlardır.

Sirkülasyon haritasında, ana arter, bağlayıcı yollar, yerel yollar, tek yönlü yollar, federal/eyalet yolları, trafik yükleri, toplu taşın güzergahları, bisiklet-yaya yolları, durak yerleri gösterilir.

Bu işlerin yapılmasında, **Planlama Departmanı ve Topluluk Hizmetleri Departmanı** görevlidir.

6. Alt yapı olanakları: Kanalizasyon, su boruları, gaz boru hatları, telefon boru hatları harita üzerinde işaretlenir. **Topluluk Hizmetleri Departmanı ve alt yapı şirketleri** bu işlerin yapılmasında yetkili kurumlardır.

7. Konut: Mahalle birimi içindeki konut stoğu belirlenir. Konutların, yapı türleri, kat adetleri, gelişme alanlarında ve merkezde bulunan yapıların sayısı belirlenir. Binaların konfor durumları tespit edilir (oldukça iyi, fena değil, bakımsız).

Burada yetkili olan kurum, **Amerika Konut ve Kentin Gelişim Departmanıdır.**

Mahalle içinde bulunan konutlarla ilgili olarak;

- Son 10 yıl içinde yeni yapılan binaların sayısı
- Son 10 yıl içinde yapılan konutların satış değerleri

- 10 yıllık dönemde satış oranlarının nasıl değiştiği
- Kiracı ve mülk sahibi olanların oranı araştırılır.

Planlama ofisi, Konut departmanı, emlak müdürlerinden bu bilgileri elde etmek mümkündür.

2 tane konut haritası yapılır. Birincisinde, *konut konfor durumu* belirlenir. Konutların, çok iyi, fena değil ve bakımsız olanları tespit edilir.

İkinci konut haritasında, *konut türleri* belirtilir. Tek ailelik, 2-4 ailelik konutlar, çok ailelik konutlar, konut dışı yapılar, park alanları gösterilir.

8. Topluluk Faaliyetleri ve Hizmetler

Mahalle içinde bulunan okulların, kütüphanelerin, müzelerin, topluluk merkezlerinin, sosyal hizmet alanlarının, sağlık tesislerinin, karakol, itfaiye, postane, dini tesislerin yerleri harita üzerinde gösterilir. Hizmet türlerinin sınıflaması aşağıdaki şekilde belirtilmiştir.

- **Güvenlik hizmetleri** (polis, İtfaiye)
- **Eğitim hizmetleri** (okullar)
- **Sağlık hizmetleri** (hastane, sağlık ocağı)
- **Sosyal Hizmetler** (çocuk bakımı, gençler için aktiviteler, yaşlılar için programlar, ihtiyacı olanlara yardım etmek)
- **Rekreasyon hizmetleri** (park, oyun alanları)
- **Kültür-sanat hizmetleri**

9. Tarihsel Gelişim

Daha sonraki bilgi toplama aşamalarında yerleşmenin tarihi gelişimi araştırılır. İlgili bilgileri temin ederken, **Üniversitelerin Tarih Bölümünden ve yerel gazetelerin arşivinden** faydalanılır.

10. Demografik Yapı

Mahallenin mevcut görüntüsünü belirlerken nüfusun yapısı, yıllara göre değişimi, yoğunlukları, artış hızları, yaş grupları incelenir. Mahalle verileri, kentin nüfus verileriyle karşılaştırılarak değerlendirilir. Önemli nüfus karakterleri aşağıda sınıflanmıştır.

- Toplam nüfus

- Yaş
- Cinsiyet
- Doğum yerleri
- Fiziksel engelli nüfus
- Toplam konut sayısı, hane halkı sayısı
- Hane halkı sayısı
- Yoğunluk
- Eğitim durumu
- Meslek
- Gelir

Bu verileri; **Planlama Departmanı, ABD Nüfus sayımı verilerinden** elde ederek rapor hazırlar.

11. Sosyal Analizler

- Yaşam kalitesi, konutların niteliği, mahalle biriminin estetik değerleri, insanların gelir dağılımı gibi araştırmalar, mahalle sınırları içinde yapılmaktadır.
- Topluluk birimi içinde yaşayanlar arasında dayanışmanın olup olmadığı, insanların birbiriyle ilişkileri ve tanışıklık durumu araştırılmaktadır.

12. Ekonomik Yapı Analizi

Mahallenin şekillenmesinde önemli rol oynayan ekonomik faaliyetler incelenir. Mahalle içinde ağırlıkta olan sektör ve temel ihtiyaçları karşılayan ekonomik faaliyetler tespit edilir.

Analiz çalışmalarından sonra mevcut verilerin daha anlamlı hale gelmesini sağlamak için, öncelikli olarak önemli olan konular belirlenir. Mahalleler, oluşma yıllarına, arazi kullanımlarına, kent içindeki konumlarına göre (merkezde yeralan mahalleler, çeperlerde yeralan mahalleler), yaşama koşullarına göre sınıflandırılır (Jones,1990).

3.1.3.2 Sentez

Mahalle ile ilgili tüm veriler toplandıktan sonra sentez yapılır. Mahalle için ortak vizyon belirlenir.

3.1.3.3 Öncelikli Konuların Belirlenmesi

Mahalle için öncelikli konulardan bazıları aşağıda yer almaktadır (Jones,1990)

- Konut cephelerinde bulunan reklam tabelaları.
- Ev-iş, ev-okul arasındaki gidiş gelişlerde yaşanan trafik sorunu.
- Ticaret aktivitesinin yetersizliğinden dolayı diğer yerleşmelere bağımlı olmak.
- Tarihi özelliği ve değeri olan binaların korunması.
- Mahalle içinde yaşayan yardıma muhtaç yaşlılar, kadınlar ve çocuklar.
- Kaçak yapılaşma.
- Kirlilik sorununu.
- Herkesin kullanımına açık kamu alanlarının eksikliği.
- Donatı alanlarının yetersizliği.

3.1.3.4 Hedeflerin Belirlenmesi

Mahallenin kimliği belirlendikten sonra, yaşayanların istek ve beklentilerine göre hedefler belirlenir. Oluşturulan hedeflerin bir kısmı, aşağıda belirtilmiştir.

- Mahalle içinde rekreasyon alanları oluşturulacaktır.
- Mahalle, hizmet alanlarına erişilebilirliğin kolay olduğu, algılanabilen bir büyüklükte olacaktır.
- Mahalle içindeki trafik yoğunluğu azaltılacaktır.
- Cadde kenarları ağaçlandırılacaktır.
- Eğitim hizmetinin kalitesi artırılacaktır.
- Mahalle içinde hizmetin etkin sunumu sağlanacaktır.

Hedefler, herkesin katıldığı ve görüş alışverişinde bulunabildiği katılım ortamı yaratılarak belirlenir. Küçük gruplar içinde, mahalle için gerekli olan hedefler, maddeler halinde belirtilir ve her biri için fikir alışverişinde bulunulur. Küçük gruplar, elde ettikleri sonuçları, komisyon üyelerine sunarlar. Komisyon, sonuçları inceler, ekleme ve çıkarmalar yaparak tekrar görüşülmesi için gönderir. Küçük gruplar tarafından revize edilen hedefler daha sonra komisyon tarafından onaylanır (Jones,1990).

3.1.3.5 Plan Yapımı-Alternatiflerin Geliştirilmesi

Katılım ortamında amaç, hedef ve stratejiler belirlenir, alternatifler geliştirilir, öneri haritalar yapılır. mahalle planlama ekibi planın uygulanması için, alternatif yollar bulmak için çalışmaktadırlar. Alternatif yollar, özel şirketler, sivil toplum kuruluşları olabilmektedir.

3.1.3.6 Planın Sunumu- Planın Uygulanması

Planın uygulanabilmesi için, topluluk içinde yaşayanlar, resmi kurumlar, mahalle birimi kuruluşlar ve medya tarafından kabul görmesi gereklidir.

3.1.3.7 Plan Raporunun Hazırlanması

Katılımcı bir süreç içinde hazırlanan plan raporunun içeriği aşağıda belirtilmektedir (Jones,1990).

Özet

Tablolar

1. Giriş(Amaç, Varsayım, Yöntem)
2. Mevcut yapı
3. Analiz çalışması ve konuların tespit edilmesi
4. Hedefler
5. Öneriler, Politikalar, Stratejiler
6. Uygulama adımları

Uygulamadan sorumlu kurumlar, yapılma sürelerinin belirlenmesi, değerlendirme, güncelleştirme hazırlıklarının yapılmasından oluşur.

7. Değerlendirme

Ek

3.1.4 Sonuçlar

Mahalle planları, yerel özellikleri, talepleri, sorunları, potansiyelleri içeren ve daha çok insanın planlamaya katılmasıyla, fiziksel gelişimin yanında topluluğun kalkınmasına önem veren bir planlama türüdür.

Planın hazırlık aşamasında, tüm kullanıcılar aktif olarak katılmaktadırlar. Böylelikle, plan kararları yaşayanların beklentilerine göre oluşmuş olmaktadır. Böyle bir sistemin varlığı

yaşanılan mekana sahip çıkan bireylerin sayısını artıracak ve planın uygulanmasını kolaylaştıracaktır.

Hedefe yönelik olarak fiziksel, sosyal ve ekonomik yapıyla ilgili bilgiler toplanır, değerlendirilir. Katılımcıların ortak kararıyla belirlenen vizyona uygun hedefler ve stratejiler geliştirilir. Bu şekilde mahalle içinde ortak amaç için çalışma bilinci, dayanışma, birlik ve beraberlik artacaktır.

3.2 II. AŞAMA: MAHALLE PLANLARINA KATILIMIN ÖNEMİ ve KULLANILAN YÖNTEMLER

3.2.1 Katılım Kavramı

Katılım kavramı, bir kararın hazırlanması, olgunlaştırılması ve uygulama aşamalarına o karardan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenecek kişilerin, güçleri oranında katkıda bulunmasıdır. Ayrıca, fiziksel mekanın tasarımı ve planlamasında kullanıcı isteklerinin, ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması için işbirliği yapmak, bireylerin, kendilerini etkileyen önemli konularla ilgili karar alma aşamasına katılmalarıdır.

Katılım, bireysel çıkarların, kamunun genel çıkarlarıyla uzlaşmasını, bireysel hareketlilik yerine, toplum olarak hareket etmeyi sağlamaktadır. Ortak kararların birlikte alınması, bireylerin gelişmesine ve topluluğun kalkınmasını yardımcı olacaktır. Katılımcı bir yönetim sisteminde, bireyler ve toplum örgütleri, yönetimin faaliyetlerini izleyip, denetleyip ve kontrol ederek, etkili ve yararlı hizmet sunulmasına yardımcı olmaktadır.

Özellikle son yıllarda nüfus artışı ve kentlerin büyümesi sonucu en küçük yerleşme birimi olan mahallelerde doğrudan katılım ortamının yaratılması gündeme gelmiştir. Etkili bir katılım ortamı yaratmak için küçük komitelerin, örgütlerin ve kuruluşların oluşturulmasına gereksinim duyulmaktadır (Arıkoğlu, 1998).

3.2.2 Mahalle Biriminde Katılımın Önemi

Özellikle, sanayileşme ile kentlerde, hızlı nüfus artışı ve farklı dokuda konut alanları, özellikle kentle bütünleşememiş kenar mahalleler, gecekondu mahalleleri oluşmuş ve bu birimler yönetim ile ilişki kurmakta zorluk yaşamışlardır. Kentlerdeki ölçeğin büyümesi sonucu olarak da, toplumsal uzlaşma zemini oluşturacak alt basamak olarak, mahalle gündeme gelmeye başlamıştır.

Cansever'e göre (1995), konut türü, yaşayanlar arasındaki ilişkilerin kuvvetlenmesi veya zayıflamasında etkili olmaktadır. Çok katlı yapılardan oluşan mahallelerde, komşuluk ilişkilerinin zayıfladığını ve dayanışma ruhu kaybolduğunu belirtmektedir. Yeni oluşacak olan mahallelerdeki planlama aşamalarına, bireylerin katılımlarını ve bu mahallenin takriben 1000 aileden oluşmasını öngörmektedir. Yoğunluğun fazla olmadığı, yaya yollarının ağırlıkta olduğu, ortak kullanım mekanlarının yaratıldığı mahalle birimindeki düzenlemelerin, mahalle sakinlerinin katılımı ile gerçekleştirilmesini önermektedir (Arıkboğa, E.,1998).

Çizelge 3.5. Katılımın belirleyici ve engelleyici unsurları (Bulut,1999)

KATILIMIN BELİRLEYİCİ UNSURLARI	KENTİN NÜFUS YAPISI ve SOSYO KÜLTÜREL YAPI	•Kadın- erkek oranı •Yaş grubu •Eğitim düzeyi •Medeni durum •Meslek •gelir düzeyi •Kültürel yapı
	KENTLEŞME DÜZEYİ VE KENTTEKİ İLETİŞİM ARAÇLARININ ETKİNLİĞİ	TV, medya, internet, mahalle meclisleri
	YERLEŞMENİN BÜYÜKLÜĞÜ ÖLÇEK	Kentin katılım ortamının yaratılması için uygun büyüklüklerde bölünmesi gerekir
KATILIMI ENGELLEYİCİ UNSURLAR	KATILIMI BELİRLEYİCİ UNSURLARIN GERÇEKLEŞMEMESİ	
	YABANCILAŞMA	Kente göç eden güçsüz kesimin toplumdaki ve yönetimden soyutlanması, sorunlarını aktarma olanağı bulamaması
	YASAL DÜZENLEMELERİN EKSİKLİĞİ	Kentlilerin katılım ortamını yaratmak ve kurumsallaştırmak yönünde yasal düzenlemelerin yapılmamış olması
	KATILIM KÜLTÜRÜNÜN YAYGINLAŞMAMIŞ OLMASI	Yerel topluluklar arasında hemşehrilik bilincinin gelişmemesi ve katılımdan sağlanacak yararın farkında olunmaması, vatandaşların örgütlenme alışkanlıklarının olmaması
	MERKEZİYETÇİ ANLAYIŞIN HAKİM OLMASI, YEREL TOPLULUKLARIN KATILIMININ ENGELLENMESİ	Yönetimin, yerel toplulukların işlerine karışmalarına engel olucu tutumunda bulunması, yönetenlerin, katılımı kendi yetki alanlarına müdahale anlamında algılamaları
	YÖNETİME KARŞI DUYULAN GÜVENSİZLİK	Yöneticilerin kamu yararını düşünmemeleri, vatandaşların sorunlarından uzak olması sonucu yönetime karşı güvensizliğin doğması
	MEŞRULUK	Katılımcıların (birey, örgütler) demokratik olarak seçilmiş veya atanmış kişi olmamalarından dolayı demokratik meşruluk sorununun ortaya çıkacağının öne sürülmesi ile katılım sadece oy verme düzeyinde kalmakta
	HİMAYECİLİK	Türk siyasal yaşamında hakim olan himayecilik eğilimi, grupların örgütlenerek siyasette etkili olmalarına engel olması

Mahalle Planlamasının demokratik olabilmesi için aşağıdaki maddelerin olması gerekir.

- Meslek sahibi olmayan kişilerin katılımı ilkesi (Eşitlik İlkesi)
- Yetkinin dağıtılması ilkesi
- Açıklık ilkesi
- Demokratikleşme ilkesi

Mahalle planlaması yapan ülkelerde, mahallede yaşayanlar arasında, kullanıcı istekleri araştırması yapılarak, insanların planlama sürecine, planın kesinleşmesinden önce katılmaları sağlanır. Mahalle planının amacına ulaşması için *demokratik katılım ilkesi* çok önemli olmaktadır. Üç açıdan demokratik katılım ilkesi çok önemlidir.(Jones,1990).

- Mahalle sakinlerinin katılımı ile planın hazırlanması ihtiyaç ve taleplerin plana tam olarak yansıtılmasını sağlar.
- Yaşayanların, planı sahiplenmelerini ve uygulanmasında kararlı ve istekli olmalarını sağlar
- Resmi kurumlar, plan yapımını daha çok önemserler.

Mahallede yapılacak toplantılar, yerel halkın tümünü ilgilendiren hizmete yönelik olarak, yerel yönetimin tavrını, çözüm önerilerini ve projelerini aktarma olanağı ve halkın bilgi sahibi olmasını sağlar. Hem yerel yönetim, ihtiyaçları, sorunları, beklentileri ve çözüm önceliklerini daha kolay saptama olanağı bulur, hem de yaşayanlar, yapılan projeler hakkında bilgilenmiş olur. Mahalle içinde yapılan halk toplantılarında bireyler, yöneticilerle iletişim ortamı bulduklarından, söz haklarını kullanabileceklerdir (Arıkboğa,1998).

3.2.3 Katılım Yöntemleri

Amerika Plancılar Birliği tarafından, mahalle planlaması yapım sürecine, vatandaş katılımını sağlamak için kullanılan çeşitli yöntemler aşağıda açıklanmıştır (Jones,1990).

3.2.3.1 Geniş Topluluk Toplantıları

Yaşayanların mahalle planlamasına katılımında en sık kullanılan yöntemdir. Okulun spor salonu veya kilisede toplanılarak belirlenen gündeme göre tartışmalar yapılır. Önceden toplantının zamanı ve yeri, el ilanları dağıtılarak mahalle sakinlerine duyurulur.

3.2.3.2 Küçük Oda Toplantıları

Bu tür toplantılar genellikle mahalle sakinlerinden birinin evinde yapılır. Yine belirlenen bir gündem üzerinde tartışılarak, görüş alışverişinde bulunmak mümkündür.

3.2.3.3 Açık Toplantılar

Bu katılım yönteminde herkese açık olan bir yerde, planlarla ilgili bilgiler, haritalar gösterilmek için sergilenir. Kilise, topluluk merkezi, alış- veriş merkezleri toplantının yapılması için uygun mekanlardır.

3.2.3.4 Workshop

Bu tür katılım yönteminde, insanlar bir araya gelerek düşüncelerini birbirine aktarırlar. Fikir alış- verişinde bulunurlar. Düşüncelerin, nasıl eyleme geçirileceğini senaryolarla anlatılır. Bu toplantılar, panel, grup tartışması, sözlü ve yazılı iletişim şeklinde olabilir. Kağıtlara yazılan kişisel düşünceler, toplanarak mekan içinde, herkesin görebileceği şekilde sergilenir. Daha sonra en çok fikir birliğine varılanlar değerlendirilir. Bu toplantı sonuçları basında da yer alarak tüm, kesimin haberdar olması sağlanır.

Workshop'ta yapılanlar aşağıda belirtilmiştir.

- a. Beyin fırtınası
- b. Panel / tartışma
- c. Grup tartışması
- d. Düşünceleri eyleme dönüştürmek
- e. Sunumun daha etkili olması için slayt gösterisi yapılarak fotoğraflar, haritalar gösterilir

Mahalle planlarının istenilen sonuca ulaşabilmesi, topluluk yaşamındaki değişikliklerin, öneri arazi kullanım ve diğer mahalle ile ilgili konuların belirlenmesi açısından, topluluk toplantıları çok önem taşımaktadır. Topluluk toplantılarının verimli olabilmesi için de aşağıdaki koşulların gerçekleşmesi gerekmektedir.

- a. Toplantının *gündemi* belirlenmelidir. Gündemde grupların, görev ve sorumlulukları belirlenir.
- b. Toplantılar *herkese açık* olarak yapılmaktadır. İsteyen herkesin katılımı sağlanmalıdır. Böylelikle yaşayanların tümüne ulaşmak mümkün olabilmektedir.

c. Toplantılara dinleyici olarak *katılanların profili* önceden araştırılır. Gelen insanların, sosyo-ekonomik yapısı, planlamaya katkılarının nasıl olacağı, planlamaya ters düşen insanların olup olmayacağı şeklinde kişisel analiz yapılır (Jones,1990). Mahalle içinde yaşayanların, sosyo-ekonomik yapısına, yaş gruplarına göre sorunlara karşı ilgi ve duyarlılıkları farklı olmaktadır. Kiracıların ve mülk sahiplerinin istekleri ve mahalleyi sahiplenmeleri farklı olduğu gibi, çocuklar için de önemli olan konuların başında, oyun alanlarının olması, okula gidiş ve gelişlerin güvenli olması gelmektedir. Dolayısıyla, mahalle içinde yaşam kalitesini artırmaya yönelik kararlar verilirken, çocuklar da dahil olmak üzere tüm yaşayanların sorun, istek ve önerileri hakkında bilgi alınması gereklidir (Keller,1991)

Topluluk Toplantısı Gündemi

Topluluk toplantısı, kısa bir tanıtım konuşmasından sonra, planlama projelerinin açıklanmasıyla devam eder. Çalışma konuları saptılır, tartışılır, yapılması gerekenler belirlenir ve son olarak toplantı sonuçları herkese dağıtılır ve bir sonraki toplantı tarihi belirlenir (Jones,1990)

Toplantı Mekanının Fiziksel Düzenlemesi

Toplantının yapılacağı mekan oturma şekline göre düzenlenir. Toplantıda kimin hangi görevleri üstlendiği önceden belirlenmiştir. Toplantı başkanı, toplantıyı yönetir, gündemin düzenli gerçekleşmesini sağlar. Herkesin toplantıda konuşulanları anlayabilmeleri için, toplantıda konuşulan konuların karışık olmamasına özen gösterilir. (Jones,1990)

3.2.4 Alternatif Katılım Yöntemleri

Mahalle içinde yapılacak toplantılar hakkında yaşayanları bilgilendirmek ve onların katılımını artırmak içinde bir takım yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemler aşağıda belirtilmiştir (Jones,1990).

- Mahalle içinde bulunan tüm haneler dolaşarak veya telefonla görüşülerek, toplantının saati, yeri ve amacı ilan edilir.
- **Medya;** radyo ve gazeteler ve bazı televizyon istasyonları yayınlarda, kamu hizmetleriyle ilgili duyuruları yaparlar. İnsanlar, böylelikle kamu hizmetlerinin ne zaman ve nerede görüşüleceğini öğrenirler.
- **Alan araştırması/ ziyaret edilen yerler;** satış mağazalarına gelen insanlara planlama süreci hakkında haritalar, fotoğraflar, planlama süreci diyagramı ve diğer görsel

malzemelerle bilgi verilir. Ziyaretçilerle yapılan anketler veri tabanına bilgi aktarımında fayda sağlar.

- **Yararlı organizasyonlar;** bu organizasyonların haber bültenlerinde ve toplantılarında yapılan açıklamalar, yaşayanların planlama süreci hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlar. Mahalle ünitesinde bulunan diğer kuruluşlar da (kilise, süper market, topluluk merkezleri, postane) planlama süreci hakkında vatandaşların bilgi sahibi olmasına yardımcı olurlar.
- **Belli noktalarda yapılan sergiler;** planlama ile ilgili harita fotoğraf ve yazılı bilgileri içeren poster ve benzeri şeyler halkın görebileceği yerlerde sergilenir ve halkın bilgi sahibi olması sağlanır

3.2.5 Sonuçlar

Katılım kavramı günümüzde, toplumu ilgilendiren "kentsel planlama" ve birçok farklı alandaki konularda, toplumun söz sahibi olmak istemesi sonucu önem kazanmaktadır. Bu istek, planlamada, kendini daha somut olarak göstermektedir. Bireylerin, yaşadıkları çevrenin düzenlemesi çalışmalarına katılması ile sahiplenme, koruma, yaşatma gibi konuların dışında, bildiği bir çevrede yaşamının getirdiği mutluluk da artacaktır. Mahalle planları yapılırken, fiziksel ve toplumsal çevrenin düzenlenmesine katılan bireyler, böyle bir ortamda yaşamaktan mutluluk duyacaklardır. Fiziksel çevre ile topluluğun ruhsal durumu arasında doğru orantılı bir ilişki olduğundan dolayı bireylerin planlama faaliyetlerine muhakkak katılmaları sağlanmalıdır.

Halkın planlama sürecine katılması, ortak kararların birlikte alınması, topluluğun kalkınmasına yardımcı olacaktır. Bireyler ve toplum örgütleri tarafından yönetimin faaliyetlerinin izlenmesi, denetlenmesi ve kontrol edilmesi de etkili ve yararlı hizmet sunulması açısından gereklidir.

Mahalle içinde insanları organize etmek, bir araya getirerek tartışma ve görüş alışverişinde bulunma ortamı yaratmak daha kolay olmaktadır. Bu açıdan mahalle planlarının yapılması, yaşayanların planlama sürecine katılmaları ve yaşadıkları mekanın şekillenmesinde söz sahibi olmaları açısından önemlidir. Böyle bir ortamın gerçekleşmesi için de farklı yöntemler kullanılmaktadır. Toplantılar, halk forumları, anketler ve workshop gibi araçlarla mahalle sakinleri ortak amaç için bir araya gelerek yaşam kalitesinin artması için görüş alışverişinde bulunurlar.

Katılımın gerçekleşmesi için bir takım koşulların gerçekleşmiş olması gereklidir. Bunlar;

- Mahallenin fiziksel olarak çok büyük olmaması
- Yaşayanların yaşam tarzlarının benzer olması: Birbiriyle ilişki içinde olan bireylerin yaşadığı mahallelerde toplantıların yapılması daha kolay olmaktadır.
- Yaşayanların eğitilmesi
- Zaman, para, enerji, yetenek, ekipmanın olması katılımın kısa sürede ve etkili bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktadır.

Planning Areas

April, 1986

1. Balboa Park
2. Barrio Logan
3. Carmel Mountain Ranch
4. Carmel Valley
5. Center City
6. Claremont Mesa
7. East Elliot
8. Fairbanks Ranch Country Club
9. Greater Glider Hill
10. Greater North Park
11. Kearny Mesa
12. La Jolla
13. Linda Vista
14. Los Peñasquitos Canyon Preserve
15. Mira Mesa
16. Midway/Pacific Highway Corridor
17. Miramar Ranch North
18. Mira Vista
19. Mission Bay Park
20. Mission Beach
21. Mission Trails Regional Park
22. Mission Valley
23. Navajo
24. North City Future Urbanizing Area
25. Ocean Beach
26. Old San Diego
27. Otay Mesa
28. Otay Mesa North
29. Pacific Beach
30. Peninsula
31. Rancho Bernardo
32. Rancho Peñasquitos
33. Sabre Springs
34. San Diego River Basin
35. San Pasqual Valley
36. San Ysidro
37. Scripps Miramar Ranch
38. Sorra Mesa
39. Skyline/Paradise Hills
40. Sorra Mesa
41. Southeast San Diego
42. College Area
43. Tecoma Canyon Park
44. Tim Joana River Valley
45. Terraced
46. Torrey Pines
47. University
48. Uptown
49. Via De La Valle

* Park Plans

Map was prepared by
the City of San Diego
Planning Department

Şekil 3.7 San Diego kenti içinde yer alan topluluklar (Wright,1997).

3.3 III. AŞAMA: YURT DIŞINDAKİ MAHALLE PLANLAMASI UYGULAMALARINDAN ÖRNEKLER

3.3.1 San Diego Kentinde Mahalle Planlaması

3.3.1.1 San Diego Hakkında Genel Bilgiler

Amerikanın 6. büyük kenti olan ve California sınırları içinde yeralan San Dieoga'da 1.2 milyonun üzerinde insan yaşamaktadır. Dağlar, çöller de dahil olmak üzere toplam alan büyüklüğü 101 633 ha.'dır. Kent, planlama ve diğer amaçları gerçekleştirmek için 42 topluluğa bölünmüştür (Şekil 3.6). San Diego'da farklı dokuda yerleşmeler mevcuttur. İlki, kent içindeki alanlarda bulunan eski dokudur. Bu alanlar onarım ve bakım gerektiren alanlardır. İkincisi kentin çevresindeki gelişme alanlarıdır. Boş olan bu alanlar, insanların talepleri doğrultusunda gelişecektir.

San Diego kapsamlı planları, 20 yıllık dönemde, topluluğun gelişmesine dair arazi kullanım kararlarından oluşan uzun dönemli planlardır. Son yıllarda, kapsamlı planlara ilave olarak arazi kullanım planı ve toplulukların her biri için önemli konuları ve hedeflerini içeren topluluk planları yapılmaya başlamıştır [6].

3.3.1.2 San Diego' da Mahalle Planlaması Amacı ve Süreci

Amaç: San Diego'daki mahallelerin yaşanabilir olması ve kalitesinin artırılmasıdır. Kapsamlı proje ve programlarla, toplulukların gelişmesi, mahallelerin yaşanabilirliği artırılarak, kentin düzenlenmesi amaçlanmıştır.

1994'de San Diego kent yönetimi için, topluluğun kalkınması ve yaşanabilir mahalleler oluşturmak önemli bir konu olmuştur ve bu amaçla kent yönetimi, "**Yaşanabilir Mahalleler Girişimi**" projeleri yapmaya başlamıştır.

Yaşanabilir Mahalle Girişiminin hedeflerden biri, mahalle için gerekli olan hizmetleri sunmak, kamu ve topluluk kaynaklarının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır.

Yaşanabilir Mahalleler Girişiminde, kent yönetimi, aşağıda belirtilen özellikleri içeren mahallelerin, yaşanabilir olduğunu belirtmiştir.

Yaşanabilir mahalleler;

- İnsanın kendini güvenli hissettiği yerdir.

- Yaşama ve çalışma fırsatı bulduğu yerdir.
- İnsanların, ekonomik açıdan uygun konuta sahip olabildiği yerdir.
- İnsani hizmetlere kolay ulaşabildiği yerdir.
- Çevrenin güvenli ve çekici olduğu yerdir.

Kent yönetimi, kapsamlı planlara ilave olarak, alt ölçekte “**Canlandırma Eylem Planları**” yapmaktadır. San Diego Kenti için 7 tane planı hazırlanmıştır. Mahalle biriminde yaşayanların katılımıyla planlama için gerekli veriler toplandıktan sonra, canlandırma eylem planlarının hazırlık ve uygulama aşamalarına geçilmektedir. Yaşanabilir mahalleler oluşturmak için, topluluk kalkınması, planlama, ekonomik kalkınma, polis, kütüphane, konut, park ve rekreasyon, kültür ve sanat, topluluk hizmetleri ve diğer konularla ilgilenen departmanlar arasından seçilen kişiler tarafından, topluluk içinde çalışacak bir ekip oluşturulur. Ekip üyeleri kaynak araştırması yaparak, programlar oluşturmaktadır.

Canlandırma Eylem Planları'nın ikinci aşamasında, topluluk üyeleri ve kurumlarla birlikte, workshoplar ve halk forumları yapılarak, mahalleler için sorunlar ve potansiyeller saptanır, beklenti ve öneriler değerlendirilir. Öncelikli olarak yerine getirilmesi ve kaynak aktarılması gereken konular ve bu konulardan sorumlu olan kişi ve kuruluşlar belirlenir.

Hazırlanan ilk taslak canlandırma eylem planı, topluluk üyesi olan katılımcıların, gözden geçirmesi için dağıtılır. **Canlandırma Eylem Planları**, yapılan değişikliklerle bütün hale getirilir ve daha sonra mahalle ekibi ve kent yönetiminin uygulama projelerinde kullanmaları sağlanır. Topluluğa karşı sorumlulukları olan kent departmanları arasından seçilen ekip üyeleri, topluluk toplantılarını yönetirler. Ayrıca yerel kurumlarla birlikte pek çok olaya sponsor olurlar.

Yaşanabilir mahalle girişimi projesinde yaşayanlara daha çok sorumluluk yüklenerek halka ait girdilerin artması sağlanır. Topluluk, ekip üyeleriyle, mahalle ile ilgili öncelikli konuların ve çözüm yolları belirlemesinde, sürekli ilişki içindedir. Kent konseyi, topluluk hissini artırmak ve insanların biraraya gelmesini sağlamak üzere, **topluluk hizmet merkezleri** açmıştır.

Yaşanabilir mahalle girişimleri sonucunda, plancılar için, aşağıdaki konularda öneriler geliştirilmektedir.

- Kapsamlı planlar topluluğun uzun dönemdeki görünümü hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir. Ancak stratejik planlarla kapsamlı planlara eklemeler yapmak gerekir. Canlandırma eylem planları gibi planlar bu amaçla yapılmaktadır.
- Plancılar, planların uygulanması aşamasında da bulunmalıdır.
- Plancılar diğer uzmanlarla da çalışmalıdır.
- Plancılar ve diğer üyeler toplulukla birarada olmalıdır.
- Plancılar topluluk üyeleriyle, iş sahipleriyle ve politikacılarla konuşmalıdır. Topluluk içindeki olaylara vatandaşların katılımı önemlidir [6].

Çizelge 3.6.San Diego'da mahalle planlama süreci

Mahallelerde Yaşanabilirliğin ve Kalitenin Artırılması	
YAŞANABİLİR MAHALLELER GİRİŞİMİ	Hizmetin eşit sunumu Kamu ve topluluk kaynaklarının etkili kullanılması
MAHALLE EKİBİ	Topluluk kalkınması, ekonomik kalkınma, polis, kütüphane, konut, park, rekreasyon, kültür ve sanat, topluluk hizmetleri departmanları arasından seçilen kişiler
CANLANDIRMA EYLEM PLANLARI	
HAZIRLIK	Kaynak araştırması yapılır Workshoplar ve halk forumları yapılır
	Mahalleler için sorun ve potansiyeller beklenti ve öneriler
	Öncelikli uygulanacak konular belirlenir Bu konulardan sorumlu olan kişi ve kuruluşlar belirlenir.
TASLAK CANLANDIRMA EYLEM PLANI	Topluluk üyelerine gözden geçirilmesi için dağıtılır.
UYGULAMA	Kent yönetimi ve mahalle ekibi

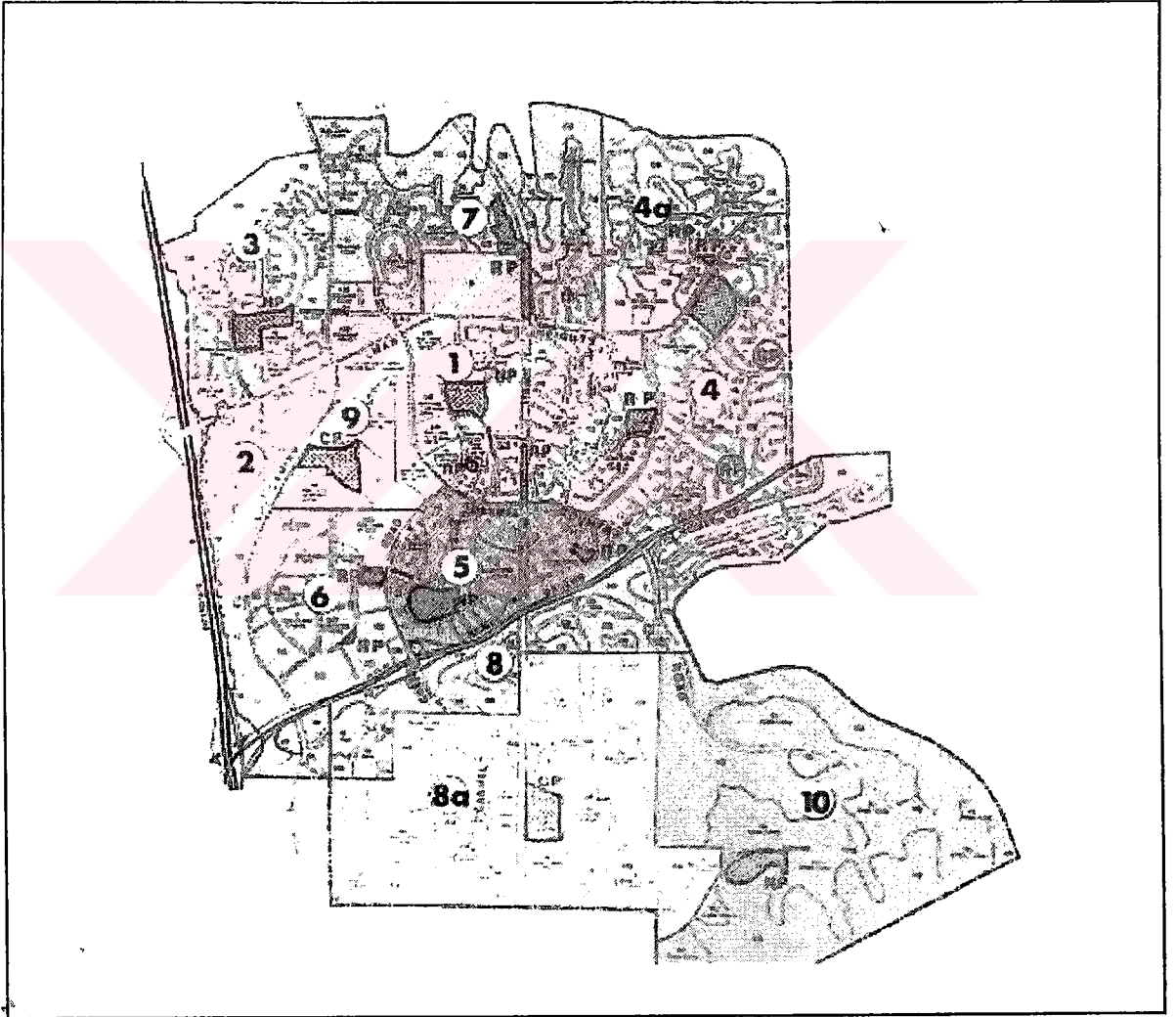
3.3.1.2.a Carmel Valley Topluluğunda Mahalle Planlaması

Carmel Valley sınırları içinde, 10 tane mahalle bulunmaktadır (Şekil 3.8).

Carmel Valley Topluluk Planlama yönetim kurulu her ay, Carmel Valley kütüphanesinde toplanıp, topluluğu etkileyen konular hakkında tartışıp, planları gözden geçirip değerlendirir.

Carmel Valley Topluluk Planlama yönetim kurulu üyeleri: Mahalle sakini (10 kişi), esnaf (2 kişi), yatırımcı (1 kişi), sanayici (2 kişi)

Carmel Valley Topluluk Planlama yönetim kurulu, San Diego Planlama departmanına, planlama komisyonuna ve kent konseyine önerilerde bulunur [7].

Şekil 3.8 Carmel Valley mahalleleri [8].

3.3.2 Austin Kentinde Mahalle Planlaması

Bu bölümde, Amerika'nın, Teksas eyalet sınırları içinde yeralan, Austin kentindeki, mahalle planlama süreci aktarılacaktır.

3.3.2.1 Austin'de Mahalle Planlaması Amacı

Mahalle planlamasının amacı, topluluğun kalkınması için mahalle planlama sürecinde, vatandaşların, kent departmanlarının, topluluk organizasyonlarının birlikte çalışmalarını sağlamakla beraber sorunların çözümünü kolaylaştırmak ve ortak sorumluluğu artırmaktır.

Mahalle planlarında, topluluğun kalkınması için neler yapılması gerektiği konusunda yöntem oluşturulur. Mahalle planlarının sonuçları, kentin planlamasının ve gelişme sürecinin sürekli parçası olmaktadır.

Mahalle Planlamasında;

- Yaşayanlar planlamaya katılır.
- Mahalle içinde yeralan değerli varlıklar tanımlanır.
- Mahalle sorunları ve ihtiyaçları tanımlanır.
- Mahallenin gelişimi için hedefler oluşturulur.
- Bu hedeflere ulaşmak için öneriler geliştirilir.
- Gelecekteki kalkınmaya yol gösterici kararlar alınır.
- Yerel yönetimin politik ve mali kararları yönlendirilir.

Austin' deki mahalle planı süreci açık ve doğru olmalıdır. **"İletişim, sorumlulukları paylaşma, topluluk ilgisini artırma ve planın maliyet ve yararlarını gözönüne alma"** şeklinde ifade edilen, faktörlerden oluşmaktadır. Mahalle sakinleri, kurumlar, işyerleri ve mülkiyet sahiplerinden oluşan katılımcılar, planlama sürecinde aktif olarak yer alırlar. Planın amacına ulaşması için, katılımcılar arasında açık bir diyalog ve doğru bilgi akışının sağlanması gerekmektedir.

Mahalle planlama programındaki çalışma konuları, yaşayanların ve mahalle içindeki çeşitli grupların daha kolay anlamasını sağlamak için hazırlanan **"Mahalle Kaynak Kılavuzu"** içinde yer almaktadır.

Mahalle planlaması neleri içerir?

- Mahalledeki talep ve ihtiyaçlar.
- Mahallenin kentte ne şekilde entegre olacağına ilişkin kararlar.
- Arazi kullanımla ilgili kararlar.
- Çevre ile ilgili kararlar.
- Toplu taşın sistemi ile ilgili kararlar.
- Sosyal hizmetlerle ilgili kararlar.
- Diğer kent ihtiyaçları ve hizmetlerinin nasıl yürütüleceğine ilişkin kararlar.
- Alınan kararların ne şekilde uygulanacağına ilişkin kararlar.
- Mahalleyi ilgilendiren diğer önemli konular.

Mahalle Planlama alanlarının sınırları

Mahalle sınırları, etkin ve adil hizmet sunumu sağlayacak büyüklükte belirlenmiştir. Nüfusları yaklaşık 5000 kişidir. Mahallelerin alan büyüklüğü, yaşayanların planlama sürecine katılmasında etkilidir. Küçük mahallelerde, tüm bireyler aktif olarak katılırken, büyük mahallelerde, planlama konusundaki öneriler, yazılı olarak belirtilir. Genellikle büyük mahalleler, planlama sürecini etkili bir şekilde gerçekleştirmek için bölünmektedirler [9].

3.3.2.2 Mahalle Planlama Süreci

Mahalledeki toplantılara, işyeri sahipleri, kiracılar, mülk sahipleri, topluluk organizasyonları ve resmi kurumlar istek ve sorunlarını belirtmek amacıyla katılırlar. Mahalle sakinleri, böylelikle kent yönetimine düşüncelerini aktarma olanağı bulurlar. **Mahalle birliğine** katılarak planlama sürecinde yer almak isteyen yurttaşlar, birliğe katılım koşulları, birliğin amacı ve faaliyetleri hakkında bilgilendirilir.

Konut ve Topluluğu Kalkındırma Departmanı, planlamayla ilgili konularda mahalle birliklerine katılmanın ne şekilde olduğu hakkında bilgi vermektedir.

- Mahalle birlikleri, mahalle sınırlarının belirlenmesi için çalışmalarda bulunmaktadır. Sınırların belirlenmesinde sorunlar olursa Konut ve Topluluğu Kalkındırma Departmanından destek almaktadırlar.
- Mahalle birliklerinin düzenlediği toplantılarla ilgili bilgiler ilan edilmektedir. Herkesin toplantılarda, nelerin tartışıldığı, sonuçta hangi kararların alındığı ve mahalle için neler yapılacağı hakkında bilgi sahibi olması sağlanır.

- Birliğin üyeleri genel olarak, mahallede yaşayan ve mülk sahibi olan kişilerdir.
- Birliğin toplantı zamanı ve yeri ilan edilir.
- Konut ve Topluluğu Kalkındırma Departmanında da bulunan birliğin yönetmeliği, katılımcıların bilgi sahibi olmalarında yardımcı olmaktadır.
- Mahalle birlikleri, Konut ve Topluluğu Kalkındırma Departmanına kayıt edilir.
- Birliğin faaliyetleri hakkında herkesin bilgi sahibi olması için bilgiler korunur.
- Topluluk kayıt dairelerinde, Austin kentinde bulunan 400'ün üzerindeki mahalle birliklerini içeren topluluk grupları hakkındaki bilgiler internette de yer almaktadır. Bu bilgiler, genel bilgi, toplantı zamanları, gündemler vs.'dir.
- Mahalle birliklerinin web siteleri bulunmaktadır ve bu sitelerden bilgi almak mümkündür
- Mahallenin sorun ve potansiyelleri belirlendikten sonra hedefler oluşturulur. Bu hedeflerin uygulanması için özel eylem konuları önerilir. Arazi kullanış, ulaşım, kentsel tasarım ve altyapı konularında düzenlemeler yapılır [9].

Mahalle planlarının yapılmasında ve topluluk hizmetlerinin sunumunda görevli olan iki departman aşağıda belirtilmiştir.

- Austin kentinde bulunan **Mahalle Planlama ve Bölgeleme Departmanı**, mahalle birliklerine ve sakinlerine üç şekilde yardımcı olmaktadır.

1. Mahalle planlaması
2. Konut Bölgeleme Kurallarının belirlenmesi
3. Mahalle yüksekokulu sayesinde bilgi ve eğitimin verilmesi [10].

- **Mahalle Konut ve Topluluk Kalkınma Departmanının** görevi ise aşağıda belirtilmiştir.

Mahalle sakinleri için, küçük ticaret hizmetleri, topluluk kalkınması ve konut imkanları sağlamaktır. Yaşanabilir ve kendi kendine yeterli olabilen mahalleler yaratmak amaçlanmaktadır. Çeşitli kurumlar, sivil toplum kuruluşları, faaliyetlerini yerine getirirken mali destekte bulunurlar. Topluluğun konut, topluluk kalkınması ve ekonomik gelişim için gerekli olan ihtiyaçlarını yerine getirir.

- Ticareti canlandırarak, iş olanakları yaratmak için işyeri sahiplerine borç vermek
- Çalışan aileler için temizlik ve çocuk bakımı hizmetleri için kaynak yaratmak
- Mahallenin güzelleşmesi ve güvenliği gibi projeler için kaynak yaratmak [11].

3.3.2.3 Mahalle Planlarının Uygulanması

İlk olarak kent üyesi, mahalle planlama ekibi tarafından hazırlanan, mahalle planını inceler. Gerekli değişiklikleri yapar. Plan, daha sonra planlama komisyonuna incelenmek üzere gönderilir. Kent hukuk departmanı, planın kent politikaları ile tutarlı olup olmadığını inceler. Planlama komisyonu, Kent konseyi tarafından belirlenmiş 9 üyeden oluşmaktadır. Komisyonun incelemesinden sonra kent konseyine onaylanmak üzere gönderilir.

Mahalle planları, diğer yönetim kurulları ve komisyon üyelerine gönderilmiştir. Eğer mahallede önemli sayıda, tarihi değeri olan bina var ise, City's Historic Landmark Commission'na gönderilir. Eğer mahalle planı, mahalle içinde yeni işyerleri için önerilerde bulunuyorsa, Real Estate Council of Austin'e gönderilir.

Planın onaylanmasıyla, eylem konularının uygulama sorumluluğunu kent üstlenir. Bazı eylem konuları, kent departmanının yıllık bütçesinden aktarabileceği paradan fazla olabilmektedir. Böyle durumlarda senet imzalanır. Mesela, drenaj kontrolü, pahalı olan yaya yollarının yapılması gibi hizmetler için senet imzalanır [12].

Uygulama üç aşamada olmaktadır.

I. Aşama: Öneri arazi kullanım haritasına göre mahalle planlama alanının değişmesi

II. Aşama: Kent Üyesinin, mahalle katılımcıları ile birlikte plandaki öneri eylem konularını uygulamak için çalışması

III. Aşama: Planın ilan edilmesi

Kent yönetimi dışındaki diğer kurumlar ve organizasyonlar, mahalle planlarının uygulanmasında önemli rol oynamaktadırlar. Capital Metro, Austin Güzelliğini Koruma gibi diğer kurumlar, mahalle sakinlerinin görüşlerinin plan içinde yer almasını sağlarlar.

Mahalle planlarının bazı konuları, doğrudan mahalle sakinleri tarafından yerine getirebilecek eylem konularıdır. Mahallenin temizliği, binaların cephelerinin güzelliği, reklam panoları, mahalle içindeki suçluları (citizen's crime watch) takip ederek mahallenin güvenliğini sağlamaktır [13].

3.3.2.4 Mahalle Planlamasında Kullanılan Araçlar

Austin' de, mahalle planlaması yaparken kullanılan araçlar aşağıdaki şekilde belirtilmiştir [9].

A. Haritalar: Planlama alanının sınırının gösterildiği haritadır. Bu haritada, mahalle planlama alanı ve doğal ve yapay eşiklere göre çizilmiş mahalle sınırı gösterilir.

Mevcut Arazi Kullanım Haritası: Arazi kullanım haritasında farklı kullanımlar belli renklerde gösterilerek, mevcut yapı hakkında bilgi sahibi olunması sağlanır. Tek ailelik evler veya ticari fonksiyonlar gibi planlamaya veri oluşturacak çeşitli kullanımlar bu harita üzerinde gösterilmektedir.

Bu harita plancılara ve katılımcılara planlama alanının farklı bileşenlerini anlamalarına yardımcı olarak, gelecek için arazi kullanım haritası oluşturmalarını sağlar.

Mevcut Bölgeleme Haritası; Aynı özellik gösteren alanlar gruplandırılarak belli bölgeler oluşturulur.

Gelecek Arazi Kullanım Haritası, üye ve katılımcıların geliştirdikleri bu harita, mahalle planlama sürecinin son ürünüdür.

Gelecek Yeniden Bölgeleme Haritası: Mahalle planlama sürecinde üye ve katılımcılar tarafından oluşturulur. Plan kent konseyi tarafından onaylandıktan sonra, uygulama aşamasına geçilir.

Diğer Haritalar ve Özellikleri: Tarihi yerler ve yapıların gösterildiği haritalar ve mahalledeki bisiklet yolları ve yaya yollarının gösterildiği haritalar, sel, taşkın bölgeleri haritası gibi harita türleri, mahalle plan taslağının hazırlanmasında kullanılır.

B. Demografik Yapı

Nüfus ve nüfus yoğunluğu: Planlama alanında yaşayan toplam kişi sayısı ve bir hektarda yaşayan kişi sayısı araştırılır.

Konut kullanım hakkı: Evlerin ve apartmanların doluluk boşluk oranları, kullanıcıların aynı evde yaşama sürelerine dair bilgiler toplanır.

Etnik yapı: Irk ve etnik yapı, nüfusun geçmiş yapısı ile ilgili bilgi vermesi amacıyla araştırılır.

Gelir durumu: Mahalle sakinlerinin gelir durumunun bilinmesi, arazi kullanım ve ulaşım vb. konulara ilişkin kararların belirlenmesinde önemli olmaktadır. Örneğin, araba sahibi olma oranının yüksek olduğu bir mahallede, yaşayanların taleplerinden biri, otopark alanı olurken,

gelir düzeyi daha düşük olan başka bir mahallede, toplu ulaşım sisteminin düzenlenmesi, durak yerlerinin oluşturulması gibi konular önemli olmaktadır.

C. Tarihsel Kaynaklar: Her planda, alanın tarihçesi hakkında kısa bir özet bulunmaktadır. Mahallelerin pek çoğunda, önemli tarihi bina ve mekanlar bulunduğu ve bu alanların korunması gerektiği için bu tür bilgilerin plan yapım aşamasında kullanılması gerekmektedir.

D. Ticaret Hizmeti: Mahallede yaşayanlara hizmet verip ve iş olanağı üreten işyerlerinin topluluk içindeki yer seçimleri, mahalle planlama sürecinin önemli bir parçası olmaktadır.

E. Önceki planlama çalışmaları: Kent veya mahalleli tarafından yapılan, daha önceki planlama çalışmaları, mevcut tartışmalar için başlangıç noktasıdır.

F. Konut Araştırmaları: Kent konseyi ve belediye başkanı, "smart konut programını" başlatmışlardır.

3.3.2.5 Mahalle Planlamasının Yararları

Mahalle planlamasının yararları aşağıda belirtilmiştir [9].

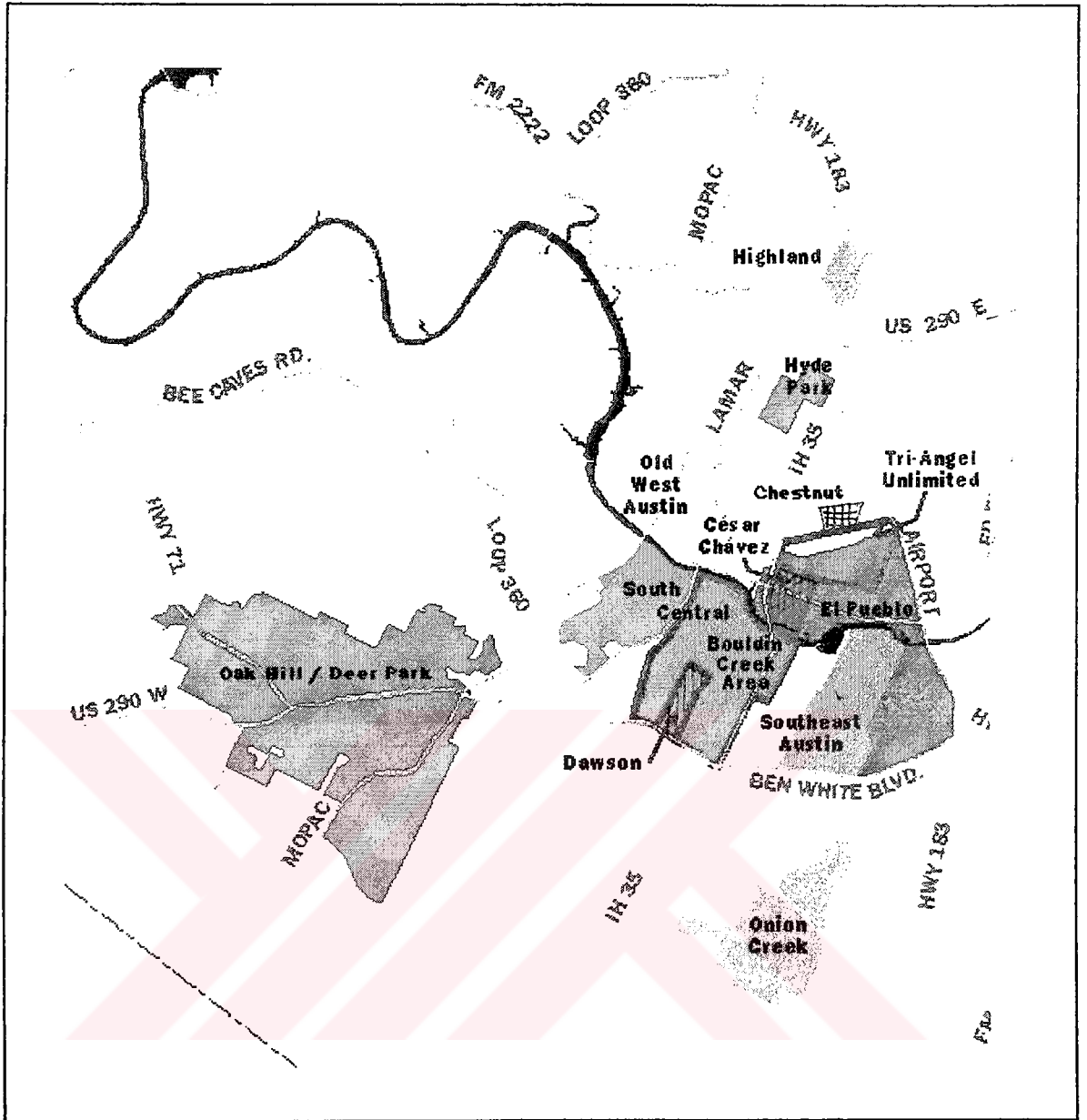
- Değişik kent departmanlarının, gelecekteki yatırım programları ile ilgili kararlarında yönlendirici olmaktadır.
- Plan, bölgeleme ve diğer arazi kullanım kararlarında çalışma takvimi oluşturur.
- Mahalleye yönelik, uygun sermaye yatırımları hakkında kent yönetimine direktiflerde bulunur.
- Kent kurulu, komisyonlar ve üyeler, mahalleyle ilgili konularda kılavuza ihtiyaç duydukları zaman mahalle planlamasına bakarlar.
- Planlama komisyonu, mahalle için alınan öneri kararların, mahalle sakinleri, işyerleri ve mülk sahipleri tarafından uygun bulunup, bulunmadığını öğrenmektedir. Kent yönetiminin, proje ve programları gözden geçirmesinde mahalle planı rehber olarak kullanılmaktadır.
- Mahalle planı, topluluk içindeki problemleri ve konuları belirleyerek, çözüm önerileri geliştirir, önemli sermaye harcaması gerektiren yatırım projeleri ile uygulamaya geçer. Drenaj ve erozyonu önleme, yolların bakımı ve tamiri, parklar oluşturma, kaldırımları genişletme gibi projeler, yatırım programlarında belirlenir. Yatırım projelerine kaynak, kentin vergi gibi gelirlerinden sağlanır.

- Mahalle sakinlerinin ilgisinin uzun süreli olması sağlanır.
- Planlar, Kent konseyi tarafından onaylanır ve mahalleyi etkileyen tüm kent programları ve projeleri için konsey yardımcı olur. Kent departmanları, mahalle kuruluşları ile birlikte çalışarak mahalleye hizmet sunar.
- Mahalle planlarında, topluluğun kalkınması için yöntem oluşturulur.

3.3.2.6 Austin Kenti Pilot Mahalle Planlama Alanları

21 Ağustos 1997'de Kent Konseyi, mahalle planlaması yapılacak üç tane pilot mahalle belirlemiştir. Bunlardan biri, Doğu Austin'deki Doğu Cesar Chavez mahallesi ve diğerleri de Batı Austin'deki Dawson, Chestnut mahalleleridir. Böylelikle mahalle planlaması süreci başlamış olmaktadır. Şekil 3.9' da Austin kentindeki, plan yapılacak pilot mahalleler belirtilmiştir.

Şekil 3. 9 Austin kenti: Plan yapılacak pilot mahalle örnekleri [14]

Mahalle Planlama Alanları

- Dawson Mahallesi
- East César Chávez Mahallesi
- Chestnut Mahallesi

3.3.2.6.a Mahalle Planlama Alanı: Dawson Mahallesi

Dawson Mahalle Planlama Ekibi, mahalle plan taslağını hazırlamak üzere, ev sahipleri, kiracılar, apartman yöneticileri, işadamları ve mahalle birlikleri ile toplantı yapar. Hazırlanan

plan taslağı, kent yönetimine sunulur. Kent üyeleri ve planlama komisyonu gözden geçirdikten sonra, kent konseyi onaylar. 28 Ağustos 1998 tarihinde "Dawson Mahalle Planı" onaylanmıştır. Plan, koruma ve kalkındırma amaçlı, 85 tane özel eylem konularından oluşmaktadır. Bu eylemlerin yerine getirilme sorumluluğu, Dawson Mahalle Birlikleri, Austin kent ve diğer organizasyonlar arasında paylaştırılmıştır. Plan onaylandıktan sonra, mahalle birlikleri ve kent yönetimi birlikte çalışarak plan kararlarının uygulanmasını sağlamaktadırlar.

Sonuçta, Dawson Mahalle Planı için uygulama adımları belirlenmektedir. 85 orijinal eylem konusunun, 42'si tamamlanmış ve 11'i beklemededir, 2 konudan, mahalle tarafından vazgeçilmiştir. Eylemlerin çoğu başarıyla yerine getirilmiştir. Kalan konular, uygulanma için uzun zaman aldığı için yapılabirlikleri tartışılmaktadır [15].

3.3.2.6.b Mahalle Planlama Alanı: East Cesar Chavez Mahallesi

Austin Kent Konseyi East Cesar Chavez Mahalle Planı'nı 13 Mayıs 1999'da onaylamıştır. East Cesar Chavez Mahalle Planı, mahalle koruma ve gelişmesini için 204 adet eylem konularından oluşmaktadır. Bu eylem konularının sorumlulukları, East Cesar Chavez Mahalle birliği, Austin kenti ve diğer organizasyonları arasında paylaştırıldıktan sonra, mahalle birlikleri ve kent yönetimi, plan kararlarını uygulamaya başlarlar. 204 eylem konusunun, 16'si tamamlanmıştır ve 50'si beklemededir. Kalan konuların uygulanması uzun zaman gerektirdiği için yapılabirlikleri hala tartışılmaktadır [16].

3.3.2.6.c Mahalle Planlama Alanı: Chestnut Mahallesi

Austin Kent Konseyi, Chesnut Mahalle Planı'nı 15 Temmuz 1999'da onaylamıştır. Chesnut Mahalle Planı, mahalle koruma ve gelişmesi için birtakım eylem konularından oluşmaktadır. Bu eylem konularını yerine getirilme sorumluluğu, Chesnut Mahalle Birliği, Chesnut Canlandırma (yenileme) şirketleri, Austin kentindeki çeşitli departmanlar ile diğer organizasyonlar arasında paylaştırılmıştır. 204 eylem konusunun, 16'si tamamlanmıştır. 50 konunun uygulanması uzun zaman gerektirdiği için beklemeye alınmıştır [17].

3.3.3 Toronto Kentinde Mahalle Planlaması

3.3.3.1 Toronto Yönetimi Hakkında Genel Bilgiler

İki kademeli federatif yönetim modelinin en eski örneği, 1954 tarihli Metropolitan Toronto Belediyesidir. Kanada’da Toronto’nun yanı sıra, Montreal, Vancouver, Ottawa-Hull, Quebec ve Hamilton kentleri de iki kademeli yönetim modeline sahiptir. Kanada federatif bir yapıya sahip olduğu için belediyelerle ilgili düzenlemeler, eyalet kanunları ile düzenlenmektedir. Toronto metropoliten yönetimi, 300 000- 600 000 kişinin yaşadığı bölgelerde seçimle gelen kişilerin yer aldığı altı belediyeden oluşmaktadır (Kalabalık,1998).

Belediyeler ile ilgili bir takım hükümler aşağıda yer almaktadır.

- Bütün bölgeler belediye tarafından temsil edilmelidir.
- Bir bölge yalnız bir belediyeye bağlı olabilir, bir bölge iki farklı belediyenin yetki sınırları içinde yer alamaz.
- Belediyeler, bitişik bölgeleri gruplandırmalıdır.
- Belediyeler minimum 5, maksimum 12 bölgeden oluşmalıdır.
- Belediyeler, benzer sayıda bölgelere sahiptir. Topluluk konseyleri arasındaki bölgelerin sayısındaki farklılık 4’den fazla olamaz.
- Belediyeler, hizmetin eşit dağılımını sağlamalıdır.
- Belediyeler, mahalle sınırlarını yerel fiziksel (doğal ve yapay) sınırlara göre düşünmelidir.
- Belediyeler, yerel konularda çalışmalar yaparken metropoliten yönetimin kurallarını gözönüne almalıdır.

40 üyeli Toronto metropoliten meclisi, belediye başkanlarından ve belediye meclislerinin seçilmiş üyelerinden ve metropoliten meclisinin üyeleri tarafından seçilen başkandan oluşmaktadır. Meclis, metropoliten yönetiminin en yüksek karar organı konumundadır. Metropolitan alanla ilgili politikaları onaylar, gelir ve giderlerin artırılması konusunda yetki verir. Meclis, komiteler aracılığıyla faaliyetlerini yürütür. Komiteler onaylanmak ve uygulanmak üzere meclise tavsiyelerde bulunurlar. Metropolitan Meclisin başkanı, görevi dolayısıyla her bir komitenin üyesi ve her komitede oy hakkına sahip olduğu için güçlü konumdadır. Kanada’daki iki kademeli metropoliten yönetimler, doğrudan bir vergileme sistemine sahip değildirler. Metropolitan birimler metropoliten düzeydeki harcamaları, yerel belediyeler arasında

paylaşırlar. Yerel belediyenin bütçesi, vergiler, hizmet sunum karşılığı elde edilen gelirler ve eyalet yönetiminden gelen yardımlardan oluşmaktadır.

3.3.3.2 Toronto Metropolitan Yönetiminin Görevleri

Ulaşım ve taşımacılık hizmetleri, trafik denetimi, kanalizasyon hizmetleri, çöplerin imhası, ambulans hizmetleri ve sosyal hizmetlerinin sunulmasıdır. Bazı görevler ise bir bölümüyle metropoliten yönetimin sorumluluk alanına girmekle birlikte, aynı zamanda yerel kademe birimleri tarafından da yürütülmektedir. Bunlar yıllık hesap denetim hizmetleri, topluluk ve mahalle hizmetleri, parklar ve rekreasyon, kütüphaneler, planlama ve bölgeleme hizmetleri, ekonomik kalkınma, kültür ve turizm hizmetleri, kent kalkınma hizmetleri, iş ve acil durum hizmetleri, acil sağlık muayene hizmetleri, taşıma hizmetleri altyapı hizmetleri gibi hizmetleri yerine getirir.

3.3.3.3 Yerel Belediyelerin Görevleri

Otopark alanı oluşturmak, su dağıtımı, sokak temizliği, itfaiye, çöp toplama hizmetlerini sunmak, halk sağlığı denetimi, ambulans, yaşlılar için yurt, çocuk bakımı, yurtlar, yardım evleri, maliye ve vergileme faaliyetlerini yerine getirmektedir (Kalabalık, 1998). Ayrıca, **mahallenin kalkınması** ile ilgili konularda ve yerel planlamada Toronto metropoliten meclisine tavsiyelerde bulunur [18].

Kent Planlama Bölümü, kentin fiziksel biçimi ve gelişmesini yönlendirmektedir. Topluluk planlaması ve kentsel tasarım perspektifindeki uygulamaları gözden geçirir. Planlama üyeleri bilgileri toplar ve planın oluşması için araştırmaları yönetir. Toronto metropoliten meclisine ve komisyona yardımcı olmaktadır.

Toronto Plan Programı

Toronto Kenti için yapılan “Resmi Plan”, Toronto metropoliten meclisi tarafından onaylanır. Yeni planda Toronto kentinin gelecek 30 yıldaki görüntüsünün ana hatları belirtilir. Planda, Toronto kenti sınırları içindeki mahalleler için de kararlar bulunmaktadır.

Yeni plan, topluluk planlaması için yol gösterici olarak hizmet eder. Toronto planı yapımında topluluklarla görüş alışverişinde bulunulur. Toronto Planı, topluluk liderlerinin, politikacıların ve yaşayanların kentin gelecekte ne olacağı hakkında fikir üretmeleri için birarada çalışmasını

sağlar. Topluluk toplantıları, il meclisi, workshoplar, seminerler, açık toplantılar, halk forumları şeklinde olduğunda Toronto Plan ve programlarının tartışılması mümkün olmaktadır.

Aşağıda belirtilen konularla ilgili olarak toplantı yapılmaktadır.

- Toronto kenti için arazi kullanım stratejileri için topluluk toplantıları
- Taşımacılık için topluluk toplantıları; Toronto kenti için ulaşım teklifleri
- Şehir Meclisi toplantıları: Halkın katılımını sağlamak için şehir meclisi toplantıları yapılır. Plan taslağı, bu toplantılarda görüşülür. Toronto'da yaşayanlar çoğunlukla, ulaşım-taşımacılık, konut, evsizlik, çevre, kentin görünümü, konut alanlarının ve mahallelerinin özelliklerinin ve canlılıklarının korunması, kentteki konut alanlarındaki yaşam kalitesinin yükseltilmesi, eski mahallelerin bakımının sağlanmasının teşvik edilmesi gibi konularla ilgilenmektedir [19].

3.3.3.4 Toronto Topluluk ve Mahalle Hizmetleri

Toronto mahallelerden oluşan bir kenttir. Mahallenin sınırları içinde, aşağıda belirtilen topluluk hizmetlerinin sunumuna önem verilmektedir [19].

Toronto Topluluk ve Mahalle Hizmetleri Departmanı, aşağıdaki hizmetlerin sunulmasından sorumludur.

Çocuk Hizmetleri :Çocuk hizmetleri bölümü; çocuk bakım merkezleri, özel günlük bakım evleri yaratarak çocuk bakım kalitesini artırmayı amaçlar. Bölüm, çocuklara hizmet eden yaz kampları ve programları için mali kaynak yaratır.

Toronto Kamu Sağlığı: “Toronto Kamu Sağlığı” bölümünün programları ve hizmetleri, kentte değişik ve kültürel açıdan zengin topluluklar yaratmaya yöneliktir . Eğitim olanakları yaratmak ve halk sağlığını korumayı amaçlar.

Toronto Halk Kütüphaneleri: Toronto Halk Kütüphanesi, Kanada'daki en büyük halk kütüphanesidir

Yaşlılar için Yurt Bölümü: Yaşlılar için Yurt Bölümü topluluk içindeki insanlara uzun süre bakım sağlar.

Barnak, Konut, Destek Bölümü: Maddi açıdan zor durumda olanlar, evi olmayanlar için sürekli yaşayabilecekleri mekanları yaratırlar. Konut ihtiyacı olanlara, mali destek sağlar.

Sosyal Gelişme ve Yönetim Bölümü: Bölüm, diğer bölümlerle birlikte çalışır. Sosyal planlama, sosyal araştırma, çocuk hareket komitesine, Metropolitan Toronto belediyesi strateji komitesine, topluluk kalkınması faaliyetlerinde destek sağlar. Ayrıca, Toronto Topluluk ve Mahalle Hizmetleri için idari ve mali konularda yardımcı olur.

Sosyal Hizmetler Bölümü: Bölüm, sosyal yardım sistemini yönetir. Çalışma programları ve yardım hizmetleri, topluluk katılım imkanları vb. içerir.

3.3.4 Eastgate Mahalle Planlaması

3.3.4.1 Eastgate Mahallesi İle İlgili Genel Bilgiler

Texas'taki College Station sınırları içinde yeralan ve tek ailelik evlerden oluşan Eastgate mahalle planlama alanını, dubleks evler, apartmanlar ve Teksas Üniversitesi ve Highway 6 in College Station arasında yeralan ticaret alanı çevrelemektedir. Eastgate mahallesi, College Station' un büyümesinde ve gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır.

3.3.4.2 Arazi Kullanım ile İlgili Bilgiler

Eastgate planlama alanı toplam 728 ha'dır. Collage Station'un toplam alanının %3.1'dir. Ağırlıklı olarak konut fonksiyonu yeralmaktadır. Toplam nüfus 3752 kişi, brüt nüfus yoğunluğu 5.15 kişi/ ha'dır.

Alanın %65'i tek ailelik konutlardan oluşmaktadır. Alan içinde,

-476.2 ha. tek ailelik evler

-13.5 ha. çok ailelik evler

-5.4 ha. dubleks

-33 ha. park (5 adet mahalle parkı ve 1 topluluk parkı)

-14.8 ha. okul (College Hills İlkokulu)

-54.9 ha. boş alan

-1.4 ha. genel ticaret alanı

-1.6 ha. dini tesisler

-0.2 ha. resmi kurumlar

-127 ha. kamu "R.O.W" ve 18.8 mil asfaltlı kamu yolu yeralmaktadır

Topluluğun kalkınması için bakımsız evlerin yenilenmesi, onarılması veya ucuz kredi veya taksit olanağı ile yaşayanları ev sahibi yapmak gibi pek çok sayıda projeler yapılmaktadır.

3.3.4.3 Eastgate Mahalle Planlaması Amacı

- Yerel konular tanımlanarak, eylem planı geliştirmek için mahalle esaslı çalışmalar yapmak
- Konut alanlarındaki yaşam kalitesini korumak ve geliştirmek
- Mahallenin karakterinin uzun dönem boyunca korunmasına yardımcı olmak

Mahalle planının hazırlanmasında;

Mahalle planlama proje ekibi (kent plancısı, kıdemli plancı, personel plancı, stajyer plancı)

Destek kent ekibi (çeşitli kurum ve kuruluştan kişiler)

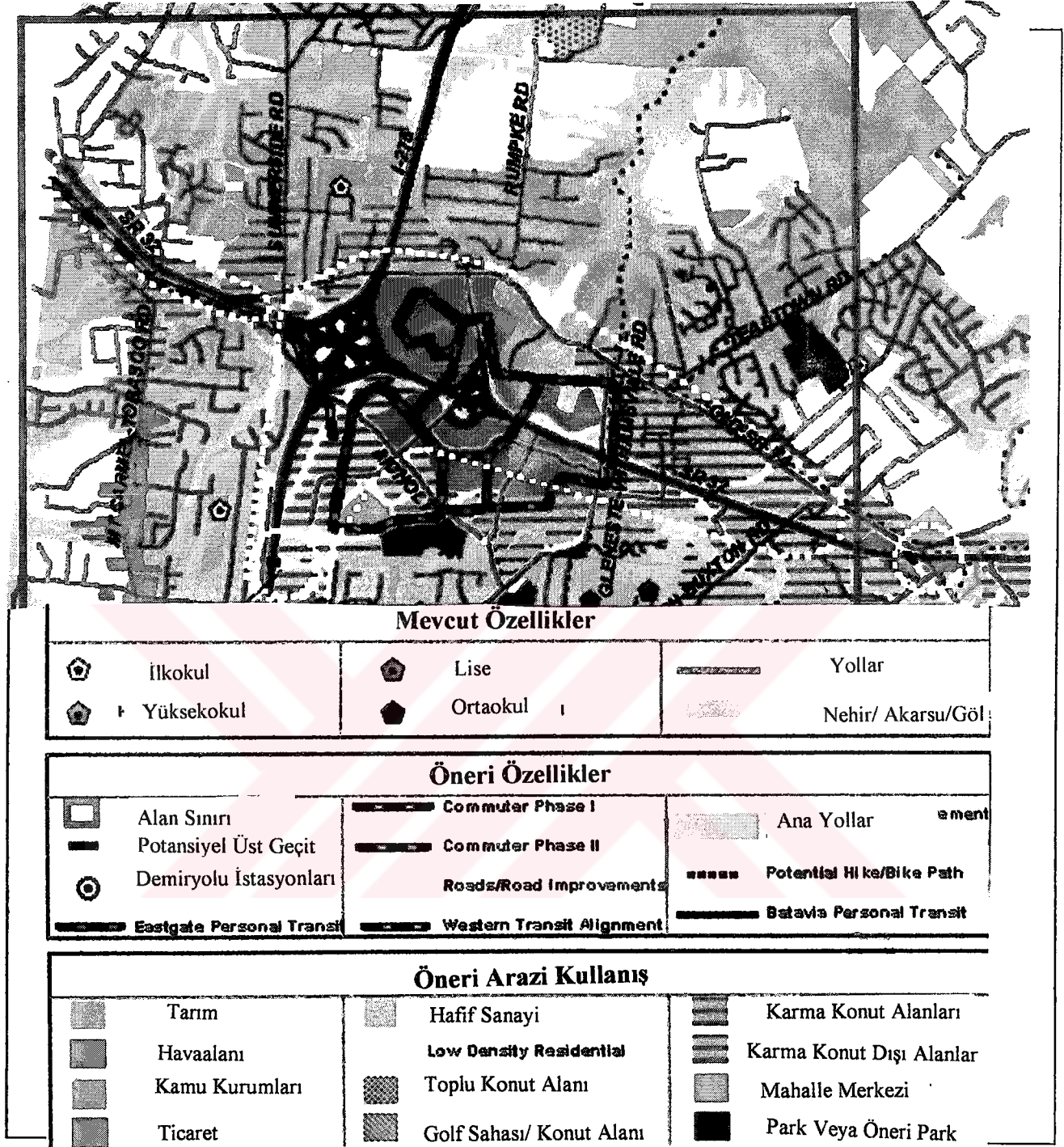
Mahalle planlama ekibi görevlidir.

Şekil 3.10'da Eastgate mahallesinin mevcut ve öneri arazi kullanışı gösterilmiştir.

Mahalle sakinleri ile birlikte caddelerin onarımı, yeni oyun alanlarının yaratılması, park alanlarının düzenlenmesi gibi mahalle sakinlerinin ihtiyaç duyduğu konularda çözümler üretmek ve stratejiler geliştirmek amacıyla birlikte çalışmaktır. Bu projelere, mahalle sakinleri, mahalle grupları, mülk sahipleri, kent departmanları ortak çalışmalar yaparak katkı sağlarlar [20].

Mahalle planında;

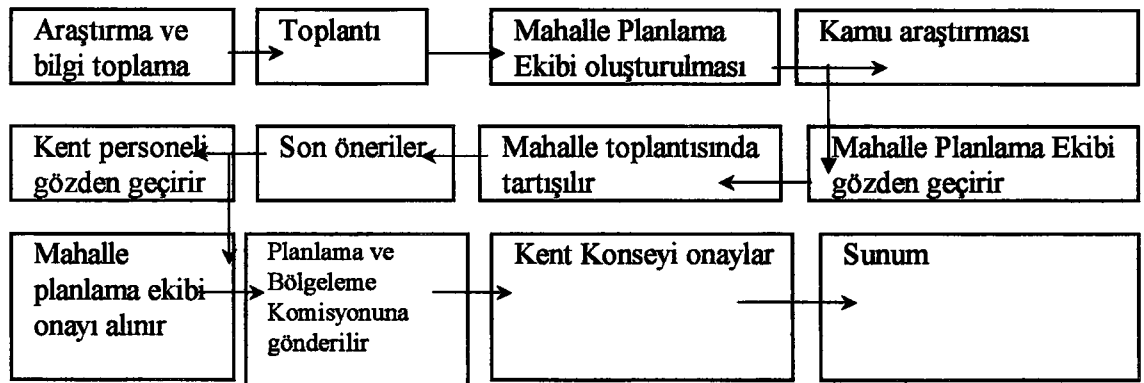
- Mahalle sakinlerinin yardımıyla belirlenen konular, sorunlar ve çözüm yollarıyla ilgili olarak bir çalışma takvimi hazırlanır.
- Kent hizmetleri hakkında yaşayanlar eğitilir.
- Mahalle ile ilgili konularda yaşayanlar eğitilir.
- Mahalle kalkınma projeleri ve faaliyetleri koordine edilir.
- Kapsamlı plan güncellenir.

Şekil 3.10 Eastgate mahallesi mevcut ve öneri arazi kullanış [20]

3.3.4.4 Eastgate Mahalle Planlama Süreci

Mahalle Hizmetleri Departmanının vatandaşlarla ilk toplantıyı yapmasıyla **Eastgate mahalle planlama süreci** başlamış olmaktadır. Mahalle planlamasında, yaşayanların düşüncelerine büyük önem verilmektedir. Yaklaşık olarak 180 kişi mahalleyi ilgilendiren konularda, düşüncelerini söylemek için bu toplantılara katılmaktadır. Mahalle planlama sürecinde, planın oluşmasına yardımcı olmak amacıyla toplantıya gelen bireyler seçilerek "**Mahalle Planlama Ekibi**" oluşturulur. Mahalle ile ilgili olarak belirlenen konuları tartışmak üzere gönüllü olarak katılan mahalle sakinlerinden oluşan gruplar, planlama komitesi içinde çalışmalara başlamaktadırlar. Mahalle planlama ekibi haftada bir kez toplantı yapmaktadır. Toplantıların amacı; yaşayanların, sorunlarını ve önerilerini, değerlendirmek, planlama alanı hakkında bilgileri elde etmektir. Mahalle planlama ekibinin toplantılarında, yaşayanlara mahalleleri hakkında üç tane soru sorulmaktadır. İlki, yaşadıkları mahallenin hangi özelliklerini beğendikleri, ikinci soru; mahallelerini etkileyen konuların neler olduğu, son olarak da mahallelerinin daha güzel olması için neler yapılması gerektiği ile ilgili olmaktadır. Mahalle sakinleri, soruların altında yeralan maddelerden birkaçını işaretleyerek kendi yorumlarını belirtmektedirler. Maddeler halinde bireylerin en çok işaretlediği konulara göre plan öncelikleri belirlenir. Mahalle planlamasında alınacak kararlar da böylelikle, yaşayanların katılımıyla gerçekleşir. Halk planlama sürecine plan onaylanmadan önce katılmaktadır. Eastgate mahalle planlaması, yaşayanlara ait veri toplama, analiz, uzun tartışma ve karar alma süreçlerinden oluşmaktadır.

Şekil 3.11 Eastgate Mahalle Planlama Süreci

Mahalle planlama süreci, Eastgate açık meclis toplantılarıyla son bulmaktadır. Toplantı sonuçları yayınlanır ve tüm konutlara rapor olarak dağıtılmaktadır. Taslak plan ve plan kararları

Eastgate mahalle sakinlerine sunulduktan sonra, **Planlama ve Bölgeleme Komisyonuna** sunulur. Onaylama ve uygulama için **Kent Konseyine** gönderilir (Çizelge 3.11) [20].

3.3.4.5 Eastgate Mahalle Planlamasının Uygulanması

Mahalle planını uygulamada yetkili olan kurumlar, kentin çeşitli departmanları veya mahalle birlikleri olabilmektedir. Mahalle planlamasında yer alan kararlar ve bu kararları uygulamakla sorumlu organizasyonlar hazırlanan eylem tablosunda belirtilir. Örneğin, parkların düzenlenmesi, kamu sağlığı ve güvenliği, mahallenin görünümü, güvenli yaya yolları ve taşımacılık, arazi kullanım ve konutla ilgili öneriler, sorumlu organizasyonlar ve uygulama zamanları belirtilmektedir.

Kent komisyonu veya kurul, gelecek için karar alırken mahalle planlamasını rehber olarak kullanılabilmektedir. Yatırım programlarının hazırlanmasında ve önceliklerin belirlenmesinde de mahalle planları yönlendirici olmaktadır [20].

3.3.5 Sonuçlar

Yurt dışındaki örneklerin incelenmesi sonucunda görülmüştür ki; yerel konuları tanımlayarak eylem planı geliştirmek, konut alanlarındaki yaşam kalitesini korumak ve geliştirmek, yerleşmenin özelliğini uzun dönem boyunca korumak amacıyla mahalle esaslı çalışmalar yapılmaktadır. Mahalle planları yaşayanlara daha çok sorumluluk yükleyerek, halka ait girdilerin artmasını sağlamaktadır. Mahalle sakinleri, kent departmanları, sivil toplum kuruluşlarının birlikte çalışması, çözüm yolları geliştirmek ve ortak sorumluluk bilicini artırmak açısından yararlı olmaktadır.

Mahalle planlaması, öncelikli olarak yerine getirilmesi ve kaynak aktarılması gereken eylem konularının belirlenmesi açısından önemlidir. Yatırım programlarının hazırlanmasında ve önceliklerin belirlenmesinde yönlendirici olmaktadır.

Mahalle planlarının etkili ve yararlı olabilmesi için öncelikli olarak fiziksel ve nüfus büyüklüklerinin düzenlenmesi gerekmektedir. Küçük mahallelerde, tüm bireylerin aktif olarak planlama sürecine katılmalarını sağlamak kolay olduğu için, büyük mahallelerin uygun büyüklüklerde bölünmesi gereklidir.

Yurt dışındaki örneklerde de görüldüğü üzere katılımı sağlamak için, öncelikli olarak mahalle planlama ekibi oluşturulmakta ve workshop, toplantı, halk forumları, anketler yapılmaktadır. Sürekli olarak bilgi alışverişinde bulunulmakta ve plan taslak aşamasında tüm mahalle sakinlerine ilan edilmektedir. Plan kararları hakkında tüm bireylerin bilgi sahibi olması sağlanır.

Planlama sürecine katılacak bireyler eğitilmektedir. Amerika’da yaşayanların eğitiminden ve mahalle planlaması yapımından sorumlu kuruluş “Mahalle ve Bölgeleme Departmanı”dır.

4 ÜSKÜDAR MAHALLELERİNİN İNCELENMESİ

Günümüzdeki mahalle strüktürünü belirlemek, mahalle planlaması yapılması için uygun koşulların olup olmadığını saptamak amacıyla örnek alan çalışması yapılmıştır. Yurt dışındaki mahalle planlama süreci ve uygulama örnekleri incelendikten sonraki aşamada, İstanbul Metropolitan Alan sınırları içinde yeralan Üsküdar ilçesinde bulunan mahalleler incelenecektir.

Bu bölümde Üsküdar hakkında genel bilgiler ve tarihsel gelişim süreci aktararak, mahallelerin oluşumunda etkili olan faktörler saptanacaktır. Mahalleler fiziksel olarak incelenerek, uygun mahalle büyüklükleri belirlenmeye çalışılacaktır. Ayrıca farklı özellikler gösteren mahallelerde anket çalışması yapılarak, mahalle içindeki dayanışmanın, birlik ve beraberliğin oluşmasında, katılımın etkili bir şekilde gerçekleşmesinde etkili olan faktörler belirlenmeye çalışılacaktır.

4.1 ÜSKÜDAR İLÇESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

4.1.1 Konumu

Şekil 4.1’de görüldüğü gibi, İstanbul Metropolitan alanının doğu yakasında, yeralan Üsküdar ilçesinin doğusunda Ümraniye ilçesi, güneyinde Kadıköy ilçesi, batı ve kuzeybatısında İstanbul Boğazı, kuzeyinde de Beykoz ilçesi bulunmaktadır (Aksel,1993). Kocaeli yarımadasının, Damalis Burnu adı verilmiş olan güney batı ucunda yeralan ilçenin, denizden görünümünü, deniz üzerinde inşa edilmiş olan Kız Kulesi tamamlamaktadır (Beyatlı,1987). Bu sınırlar içinde, 54 mahallesi bulunan Üsküdar, İstanbul’un 23 ilçesinden biridir (Aksel,1993). Üsküdar ilçesindeki mahallelerin isimleri; Abdullah Ağa, Acıbadem, Ahmet Çelebi, Altunizade, Arakiyeci Hacı Cafer, Arakiyeci Hacı Mehmet, Aşçıbaşı, Ayazma, Bahçelievler, Barbaros, Beylerbeyi, Bulgurlu, Burhaniye, Cumhuriyet, Emek, emniyet, Esat Paşa, Ferah, Fetih, Gülfem Hatun, Havuzbaşı, Hayrettin Çavuş, İcadiye, İhsaniye, İmrahor, Salacak, İnkılap, Kandilli, Kefçedede, Kısıklı, Kirazlıtepe, Kuleli, Kuzguncuk, Küçüksu, Küplüce, Murat Reis, Örnek, Pazarbaşı, Rumi Mehmet Paşa, Selman Ağa, Selami Ali, Selimiye, Solak Sinan, Tabaklar, Tavaşi Hasan Ağa, Tembel Hacı Mehmet, Toygar Hamza, Ünalın, Valide-i Atik’ tir.

4.1.2 Tarihsel Süreç İçinde Gelişimi

Üsküdar'ın en eski adı, M.Ö. VII. yy'da şehrin kurucusu kahin Khryses' in kızı Khryseis'in isminden yada altın anlamına gelen Khrysos kelimesinden gelmiş olan Khrysopolis'tir. "Khrypolis'in" yerini alan Yunanca Skutarion (Skytarion) yada Latince Skutari' nin (scutari) zamanla değişime uğramasıyla da bugünkü halini almıştır. M.Ö. 508 yılında İran hakimiyeti sırasında Anadolu halkından vergi olarak toplanan altınlar Üsküdar hazinelerinde saklandığı için yerleşmeye "Altın Şehir" adı verilmiştir. Günümüzde ise Selmanağa, İnkılap, Gülfem Hatun ve Rumi Mehmet Paşa mahallelerini içine alan İstanbul Boğazı'nın Anadolu yakasında Paşalimanı ile Salacak arasında yeralan semte Üsküdar denilmektedir (Aksel,1993)

Üsküdar, 1352 yılında, Orhan Gazi tarafından ele geçirilmiştir. İstanbul' un fethinden sonra, Üsküdar'dan giden Rumların yerine, Anadolu'dan getirilen Türkler yerleştirilmiştir (Yeşildal, 2001).

Üsküdar'ın ilk yerleşim yeri, günümüzdeki Haydarpaşa limanının bulunduğu ve merkezi iş alanı olarak nitelenen bölge olmuştur. İskele civarında bulunan Rumi Mehmet Paşa (1471-72), Kaptan Paşa (1499) ve Davut Paşa (1505) Camileri'nin kuruluş yılları da ilk yerleşim yerinin buralar olduğunu göstermektedir. 15. yy'da Üsküdar'da Kuzguncuk sahilinde Ermeni ve Yahudi mahalleleri kurulmuş ve burada ticaret ve zanaatla uğraşan kişiler yaşamaya başlamıştır. 15. yy.'ın son çeyreğinde Üsküdar ve çevresinin yaklaşık nüfusu 10 000 kişidir (ÜB, 1999).

Üsküdar, 16. ve 17. yy'larda önemli bir ticaret bölgesi olmuştur. Anadolu'dan, Ermenistan ve İran'a kadar ulaşan ticaret yolunun başlangıcı olan Üsküdar, yerel olmaktan çok uluslararası bir nitelik taşıyan ticaret etkinlikleri nedeniyle Ermeni ve İran'lı tüccarlarla, kervanların buluşma yeri konumundadır. Ayrıca 16. yy.'da Üsküdar'da düzenli kayıklarla dolmuşçuluk yapılmaya başlamıştır (Şentürk,1992). Bu dönemde sınırları, İstanbul Boğazı kıyılarından Karadeniz kıyısındaki Yoros Kale'ye (Anadolu Hisarı), Hereke'den İzmit'in güneyine kadar uzanan bir alana yayılmıştır. 27 köyü ve 15 mahallesi bulunan Üsküdar'ın nüfusu 28 bin ile 40 bin kişi arasında değişmektedir (ÜB,1999)

18. yy.'da III. Selim'in Selimiye kışlasını yaptırması ve Selimiye mahallesini kurması ile Üsküdar, Doğancılar'dan Haydarpaşa'ya doğru genişlemiş ve nüfusu artmıştır. Organik olarak gelişen dar yollardan yerini, birbirini dik kesen, geniş yollara bırakmıştır. Kısaca, Bizans döneminde küçük bir kasaba iken, Türklerin eline geçtikten sonra yoğun bir yerleşme faaliyetine sahne olmuş, doğuya ve kuzeye doğru gelişmeye başlamıştır (İBŞB, 2002)

1900'lere gelindiğinde Üsküdar, Bağlarbaşı, Kısıklı ve Nuh Kapısı civarına kadar uzanan yoğun ve kalabalık bir yerleşme olmuştur (İBŞB,2002). Selimiye mahallesinin sınırları, Bulgurlu'ya kadar genişlemiştir. 1845'ten sonra ilk yaz ve kış vapur seferlerinin Üsküdar'da düzenlenmesi ve 1858'de Kabataş-Üsküdar arasında ilk arabalı vapurun çalışmaya başlaması, nüfusun yoğunlaştığının bir göstergesi olmaktadır (Şentürk,1992)

II. Mehmet döneminde İstanbul'daki konut alanları, kadılar tarafından yönetilen Üsküdar'ın da içinde yer aldığı, dört bölgeye ayrılmıştır. 1867 Vilayet Nizamnamesine göre, 1877 yılında mutasarrıflıkla yönetilmeye başlanan Üsküdar, 1924 yılında il olmuş, 1926' daki İl İdaresi Kanunu ile de, İstanbul İlinin, ilçesi konumuna gelmiştir (Aksel,1993).

IV. Murat zamanında (1623-1640) kullanıma açılan, köşkerin ve köylerin bulunduğu, üst, orta ve alt gelir gruplarının yerleştiği Eski ve Yeni Çamlıca adıyla bahsedilen iki mesire yerinde, Cumhuriyet döneminde bozuk ve çirkin yapılaşma meydana gelmiş, vadi tabanları ve dere kenarlarında gecekondu yer almaya başlamıştır (İBŞB, 2002)

Kadıköy ve batı yakasında Beşiktaş ilçesi ile komşu olması, Üsküdar'ın gelişme sürecinde etkili olmuştur. Beşiktaş ve Kadıköy'ün ticari karakter kazanmasıyla birlikte Üsküdar İlçesi hızlı bir değişim süreci içine girmiş, ticaret alanları yerleşme içinde oluşmaya başlamıştır. Beşiktaş'ın Levent bölgesinde, sanayi mahalleleri oluştuğunda, Üsküdar, Ümraniye, Dudullu bölgelerinde de sanayi gelişmeleri olmuş, Beşiktaş'ın Dikilitaş yamaçlarında gecekondu oluşurken, 1960'larda Çamlıca, Bulgurlu ve doğudaki alanlarda da hızlı bir gecekondulaşma yaşanmıştır.

I. Boğaz Köprüsünün yapılması ile 1970'li yıllardan sonra doğu yakası, önemli bir değişiklik yaşamıştır. İstanbul'un önemli yol aksı olan I. Boğaz Köprüsü, Üsküdar ilçe sınırları içinden geçmektedir ve Asya ile Avrupa yakasını birbirine bağlamaktadır. Bu aks üzerinde, zamanla önemli sanayi ve ticaret alanlarının yer seçmesiyle, çevresinde konut alanları oluşmaya başlamış ve nüfus hızla doğuya ve kuzeye yayılmıştır. Üsküdar'ın Altunizade, Çengelköy, Yavuztürk, Bulgurlu, Esatpaşa, Örnek ve Ünalın mahalleleri bu dönemden sonra, yoğun konut alanı olarak gelişme göstermiştir.

Üsküdar'ın bir mahallesi olan Ümraniye, 1987 yılında hızlı nüfus artışı sonucunda, belediye kurularak ilçe olmuştur. Üsküdar ilçesinin toplam nüfusu 1985' te 490.185 iken, bu sebepten dolayı 1990' da 395.623' e gerilemiştir. 1990'dan sonra ise tekrar yükselişe geçmiştir. Kırdan-kente olan göçten en fazla etkilenen ve gecekondulu mahallelerinin çoğunlukta olduğu Ümraniye ilçesiyle de komşu olması sonucu, gelişme alanlarında, gecekondulu mahalleleri oluşmuştur (İBŞB, 2002). 3695 ha.'lık alana sahip olan Üsküdar'ın yaklaşık 2000 ha.'lık kısmı hisseli arazidir. Ancak yapılan ıslah imar planı çalışmaları ile bu arazilerin büyük bir bölümü tapulu parsellere dönüşmüştür. Özellikle Üsküdar'ın kuzey ve doğusunda bulunan Boğaziçi Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgesi içindeki mahalleler ile Çamlıca eteklerindeki Bulgurlu-Ünalan- Esatpaşa- Ferah Mahalleleri bu etki altındadır (Şentürk,1992).

Üsküdar ilçe sınırları içinde yer alan 54 mahalle, görüldüğü üzere farklı dönemlerde, birtakım etkiler ve nedenler sonucu oluşmuştur. Şekil 4.2 'de Üsküdar'ın gelişme süreci aktarılmıştır.

4.1.3 Fiziksel, Sosyo- Ekonomik Yapısı

4.1.3.1 Topoğrafya

İstanbul boğazının güneydoğusunda, kuzey-güney doğrultusunda uzanan ilçe, tepelerden oluşan derin ve denize açık bir vadi içinde kurulmuştur. İlçenin yüzölçümü 3695 ha.'dır. Şekil 4.3' de ilçenin 25 metre aralıklarla eş yükselti eğrileri gösterilerek, en yüksek ve en alçak alanları belirlenmiştir. 268 m. ile Büyükçamlıca tepesi Üsküdar ilçesinin en yüksek noktasıdır. Diğer önemli yükseltisi olan Küçükçamlıca tepesinin yüksekliği 227 m.'dir. Üsküdar ilçesindeki başlıca akarsu Küçükusu deresi, Bülbül Deresi, Doğancılar, Kısıklı ve Kuzguncuk dereleri bulunmaktadır.

4.1.3.2 İklim

İklim yönünden, Marmara Bölgesi'nin karakteristik özelliğini gösterir. Yazları çok az yağışlı ve sıcaktır. Kış aylarında soğuk olan ilçeye bol yağış düşer. Yıllık ısı ortalaması 15 derecedir. Ağustos ayı en sıcak, Ocak ve Şubat ayları ise en soğuk aylardır. Kış mevsimi Aralık ayında başlar Mart ayının sonuna kadar sürer. İlçede lodos, poyraz, karayel, yıldız gibi hakim rüzgarlar eser (Beyatlı,1987)

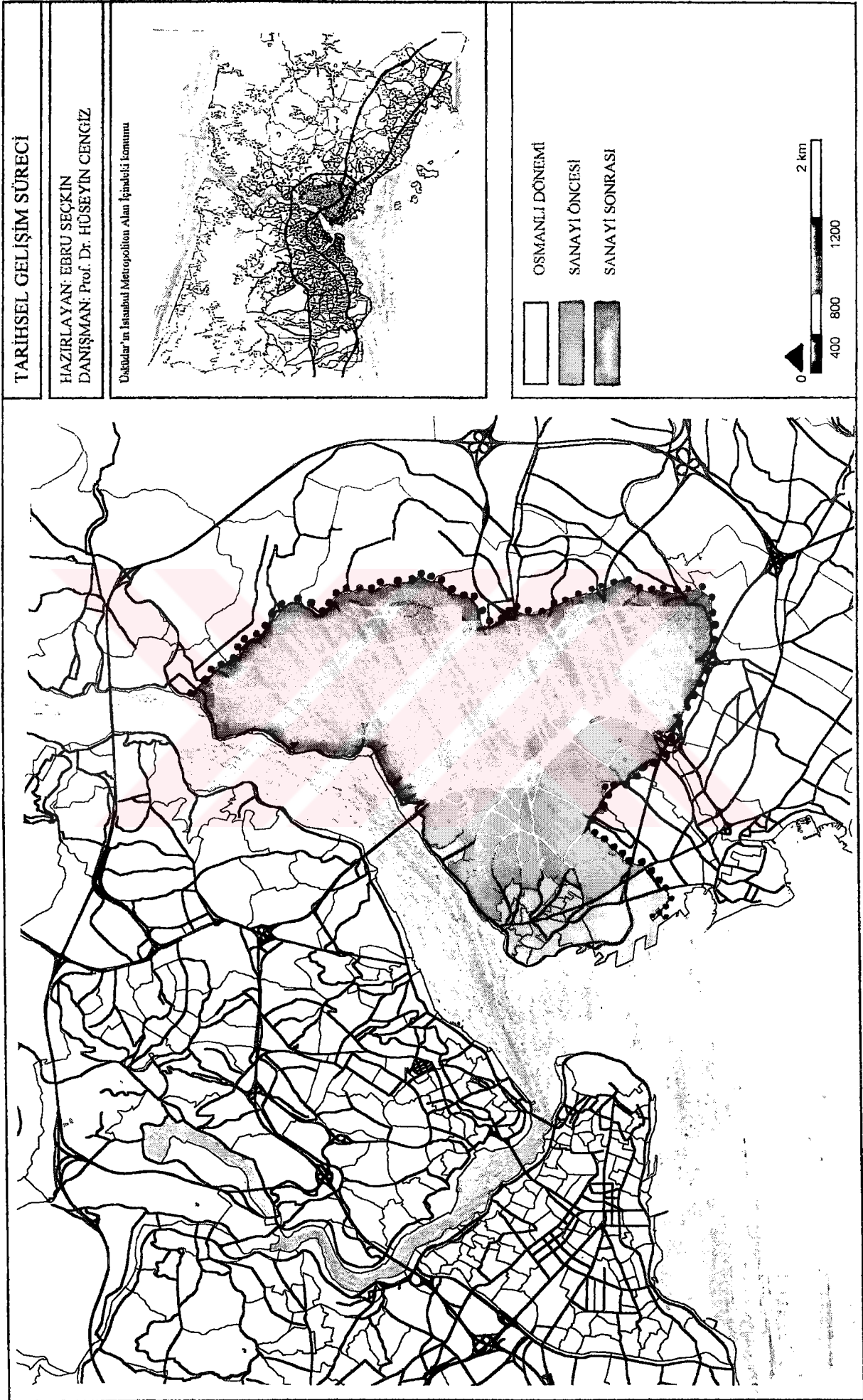
4.1.3.3 Arazi Kullanış

Üsküdar Meydanı'nın yakın çevresindeki mahallelerde bulunan konut alanlarının, 1950'lerden sonra hızlı nüfus artışı sonucu, doğuya ve kuzeye doğru genişlemeye başlamıştır. İstanbul Metropoliten alan içinde, nüfusu en fazla olan ilçelerden biri olmuştur.

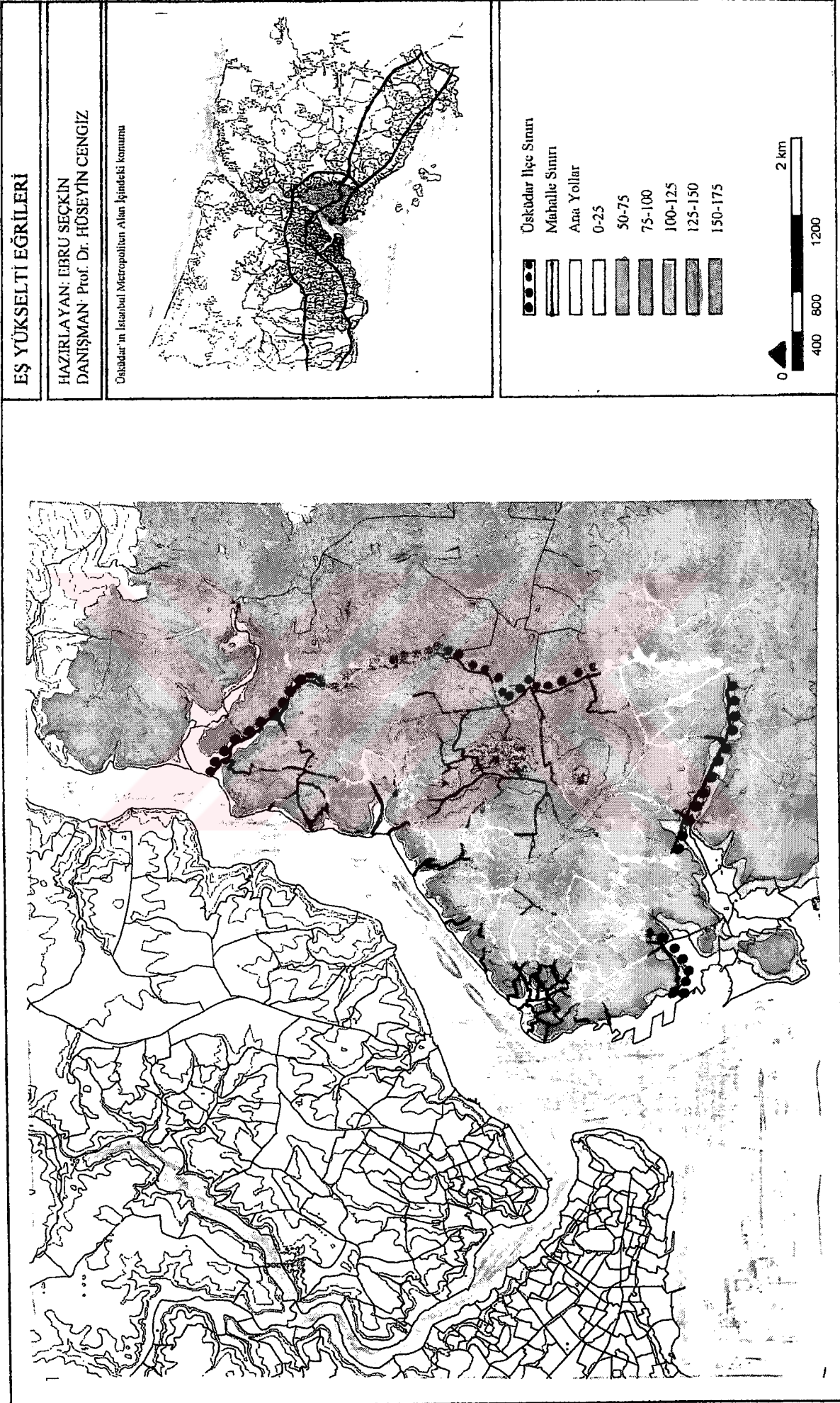
Barınma fonksiyonunun ağırlıkta olduğu ilçede, ticaret alanları Üsküdar'ın ilk kurulduğu meydan ve çevresinde yoğunlaşmıştır. Üsküdar çarşısı olarak bilinen bu alan, tüm ilçeye hizmet etmektedir. Eğitim, sağlık gibi donatılar ve resmi kurumlarda merkezde yoğunlaşmıştır. Altunizade'de şirketlerin yönetim merkezlerinin yanı sıra 1993 yılında kurulan Capitol alışveriş ve eğlence merkezi bulunmaktadır. Capitol özellikle İstanbul'un Asya yakasına hizmet vermektedir.

Fethi paşa korusu, Çamlıca tepeleri, Valide Bağ korusu, Ahmediye mezarlığı gibi koru, mesire yerleri ve mezarlıklar yerleşme içinde yeralan büyük yeşil alanlardır ve tüm kente hizmet vermektedir (Şekil 4.4).

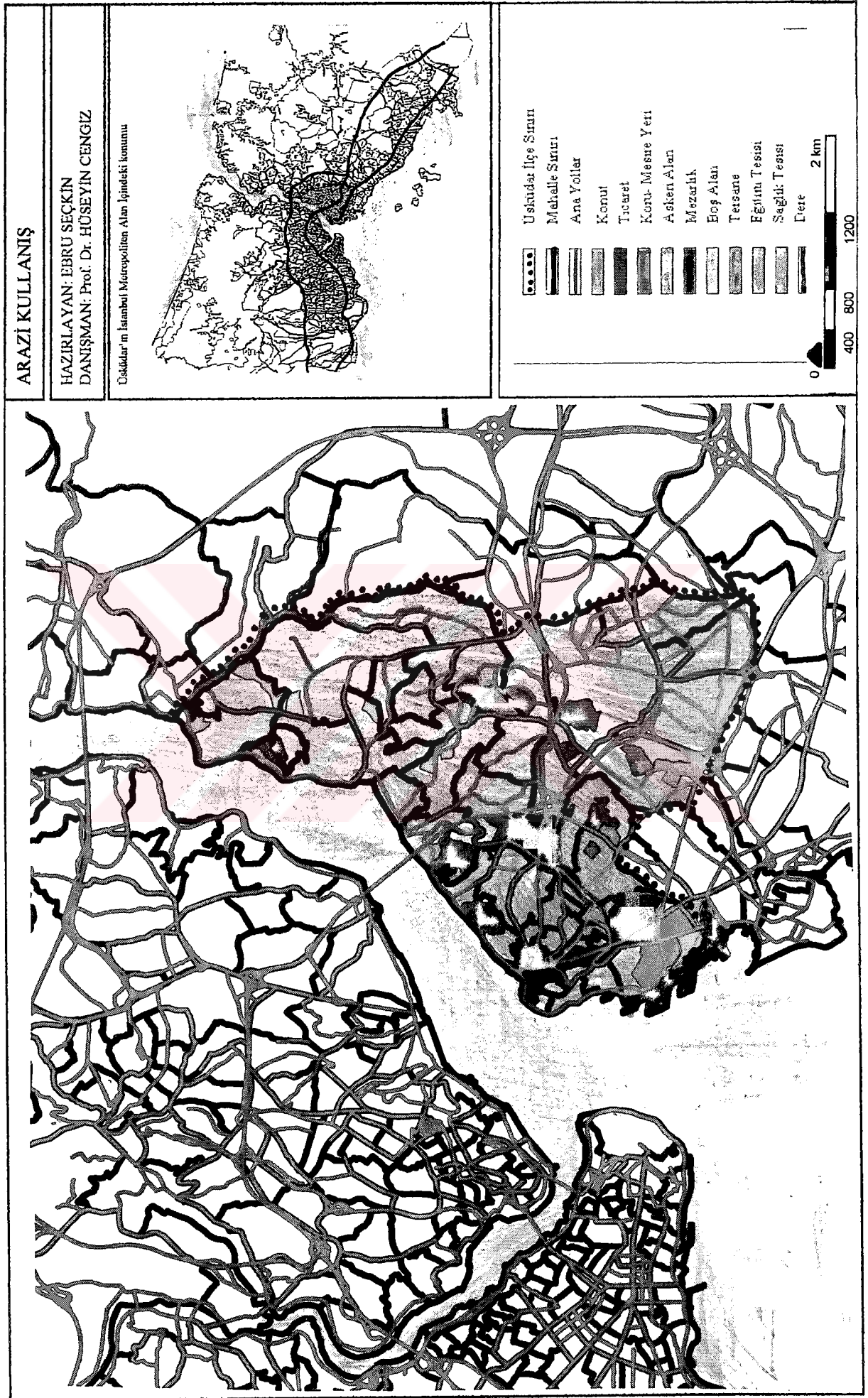

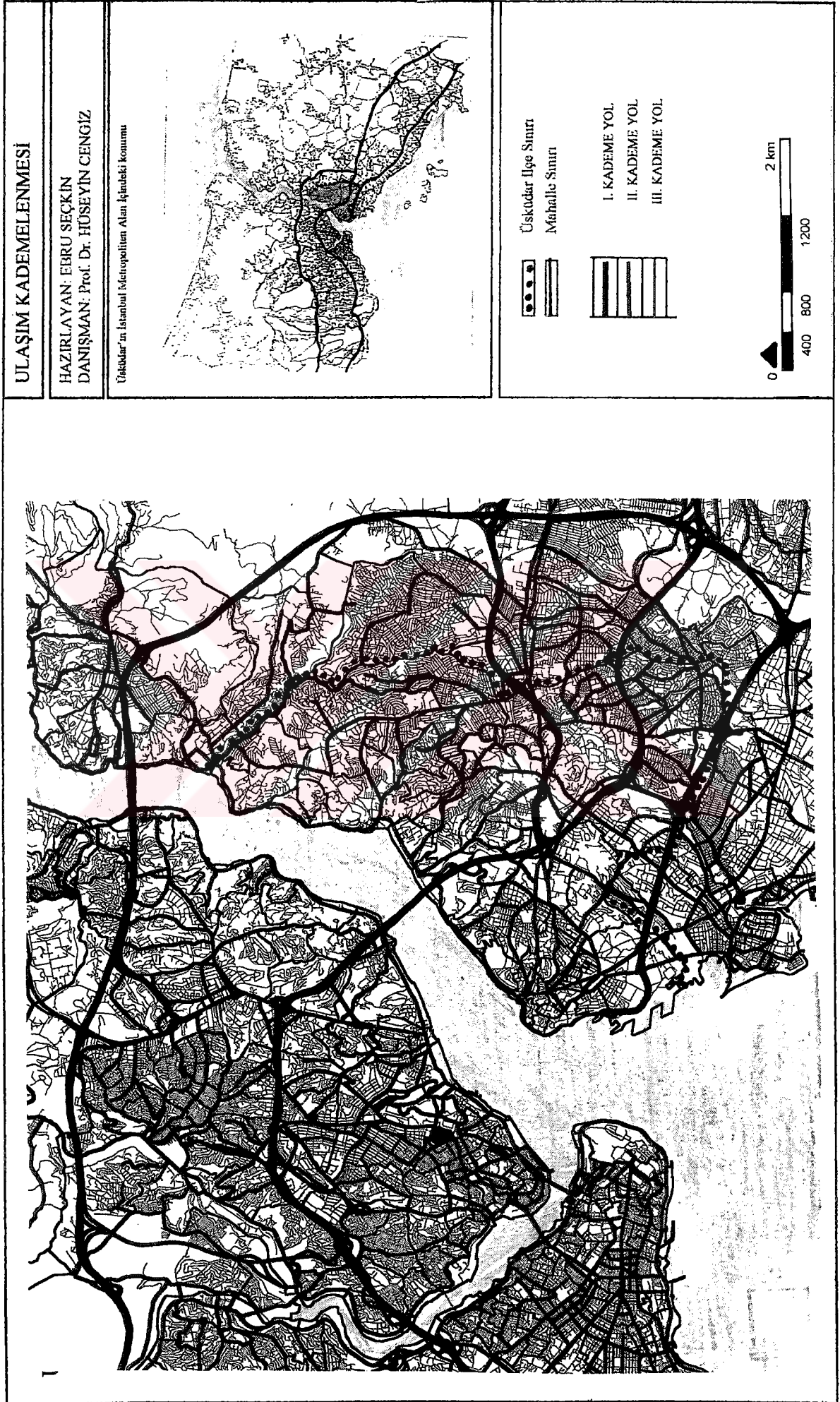
Şekil 4.2 Üsküdar İlçesinin tarihsel gelişim süreci

Şekil 4.3 Eş yükselti eğrileri

Şekil 4.4 Üsküdar İlçesi arazi kullanış

Şekil 4.5 Üsküdar İlçesi ulaşım kademelenmesi

4.1.3.4 Ulaşım İlişkileri

İlçe, yoğun karayolu ve deniz yolu taşımacılığı ile diğer yerleşmelerle ilişkileri sağlayan önemli toplanma ve dağılma noktalarından biri konumundadır.

Üsküdar'da yeralan hastaneler, üniversiteler, özel okullar, mezarlıklar, alışveriş merkezleri Metropoliten alana da hizmet verdikleri için, yerleşme içine geliş ve gidişler artmaktadır.

Anadolu ve Avrupa yakalarını birbirine bağlayan ve yerleşmenin kuzeyinden geçen Fatih Sultan Mehmet köprüsü ve I. Boğaz Köprüsü Üsküdar'ın çevresinde bulunan ana arterlerdir. D-100, Gebze Otoyolu, Harem Sahil Yolu ise Anadolu yakasında yeralan ana ulaşım akslarına bağlantıyı sağlayan ikinci derece önemli olan akslardır.

Üsküdar içinde yeralan, Kısıklı Caddesi, Acıbadem Caddesi, Koşuyolu Caddesi, Bağlarbaşı Caddesi, Paşalimanı Caddesi, Nuhkuyu Caddesi, Hakimiyeti Milliye Caddesi, Tıbbiye Caddesi, Gümüşyolu Caddesi, Selmanı-Pak Caddesi, Tunusbağı Caddesi, Halk Caddesi, Bülbüldere Caddesi Ve Uncular Caddeleri trafiğin yoğun olduğu üçüncü derecede önemli olan arterlerdir. Şekil 4.5'de Üsküdar ilçesi sınırları içindeki ulaşım sistemi ve kademesi belirtilmiştir.

Deniz yolu olarak, Harem'deki Liman İşletmeleri, demiryolu olarak da Haydarpaşa Garı ile İstanbul- Türkiye ve dünya ülkelerine bağlantılıdır. Bu nedenle Üsküdar, Türkiye ve İstanbul için önemli ithalat-ticaret merkezidir. Haydarpaşa limanı, aynı zamanda üstlendiği tersane işlevi ile Üsküdar için bir başka sanayi alanı konumundadır. Üsküdar- Beşiktaş, Üsküdar-Kabataş ve Üsküdar-Sirkeci arasında şehir hatları vapurlarıyla tarifeli seferler ve motor seferlerinin yapılması, Üsküdar'ın deniz yolu taşımacılıkta önemli bir konumda olduğunu göstermektedir (Şentürk,1992).

Üsküdar ile Kabataş ve Sirkeci arasında yapılan araba vapuru seferlerine, Boğaziçi Köprüsünün açılmasıyla son verilmiştir. Araba vapuru seferleri günümüzde Harem İskelesi ile Sirkeci arasında yapılmaktadır. Bu iskele çevresindeki Harem otogarı, Anadolu'daki çeşitli illerle İstanbul arasında yapılan karayolu ulaşımında halen önemli bir yer tutmaktadır (Aksel,1993).

4.1.3.5 Nüfus Yapısı

1930' lu yıllarda yaklaşık 60 000 kişinin yaşadığı Üsküdar, 1960'lı yıllardan itibaren göç olarak hızlı nüfus artışına maruz kalmıştır. Üsküdar ilçe nüfus artış oranı 1970- 1975 yılları arasındaki dönemde % 41.40, sanayileşme ve ulaşım imkanlarının güçlenmesi (Boğaziçi Köprüsünün açılması) ile İstanbul nüfus artış oranının (%29,35) oldukça üzerinde bir artış göstermiştir. 1990 yılı itibariyle toplam nüfusu 395 623 kişidir. Buna göre ilçenin yoğunluğu 100 K/Ha'dır. 1997 yılı nüfusu 472.124 iken yoğunluğu 131 K/Ha'dır.

Nüfusun artması sonucu, eski yerleşme alanı yoğunlaşmış ve gelişme alanlarındaki kırsal alanların konuta açılması ile, nüfusu 20 000'in üzerinde olan Bulgurlu, Örnek, Kirazlıtepe, Yavuztürk, Güzeltepe ve Bahçelievler mahalleleri oluşmuştur.

Üsküdar İlçesi nüfusunun %38'i İstanbul doğumlu, %41'i Rize ve Sivas, %3'ü Kastamonu, Giresun ve Trabzon doğumludur. Eski yerleşim alanı olan mahallelerde (Selimiye, İhsaniye, Gülfem Hatun, Ayazma ve Selamiali mahalleleri gibi) eski Üsküdar'lı yaşam tarzı hakim durumda ve yaşayanların çoğunluğunu İstanbul doğumlular oluşturmaktadır. Yeni oluşan mahallelerde ise Karadeniz Bölgesindeki çeşitli illerden, Doğu ve İç Anadolu bölgesinden gelen insanların yoğun olarak yaşadıkları görülmektedir (İBŞB, 2002).

Çizelge 4. 1 İstanbul ve Üsküdar ilçesinin yıllara göre nüfusu ve İstanbul içindeki payı (İBŞB, 2002)

YILLAR	İSTANBUL NÜFUSU	ÜSKÜDAR NÜFUSU	İstanbul İçindeki Payı
1950	1 166 477	72425	0.045
1955	1.533.822	98228	0.05
1960	1.882.092	111821	0.05
1965	2.293.823	135056	0.05
1970	3.019.032	171167	0.05
1975	3.904.588	254895	0.05
1980	4.741.890	366186	0.05
1985	5.842.985	380904	0.05
1990	7.309.190	395623	0.06
1997	9.057.747	472124	0.05
2000	10.018.735	495118	0.05

Çizelge 4. 2 Üsküdar İlçesinin Yıllara göre Nüfus Artış Oranı (DİE, 1950-2000)

	50-55	55-60	60-65	65-70	70-75	75-80	80-85	85-90	90-97	1997-2000
Üsküdar	0.36	0.14	0.21	0.27	0.49	0.44	0.04	0.04	0.19	0.05

Çizelge 4. 3 Üsküdar İlçesinin Yıllara göre Nüfus Artış hızı (DİE, 1950-2000)

	50-55	55-60	60-65	65-70	70-75	75-80	80-85	85-90	90-97	1997-2000
Üsküdar	0.060	0.026	0.038	0.049	0.083	0.075	0.008	0.008	0.036	0.010

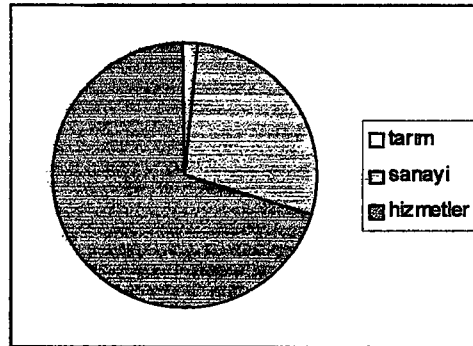
4.1.3.6 Ekonomik Yapı

Üsküdar, İstanbul Metropolitan Alanının, Anadolu yakasında yeralan, nüfusu ve mahalle sayısı artan, çalışma alanları genişleyen ilçelerinden biridir. Sektörel dağılımına bakıldığında, tarımda çalışan nüfus 819 kişi(%06), sanayide çalışan 42 536 kişi (%33.3), hizmetlerde çalışan 81 049 kişi (%63.5), iyi tanımlanmayan 3209 kişi (%2.5)'lik bir orana sahiptir (Çizelge 4. 4). İlçede hizmetler sektörü ağırlıktadır (Şekil 4.6)

Çizelge 4. 4 Üsküdar ilçesinde üç ana sektörde çalışan sayıları (DİE,1990,2000)

	1990		2000	
Sektörler	Kişi	Oran	Kişi	Oran
Tarım	819 kişi	%0.6	359	%0.2
Sanayi	42 418	%34.2	45406	%28.4
Hizmetler	81 049	%65.2	114143	%71.4
Toplam	124 286		159 908	

Şekil 4.6 Üsküdar ilçesi sektörel dağılım

4.2 ÜSKÜDAR MAHALLELERİNİN MEVCUT DURUMU VE SORUNLARI

4.2.1 Mahallelerin Mevcut Durumu Hakkında Genel Bilgiler

Kuruluşu M.Ö. V.yy.'lara dayanan Üsküdar'da, ilk oluşum yıllarından günümüze kadar, değişen yaşam koşullarının da etkisiyle, farklı dokuda konut alanları oluşmuştur. İlçede bulunan toplam 54 mahalle arasında fiziksel ve sosyo- ekonomik açıdan farklılıklar bulunmaktadır. Merkez İnkılap mahallesi 4 hektar ile en küçük mahalledir. En büyük alanı olan mahalle ise, 309 hektar ile Bahçelievler'dir. Mahallelerin nüfusları karşılaştırıldığında ise, Vaniköy'ün 599 kişi, Bulgurlu mahallesinin ise 38037 olduğu görülmektedir (Çizelge 4.5). Hem alan hem de nüfus büyüklüğü açısından yerleşme geneli içinde en az değere sahip olan mahalleler, Üsküdar'ın ilk kurulduğu yer olan meydan ve çevresinde yoğunlaşmaktadır. Bu alanlardaki konutların, ticaret fonksiyonuna dönüşmeye başlamasıyla beraber, mahalle nüfuslarında azalma görülmektedir (Çizelge 4.6).

İlçe merkezinde mevcut durum böyle iken, 1950'lerden sonra, ulaşım bağlantılarının artması ve sanayileşmenin etkisiyle kente olan göçler sonucunda oluşan mahalleler (Bulgurlu, Bahçelievler, Yavuztürk...), ilçe sınırları içinde en fazla alan ve nüfus değerlerine sahiptirler. Toplam alan büyüklüğü 20 ha'dan, nüfusu da 5000'den az olan mahalleler merkezde yoğunlaşmaktadır. Alan büyüklüğü 100 ha'dan ve nüfusu 15000'den fazla olan mahalleler ise yerleşmenin kuzey ve doğusunda yoğunlaşmaktadır (Şekil 4.7 ve Şekil 4.8).

Bazı mahallelerde, brüt yoğunluklar (Şekil 4.9) ve net yoğunluklar (Şekil 4.10) arasında farklılık olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, mahalle sınırları içinde yeşil alanların, donatıların büyük yer kaplamasıdır. Örneğin Arakiyeci Hacı Mehmet mahallesinin brüt alanı 74 ha. iken donatılar ve yollar çıktıktan sonra net alan 5 ha. olmuş ve nüfus yoğunluğu 30 k/ha'dan, 448 k/ha'a yükselmiştir. Önceki bölümde Üsküdar arazi kullanış ile ilgili bilgiler verilirken koru, mezarlık, tersane, liman ve askeri alanların ilçe sınırları içinde bulunduğu bahsedilmiştir. Bu alanların mahalle sınırları içinde yer alması da net nüfus yoğunluğunu yükseltmektedir (Şekil 4.11).

Mahalleleri alan büyüklükleri, nüfus değerleri, oluşma dönemleri, fiziksel özellikleri vb. birtakım özelliklerine göre aşağıdaki şekilde sınıflandırabiliriz.

Merkez mahalleleri: Üsküdar'ın ilk oluştuğu yerde, organik dokuda dar yollardan oluşan mahallelerin, alan büyüklüğü 4- 29 ha. arasında değişmektedir. Önemli kamu binalarının, ticaret aktivitelerinin ağırlıkta olduğu Rumi Mehmet Paşa mahallesi, Gülfem Hatun Mahallesi, barınma fonksiyonun hakim olduğu Ayazma, Salacak, İhsaniye örnek olarak verilebilir (şekil 4.12).

Bu grupta yeralan mahallelerin en önemli özellikleri;

Yapı ve insan yoğunluğunun fazla olması

Organik dokuda dar sokakların bulunması

Önemli hizmet alanlarının bulunması

Bazı mahallelerdeki konut alanlarının, konuttan ticarete dönüşmesi

Çizelge 4.5 Üsküdar mahallelerinin, nüfus , alan büyüklükleri ve nüfus yoğunlukları

KOD	MAHALLE ADI	NÜFUS 2000 (Kişi)	BRÜT ALAN (He ktar)	NET ALAN (He ktar)	BRÜT YOĞUNLUK (Kişi/He ktar)	NET YOĞUNLUK (Kişi/He ktar)
1	ABDULLAHAĞA	3 009	112	12	27	251
2	ACBADEM	20 920	177	118	118	177
3	AHÇBAŞI	3 298	17	5	194	660
4	AHMET ÇELEBİ	3 830	12	8	319	479
5	ALTUNZADE	11 937	224	112	53	107
6	ARAKİYEÇİ					
	HACI CAFER	6 481	10	8,5	648	762
7	ARAKİYEÇİ					
	HACİ MEHMET	2 242	74	5	30	448
8	AYAZMA	1 947	9	6	216	325
9	BAHÇELİEVLER	27 900	309	260	90	107
10	BARBAROS	18 581	87	62	214	300
11	BEYLERBEYİ	2 211	49	36	45	61
12	BULGURLU	38 037	301	231	126	165
13	BURHANIYE	7 319	120	57	61	128
14	CUMHURİYET	11 976	46	39	260	307
15	EMEK	1 074	27	13	40	83
16	EMNİYET	9 653	89	60	108	161
17	ESATPAŞA	21 484	104	207	207	104
18	FERAH	9 949	96	64	104	155
19	FEİH	5 794	39	34	149	170
20	GÜLFEMHATUN	1 645	8	6,5	206	253
21	GÜZELTEPE	7 724	48	40	161	193
22	HASİPPAŞA	3 978	45	41	88	97
23	HACİ HESNA HATUN	5 794	39	19	149	305
24	HAVUZBAŞI	7 467	91	62	82	120
25	HAYRETTİN ÇAVUŞ	1 048	5	4	210	262
26	İCADIYE	19 779	58	50	341	396
27	İHSANIYE	7 852	25	19	314	413
28	İMRAHOR SALACAK	2 391	19	14	126	171
29	KANDİLİ	1 163	103	45	11	26
30	KEPÇEDEDE	4 742	16	14	296	339
31	KIRAZLITEPE	8 637	66	60	131	144
32	KİSKİ	13 109	122	91	107	144
33	KULELİ	8 608	114	76	76	113
34	KUZGUNCUK	5 010	60	42	84	119
35	KÜÇÜKSU	6 430	93	65	69	99
36	KÜPLÜCE	16 981	111	90	153	189
37	M. AKF ERSOY	9 555	48	43	199	222
38	MERKEZ İNKILAP	1 152	4	2	288	576
39	MURAT REİS	11 441	30	27	381	424
40	ÖRNEK	18 828	109	83	173	227
41	PAZARBAŞI	6 939	15	13	463	534
42	RUMİ MEHMET PAŞA	1 789	12	6	149	298
43	SELAMALİ	15 341	55	29	279	529
44	SELMİYE	12 139	169	19	72	639
45	SELMANAĞA	3 303	14	8	236	413
46	SOLAK SİNAN	5 855	10	8	586	732
47	TABAKLAR	4 522	7	6	646	754
48	TAVASI HASANAĞA	4 277	8	7	535	611
49	TEMBEL HACİ MEHMET	1 346	7	6	192	224
50	TOYGAR HAMZA	5 043	14	11	360	458
51	ÜNALAN	28 740	167	172	172	167
52	VALİDE-İATİK	6 893	13	10	530	689
53	VANKÖY	599	25	7	24	86
54	YAVUZTÜRK	26 145	169	153	155	171

Çizelge 4.6 Mahallelerin yıllara göre nüfus değişimi

MAHALLE ADI	1975	1980	1985	1990	1997	2000
ABDULLAH AĞA	2302	2006	1916	1324	1645	3009
ACIBADEM	0	0	35310	16000	20855	20920
AHÇIBAŞI	1501	2000	2201	3299	3542	3298
AHMET ÇELEBİ	3858	3065	3520	17176	4088	3830
ALTUNİZADE	2557	3280	4199	8074		11937
ARAKIYECİ						
HACICA FER	6125	6644	6809	6809	6187	6481
ARAKIYECİ						
HACİMEHMET	4026	3443	3187	2843	2272	2242
AYAZMA	1855	1894	20219	2033	2029	1947
BAHÇELİEVLER	2045	4838	2020	10466	18040	27900
BARBAROS	4013	5267	6572	15205	17069	18581
BEYLERBEYİ	3902	4111	8388	2908	2503	2211
BULGURLU	0		3158	20150	32388	38037
BURHANİYE	1336	2190	13180	3812	2990	7319
CUMHURİYET	0	0	0	0	0	11976
EMEK	1072	1096		1151		1074
EMNİYET	1538	2904	1028	5497	9364	9653
ESATPAŞA	0	0	4545	19888	21915	21484
FERA H	2277	3747	15996	6815	12213	9949
FETİH				2312		5794
GÜLFEM HATUN	1247	1590	5409	1606	1715	1645
GÜZELTEPE	2512	5318	1997	11625		7724
HASİPPAŞA	0	0	0	0	0	3978
HACİ HESNA HATUN	6933	7695	8661	6799	6014	5794
HAVUZBAŞI	2569	3995	8766	5671	6320	7467
HAYRETTİN ÇAVUŞ				1423		1048
İCADIYE	16754	20151	21858	21858	20136	19779
İHSANİYE	8485	8991	20912	7859	7537	7852
İBRAHİM SALACAK	2991	0	2535	2535	2205	2391
KANDİLLİ	1072	1096	2573	1171	1096	1163
KEFÇEDEDE	4553	4784	6611	6611	4997	4742
KİRAZLITEPE	5027	7375	8248	8637	9806	8637
KISIKLI	2233	0	5798	7340	11430	13109
KULELİ	5027	7375	6158	4009	6275	8608
KUZGUNCUK	7447	7067	5451	6536	5211	5010
KÜÇÜKSU	679	1628	7639	3573	5574	6430
KÜPLÜCE	5603	9001	2871	15957	16395	16981
M. AKİF ERSOY	0	0	0	0	0	9555
MERKEZ İNKILAP	2511	2420	1214	1214	1201	1152
MURAT REİS	0	0	2145	6656	11763	11441
ÖRNEK	9130	18558	6442	16168	18657	18828
PAZARBAŞI	7352	7288	15598	7419	7388	6939
RUMİ MEHMET PAŞA	2103	2261	7943	1700	1667	1789
SELAMİ ALİ	16859	17451	2216	22956	16000	15341
SELİMİYE	13959	15640	23186	8281	7587	12139
SELMAN AĞA	0	0	3663	3663	3616	3303
SOLAK SİNAN	3736	3720	4022	3638	6299	5855
TABAKLAR	4465	5420	3494	5079	3634	4522
TAVASI HASAN AĞA	4274	4954	4518	4518	4480	4277
TEMBEL HACİMEHMET	919	1262	5064	1816	1316	1346
TOYGAR HAMZA	3277	3170	1498	4063	5222	5043
ÜNALAN	0	9105	7800	35503	28040	28740
VALİDE-İATK	1465	1642	15232	6374	6791	6893
VANKÖY	372	466	6805	499	631	599
YAVUZTÜRK	822	3173	10645	10645	21561	26145
TOPLAM	182791	229081	367220	399166	407866	493907

Gecekondulu mahalleleri: Sanayileşmenin etkisiyle, kente olan göçler sebebiyle gelişme alanlarında nüfus artışı olmuş ve yasadışı olarak organik dokuda alan büyüklüğü fazla olan mahalleler oluşmuştur. Bulgurlu, Yavuztürk, Bahçelievler, Ünalın, Örnek, Esatpaşa, Kirazlıtepe, Güzeltepe, Ferah mahalleleri bu etki altında oluşmuş mahallelerdir. Nüfusları 15000- 28000 kişi arasında değişen, 130- 309 ha. arasında alan büyüklükleri olan mahallelerdir (Şekil 4.13).

Bu mahallelerin önemli özellikleri:

Düzensiz ve yoğun yapılaşmanın olması

Yasadışı konutların olması

Mahalle içinde, hizmet ve donatı alanlarının yetersiz olması

Mahalle sakinlerinin çoğunluğunu, kente göç eden insanların oluşturması

Boğaziçi Mahalleleri: Boğaz kıyısında yeralan ve eşiklerden dolayı nüfuslarında ve yerleşme alanlarında, büyümenin olamadığı mahallelerdir. Vanıköy, Abdullağa, Kandilli, Beylerbeyi mahalleleri örnek olarak vermek mümkündür (Şekil 4.14).

Bu mahallelerin en önemli özelliği:

Organik dokuda olmaları

Nüfus yoğunluğunun az olması

Brüt ve net nüfus yoğunlukları arasında, mahalle içinde yeralan yeşil alanlar yüzünden farklılıklar olması

Planlı Mahalleler: Bitişik veya ayrıık düzende, çok katlı ve nüfus yoğunluğunun fazla olduğu mahallelerdir. İcadiye, Acıbadem, Barbaros, Acıbadem mahalleleri örnek olarak verilebilir. Ayrıca özellikle, Barbaros ve Altunizade mahallelerinde site tarzı konutlarında bulunduğu görülmektedir (Şekil 4.15).

4.2.2 Anket Çalışması

Anket çalışmasının amacı; fiziksel özellikleri farklı olan alanlarda yaşayan belirli sosyal grupların, farklı davranış kalıpları gösterip göstermediğini saptamak, halkın, planlamaya katılmasında ve mahallenin yaşayanlar tarafından benimsenmesinde etkili olan faktörleri belirlemektir.

Yukarıdaki şekilde, ilçe sınırları içindeki mahalleleri sınıflandırdıktan sonra, özellikleri birbirinden farklılık gösteren üç mahallede (Ayazma, Kuzguncuk, Bahçelievler) yaşayanlarla, aşağıda belirtilen konularla ilgili anket yapılmıştır (Şekil 4.16).

Anket yöntemi: İki katmanlı rastlantısal örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Birinci aşamada, Üsküdar ilçesi içinde mahalleler özelliklerine göre sınıflanmıştır. Bu sınıflama sonucunda farklı özellik gösteren mahallelerden örnekler seçilmiştir.

İkinci aşamada, seçilen mahalleler içinde farklı özelliklere göre katmanlama yapılmıştır.

Belirlenen bölgelerde, rastlantısal örnekleme yöntemiyle anket çalışması yapılmıştır.

Üsküdar'ın eski mahallelerinden, barınma fonksiyonunun ağırlıkta olduğu **Ayazma'nın**; alanı 9 ha. ve nüfusu 1947 kişidir. Ayazma mahallesinde %2 örnekleme ile 10 hane ile anket yapılmıştır.

Kuzguncuk mahallesinin kuruluşu 16. yy'la uzanmaktadır. 60 ha. alan içinde 5010 kişi yaşamaktadır. Mahalle sınırları içinde iki farklı doku bulunmaktadır. İlki, mahallenin merkezinde yer alan eski doku, ikincisi, mahallenin doğusunda yer alan gecekondulardır. Kuzguncuk mahallesinde % 3 örnekleme ile 37 hane anketi (bu anketlerin 20 tanesi eski yerleşim alanında, 17 tanesi gecekonduların bulunduğu alanda) yapılmıştır

Bahçelievler, ilçenin kuzeyinde yer alan, 309 ha.'lık alan içerisinde 27 900 kişinin yaşadığı en büyük mahallelerden biridir. Mahalle içinde 10 000- 15 000 arasında kişinin yaşadığı site ve çevresinde düzensiz bir yapılaşma bulunmaktadır. % 1 örnekleme ile toplam 75 hane anketi (bu anketlerin 31 tanesi site içinde, 44 tanesi site dışında) yapılmıştır.

Anketlerdeki sorular aşağıda belirtilen konu başlıkları ile ilgilidir.

Mahalle sakinlerinin sosyo- ekonomik yapısı: Doğum yerleri, cinsiyet oranı, gelir düzeyi, eğitim durumu, konut, hane sayısı.

Yüksek sosyo- ekonomik düzeydeki konut kullanıcılarının, yaşadıkları çevreden duydukları memnuniyetin, düşük düzeyde olanlardan daha fazla olduğu Hunter (1974), Kasarda ve Jenowitz (1974) gibi kişiler tarafından yapılan çalışmalarda ortaya konulmuştur. Yerel çevreden duyulan memnuniyet, farklı sosyo- ekonomik düzeydeki kişiler için değişik olabilmektedir. Yüksek düzeyde olan kesim, yerleşmenin fiziksel özelliklerinden dolayı yaşamaktan memnun olurlarken, düşük düzeyde olanların fiziksel çevre kalitesinin düşük olmasına rağmen, yerleşme içindeki sosyal etkileşimin fazla olmasından dolayı bu tür alanlarda yaşamaktan memnun olma durumu fazla olabilmektedir (Erkut,1992).

Mahalle: Mahalleyi algılama- benimseme, hizmetleri kullanma, olumlu- olumsuz yönleri, tercih etme sebepleri, yaşama süreleri, yaşayanlar açısından mahalle tanımı.

Sosyal Bağlantılar: Mahalle sakinleri arasındaki ilişkiler- tanışıklık durumu, en çok karşılaşılan mekanlar, en çok kaç kişiyi tanıdıkları.

Muhtar ile mahalle sakini arasındaki ilişki: Muhtarı tanıma durumu ve muhtarlığın görevleri hakkındaki düşünceler.

Katılım: Mahalle ilgili konularda yapılacak olan toplantı veya çalışmalar hakkındaki düşünceleri ve katılma istekleri.

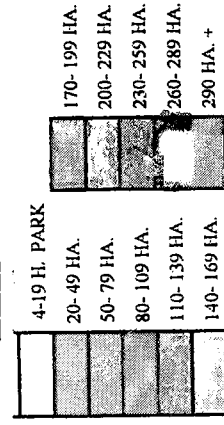
**MAHALLE BRÜT ALAN
BÜYÜKLÜĞÜ(Hektar)**

HAZIRLAYAN: EBRU SEÇKİN
DANIŞMAN: Prof. Dr. HÜSEYİN CENGİZ

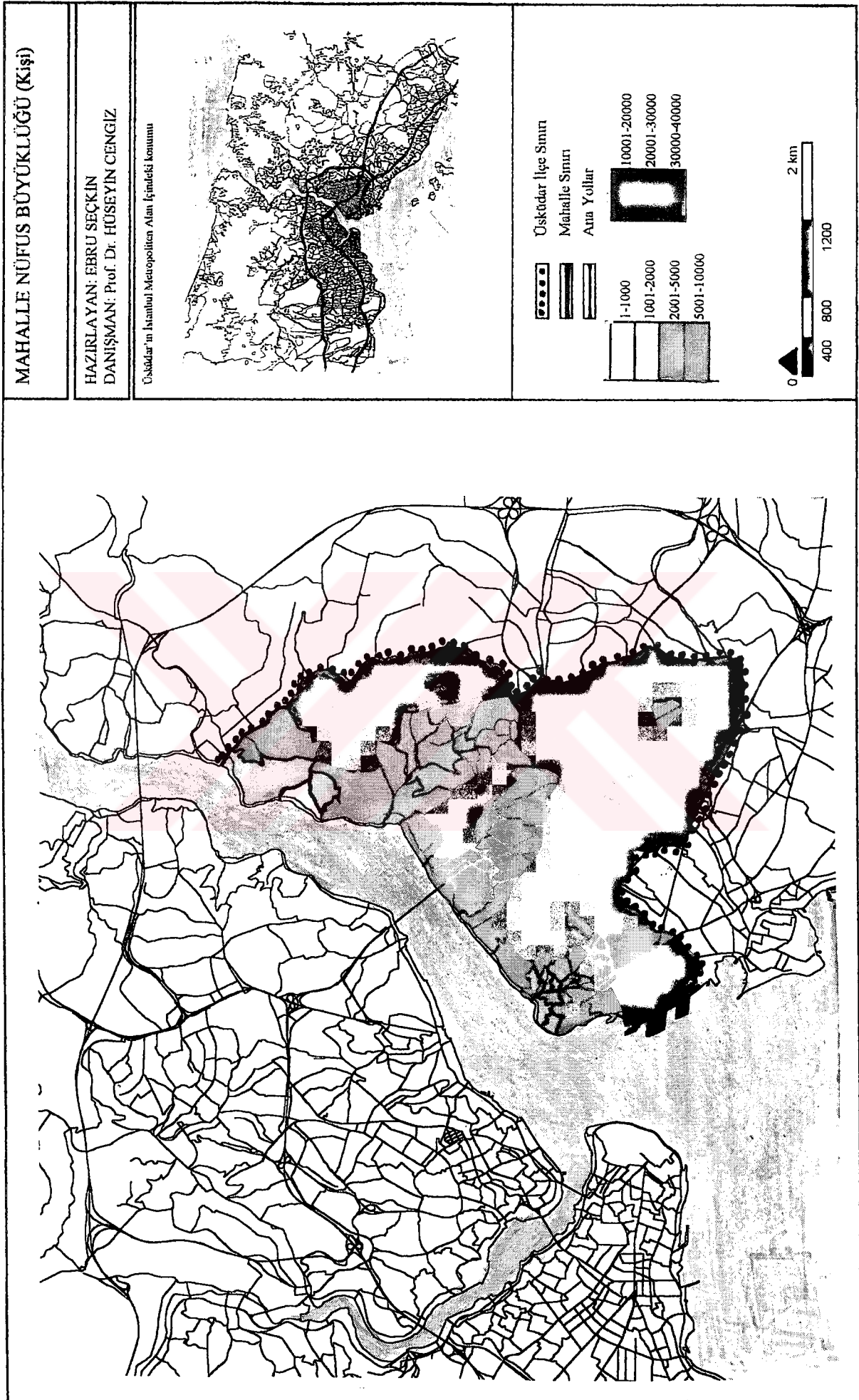
Üsküdar'ın İstanbul Metropolitan Alanı içindeki konumu

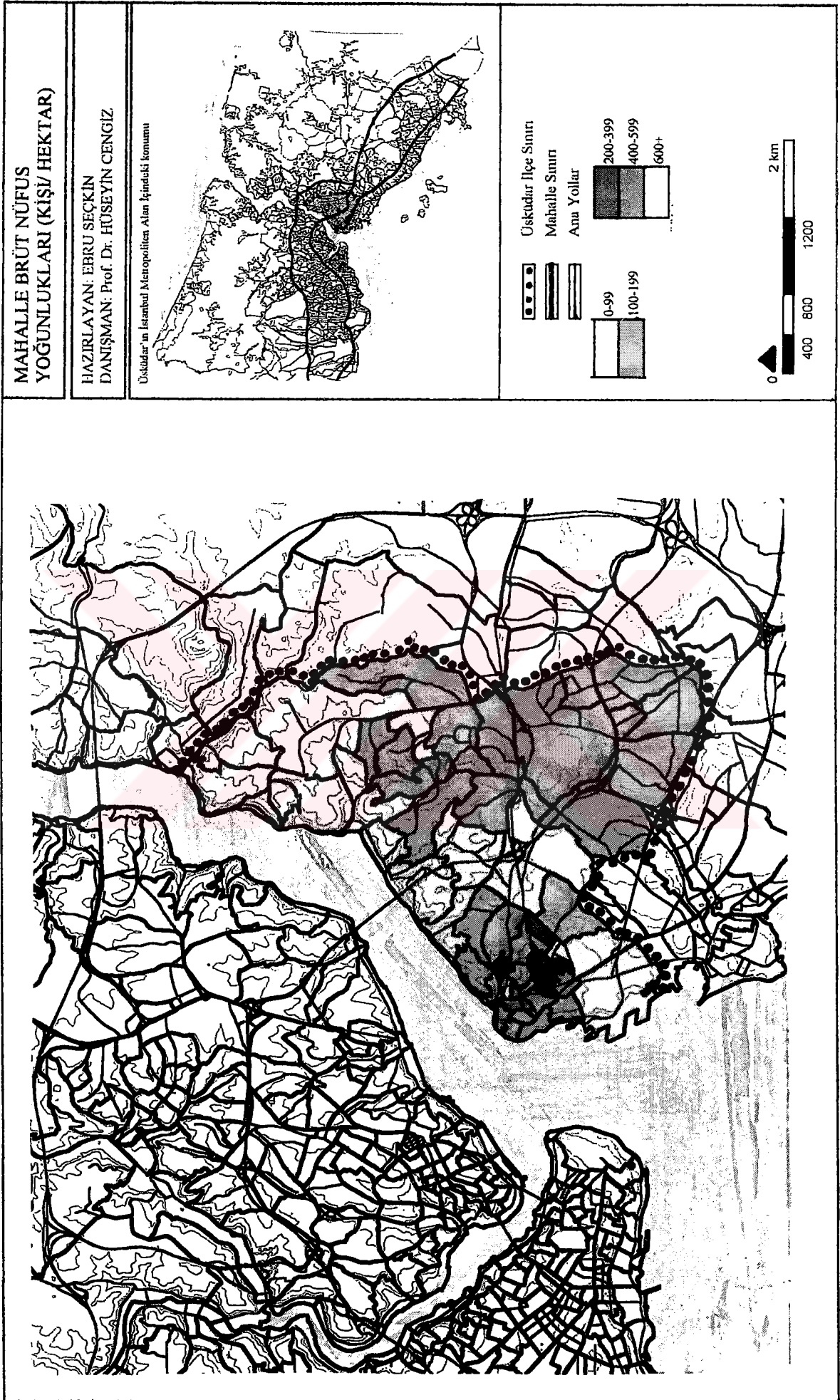
Üsküdar İlçe Sınırı
Mahalle Sınırı
Ana Yollar

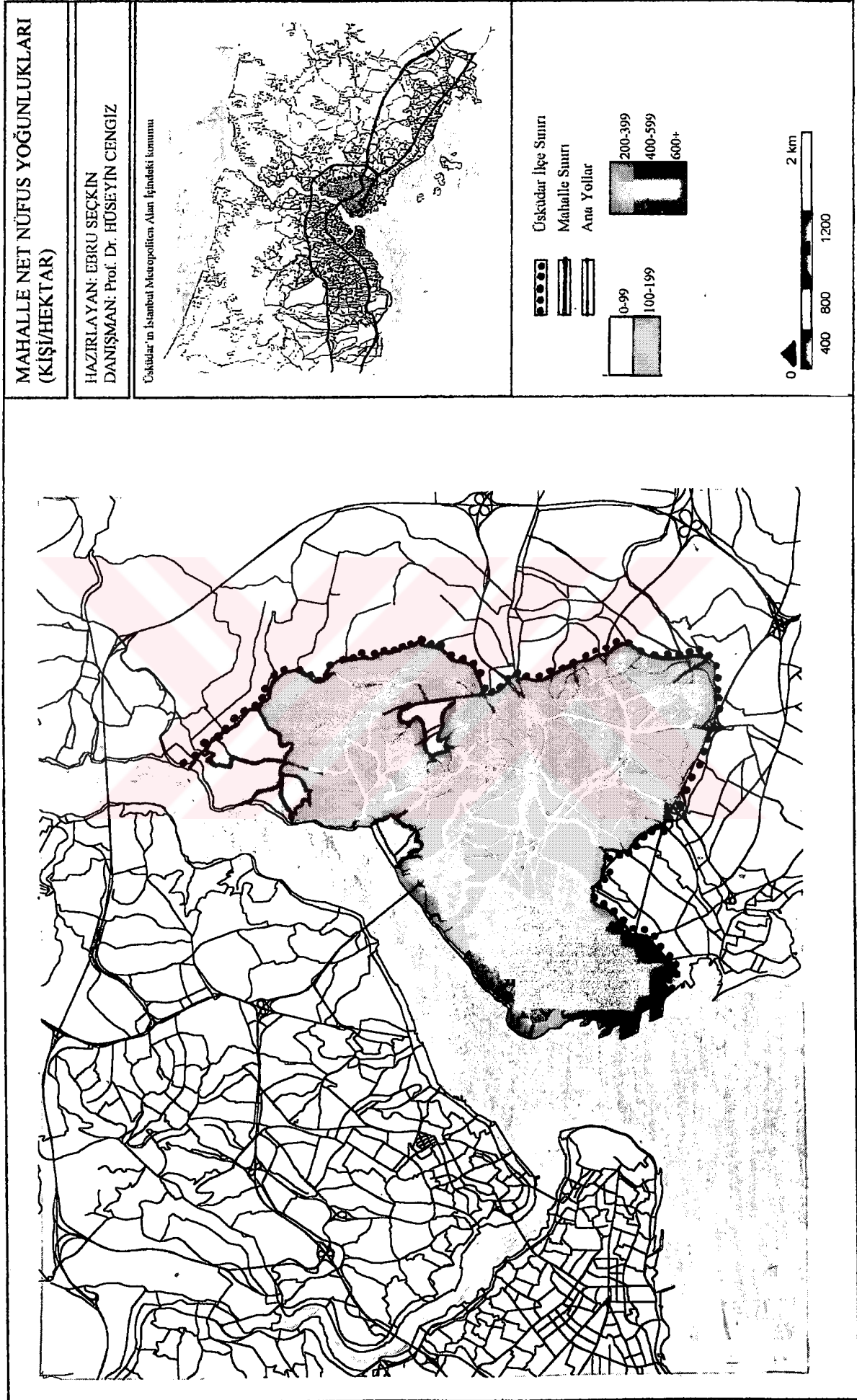
Şekil 4.7 Mahalle brüt alan büyüklükleri

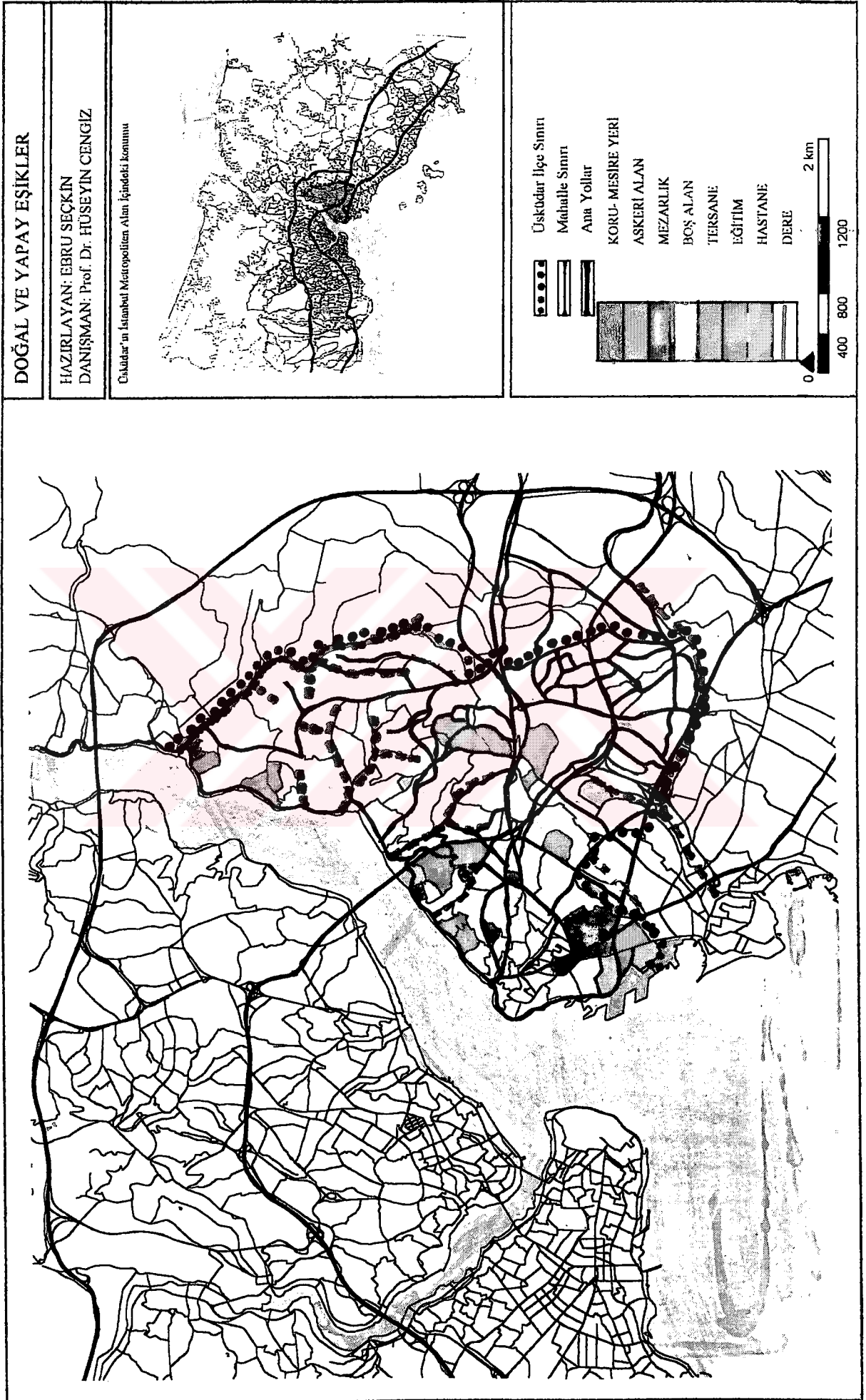
Şekil 4.8 2000 yılı itibarıyla mahalle nüfusları

Şekil 4.9 Mahalle brüt nüfus yoğunlukları (kişi/hektar)

Şekil 4.10 Mahalle net nüfus yoğunlukları (kişi/ hektar)

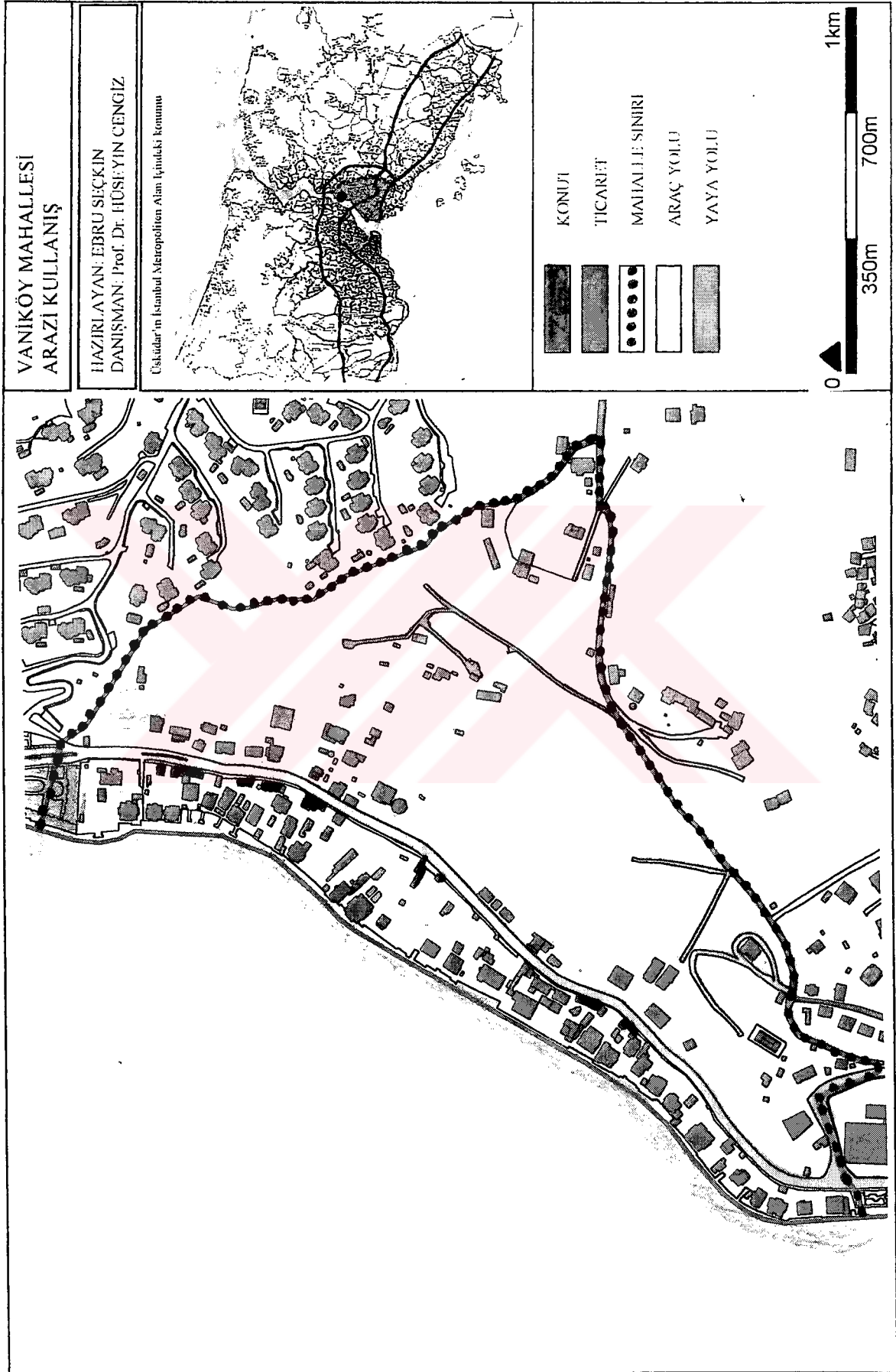
Şekil 4.11 Üsküdar ilçe sınırları içinde yer alan doğal ve yapay eşikler

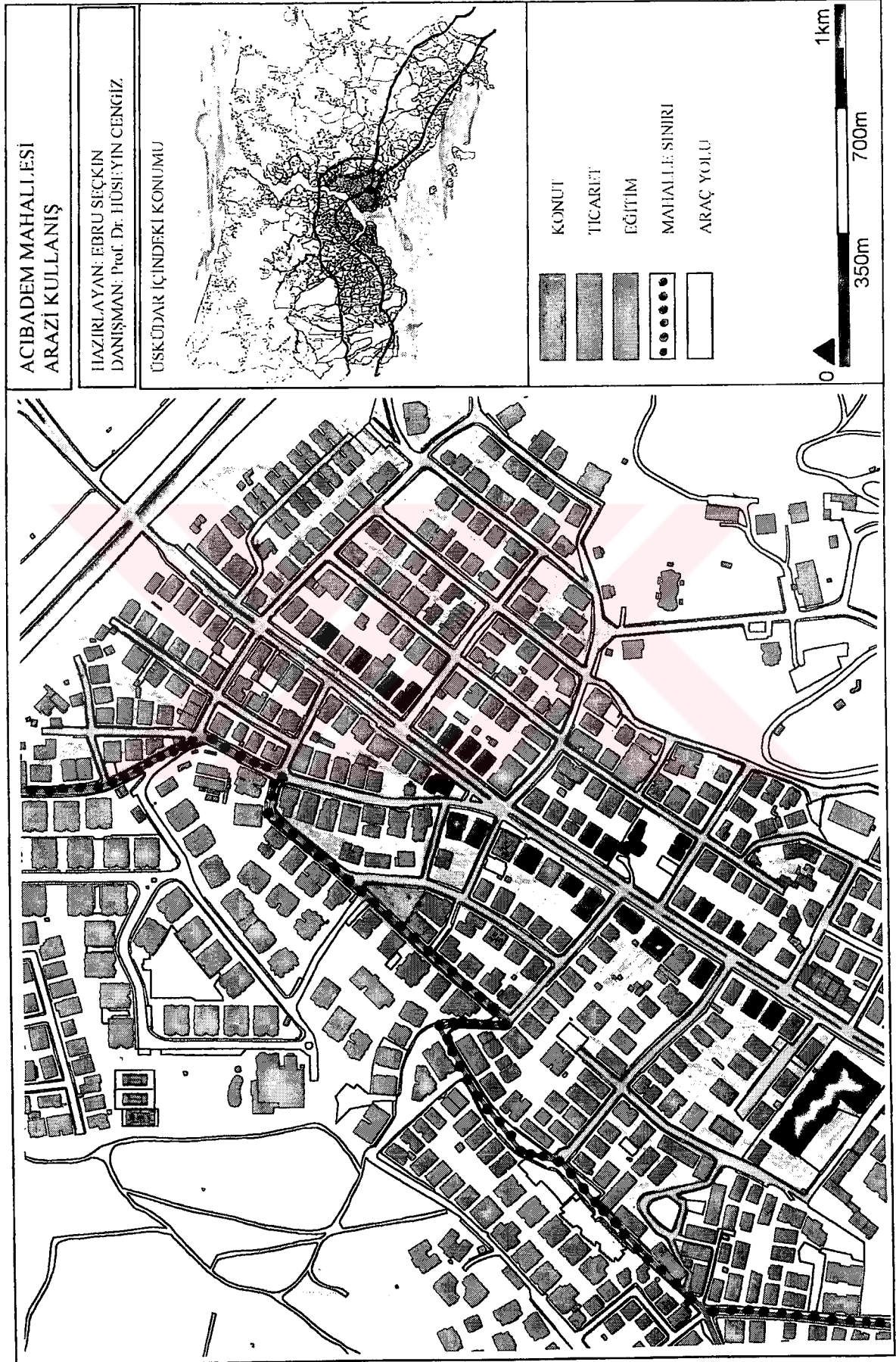
Şekil 4.12 Merkez mahalleleri doku örneği

Şekil 4.13 Gecekondur mahalleleri doku örneği

Şekil 4.14 Boğaziçi mahalleleri doku örneği

Şekil 4.15 Planlı mahalleler doku örneği

Şekil 4.16 Üsküdar ilçesinde anket yapılan mahalleler

4.2.2.1 Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

4.2.2.1.1 Mahalle Sakinlerinin Sosyo- Ekonomik Yapısı

Çalışmada öncelikli olarak, sosyo- ekonomik düzey ile ilgili sorular değerlendirilmiştir. Anket yapılan kişilerin sosyo- ekonomik düzeylerinin göstergesi olarak,

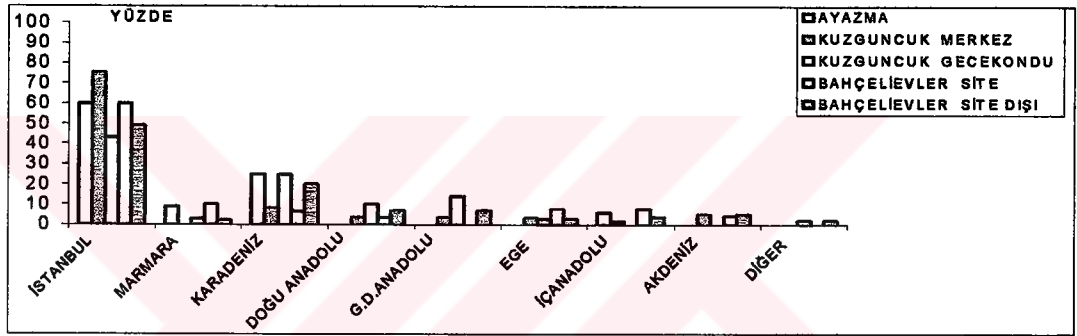
Eğitim durumları

Gelir dağılımları

Konut kira- satış değerleri

Doğum yerleri

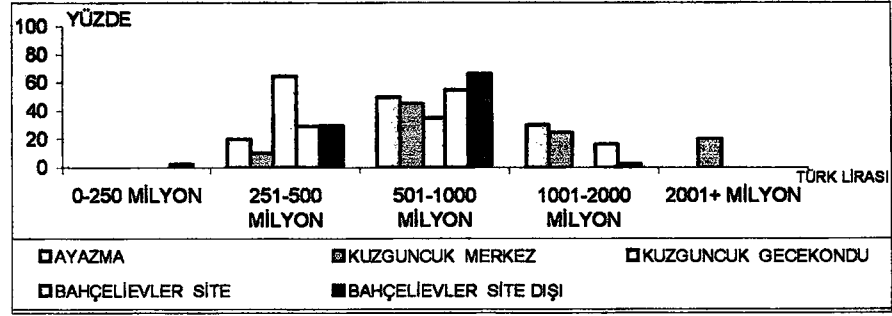
Ev sahibi- kiracı olma durumları incelenmiştir.

Şekil 4.17 Mahallelerde yaşayanların doğum yerlerine göre dağılımı

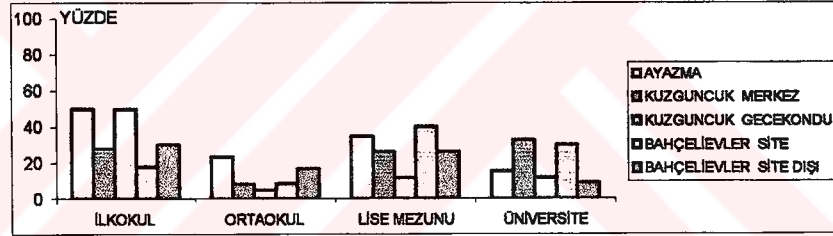
Görüldüğü gibi, üç mahallede de en fazla İstanbul doğumlular yaşamaktadırlar. Ancak, Ayazma, Kuzguncuk gecekondu ve Bahçelievler site dışında yaşayanların Karadeniz’li olma oranının da yüksek olduğu görülmektedir. Ayazma mahallesinde yaşayanların %60’ının İstanbul, %25’inin Karadeniz bölgesindeki, %15’inin de diğer bölgelerdeki illerden oldukları görülmüştür. İstanbullu olanların fazla çıkmasında, eski bir mahalle olmasının etkisi olmaktadır. Nitekim yaşayanların %43’ü 20 yıldan fazla süre bu mahallede yaşamaktadır (Şekil 4.22). Kuzguncuk merkezde yaşayanların doğum yerlerine bakıldığında, %75’inin İstanbul, %25’inin de diğer illerden olduğu görülmüştür. Burada yaşayanların %36’sı 20 yıldan fazla süredir bu mahallede yaşamaktadır.

Anket yapılan mahallelerdeki ortalama hane büyüklükleri şu şekildedir. Ayazma mahallesinde hane halkı büyüklüğü ortalama 3 kişi, Kuzguncuk merkezde 2 kişi, Kuzguncuk gecekondu bölgesinde 4 kişi, Bahçelievler site içinde 3 kişi, Bahçelievler site dışında 4 kişidir.

Şekil 4.18 Mahallelere göre gelir dağılımı

Şekil 4.18' de görüldüğü gibi, Ayazma mahallesinde, Kuzguncuk merkezde, Bahçelievler mahallesinin tümünde, aylık toplam gelirleri 501 milyon ile 1 milyar arasında olanların oranı fazladır. Kuzguncuk gecekondu bölgesinde ise 251- 500 milyon aylık gelire sahip olma oranının fazladır. Kuzguncuk mahallesi sınırları içinde farklı gelir düzeyinde olan kişilerin yaşamakta oldukları görülmektedir.

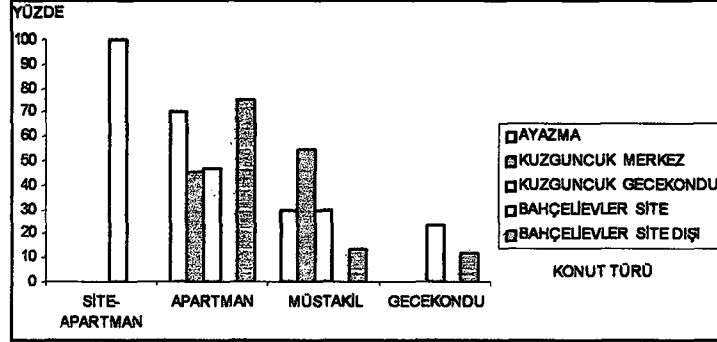

Şekil 4.19 Mahallelere göre eğitim durumu

Bu grafikten de anlaşılabacağı üzere, Ayazma mahallesinde en çok ilkököl ve lise mezunu, Kuzguncuk merkezde üniversite mezunu, Kuzguncuk gecekondu bölgesinde ilkököl mezunu, Bahçelievler site içinde lise ve üniversite mezunu, Bahçelievler site dışında ise ilkököl ve lise mezunu olanların oranının fazla olduğu görülmüştür. Kuzguncuk mahallesi sınırları içinde, gelir düzeyinde farklılık olan gruplar arasında, eğitim düzeyi açısından da farklılıklar bulunmaktadır.

Mahallelere göre satış değerlerini karşılaştırdığımızda, Ayazma mahallesinde 61-80 milyar, Kuzguncuk merkezde 151-400 milyar, Kuzguncuk gecekondu bölgesinde 21-40 milyar, Bahçelievler site içinde 41-60 milyar, Bahçelievler site dışında 21- 40 milyar arasında değiştiği belirlenmiştir.

Mahallelere göre kira değerlerini karşılaştırdığımızda, Ayazma mahallesinde 251- 500 milyon, Kuzguncuk merkezde 151- 250 milyon, Kuzguncuk gecekondü bölgesinde 150 milyondan daha az, Bahçelievler site içinde 151- 250 milyon, Bahçelievler site dışında 150 milyondan daha az olduğunu görmek mümkün olmaktadır.

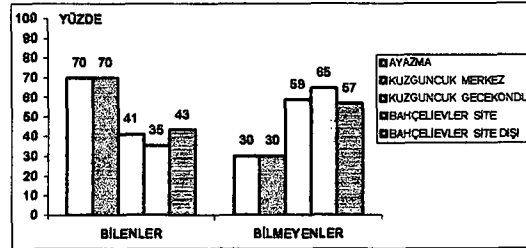
Şekil 4.20 Mahallelere göre konut türlerinin karşılaştırması

Bu grafikten, mahalle sınırları içinde farklı türde konut olduğunu görmek mümkündür. Ayazma mahallesi içinde apartmanlar ve müstakil yapılar yoğunlaşırken, Kuzguncuk mahallesi içinde apartmanlar, gecekondular ve müstakil yapılar, Bahçelievler mahallesinde site, apartman, müstakil ve gecekondü yapıları bulunmaktadır.

Aynı mahalle sınırları içinde konut satış -kira değerinin, türlerinin değişmesi, yaşayanların sosyo- ekonomik yapısının da farklı olduğunu anlamamıza yardımcı olmaktadır.

4.2.2.1.2 Mahallenin Algılanması ve Benimsenmesi

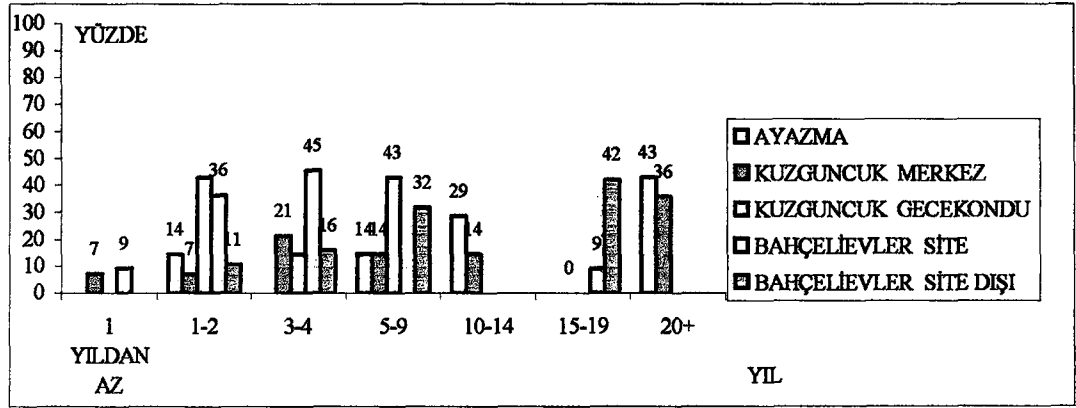
Mahallenin büyüklüğü ve nüfusu hakkındaki bilgi düzeyleri ölçülerek, mahallenin yaşayanlar açısından ne kadar algılandığı incelenmiştir.

Şekil 4.21 Mahalle sınırlarını bilme durumu

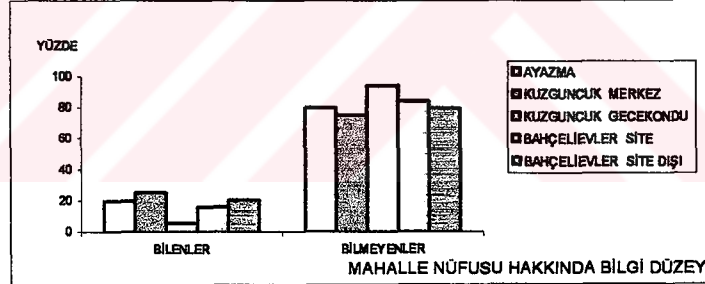
Bireylerin mahalle sınırlarını bilme durumu, üç mahalleye göre farklılaşmaktadır. Mahalle sınırlarını bilenlerin en fazla oranı, Ayazma ve Kuzguncuk Merkezde yaşayanlar (% 70), en az bilenlerin oranı ise Bahçelievler Site içinde yaşayanlar (%35) olduğu belirlenmiştir. Mahalle

sınırlarının algılanmasında mahallenin fiziksel büyüklüğünün yanında mahallede yaşama süresinin de etkili olduğu düşünülerek, mahalle sınırını bilenlerin kaç yıldır aynı mahallede yaşadıkları belirlenmiştir (Şekil 4.22)

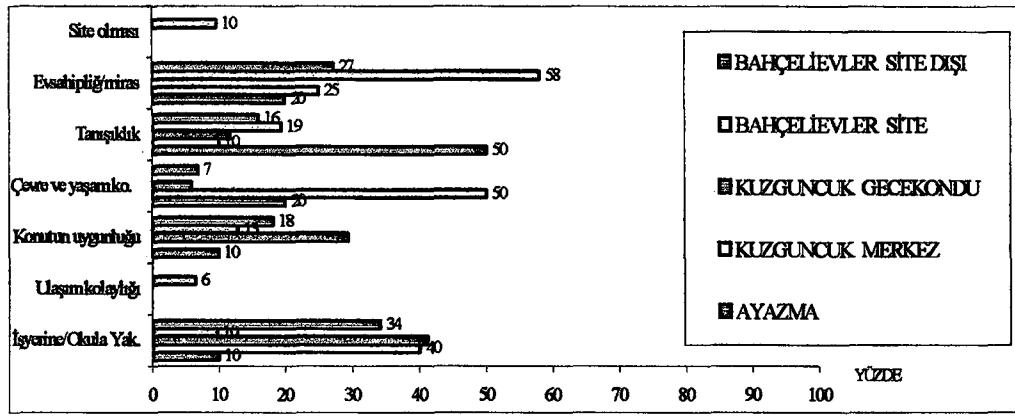
Şekil 4.22 Mahalle sınırlarını bilenlerin mahallede yaşama süreleri

Ayazma ve Kuzguncuk mahallesinde, mahalle sınırını bilenlerin % 43'ü 20 yıldan fazla süredir, Bahçelievler site içinde yaşayanların % 45'i 3-4 yıldır aynı mahallede yaşamaktadır. Buradan da anlaşılabileceği üzere, mahallede yaşama süresi arttıkça, mahalleyi algılama düzeyide artmaktadır.

Şekil 4.23 Mahalle nüfusu hakkında bilgi düzeyi

Mahalle nüfusunu bilenlerin oranı, Kuzguncuk merkez ve Ayazma mahallelerinde en fazla olduğu görülmüştür. Mahalle nüfusunu bilmeyenlerin oranının fazla çıkması, mahallenin yaşayanlar açısından tam olarak algılanmadığını göstermektedir.

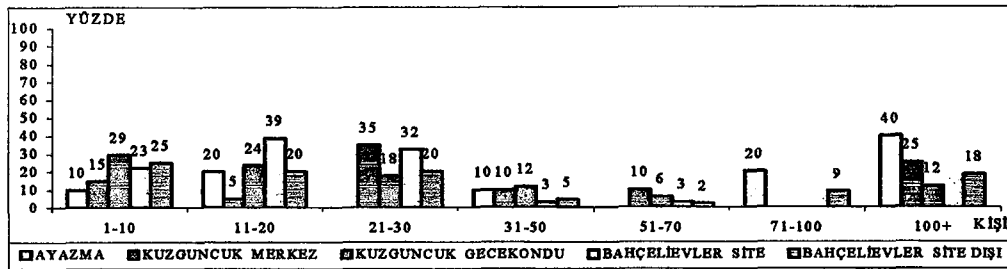
Şekil 4.24 Mahalleyi tercih etme sebepleri

Görüldüğü gibi sosyo- ekonomik düzeyin yükselmesi, çevre ve yaşam koşullarına daha çok önem verme oranını artırmaktadır. Araştırma örneklemini içinde düşük sosyo- ekonomik düzeyi temsil eden Kuzguncuk gecekondu bölgesinde yaşayanların, mahalle seçiminde, ekonomik açıdan uygun konut bulunması ve işyeri/ okula yakınlık faktörlerinin etkili olduğu görülmüştür.

İnsanların yaşayacakları mahalleyi tercih etmelerinde önemli olan faktörler, işyerine/ okula yakınlık, miras, kooperatif gibi yollarla konut edinmesi, akraba, arkadaş veya hemşehrilerine yakın olmak istemesi, çevre ve yaşam koşullarının uygun olması, konut fiyatının ekonomik olması gelmektedir. Mahalle seçimlerini, kendi yaşam standartlarına uygunluğu açısından değerlendirerek yapmaktadırlar. Dolayısı ile bilinçli bir tercih yapılmaktadır. Bunun doğruluğunu test etmek amacıyla yaşamaktan dolayı memnun olup olmadıkları sorulmuştur

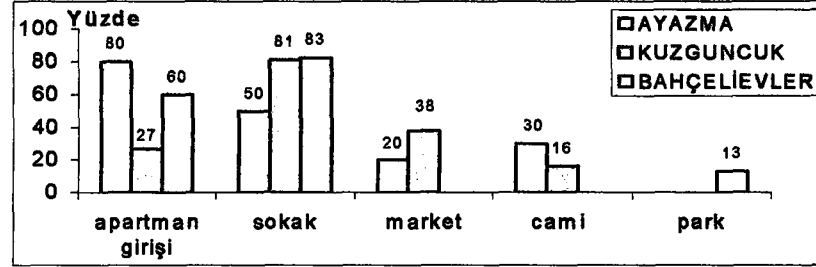
Memnun olanların oranı şu şekilde belirlenmiştir. Ayazma % 70, Kuzguncuk merkez %60, Kuzguncuk gecekondu % 76, Bahçelievler site içi % 81, Bahçelievler site dışı % 77. Memnun olma oranının fazla çıkmasında, bireylerin mahalle seçimlerini bilinçli olarak yapmaları etkili olmuştur.

4.2.2.13 Sosyal Bağlantılar: Mahalle sakinleri arasındaki ilişkiler- tanışıklık durumu, en çok karşılaşılan mekanlar

Şekil 4.25 Mahalle içindeki tanışıklık durumu

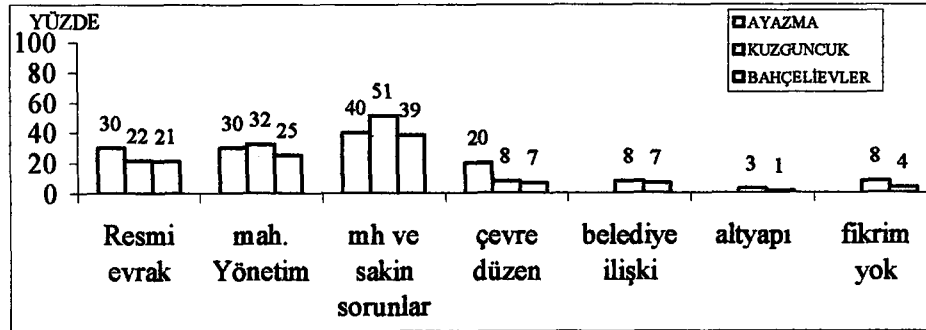
Ayazma mahallesinde yaşayanların %40'ı 100'den fazla kişiyi tanımakta iken, Bahçelievler site içinde yaşayanların %29'u 11- 20 arasında kişiyi tanımaktadır. Site tarzı bir yaşam tarzının komşuluk ilişkilerini zayıflatmakta ve tanışıklığı azalttığı belirlenmiştir. Ayrıca yaşayanların mahallede yaşama sürelerinin artması ve mahallenin büyüklüğünün azalması tanışıklığı artırmaktadır.

Şekil 4.26 Mahalle içinde en çok karşılaşılan mekanlar

Görüldüğü gibi, yaşayanların mahalle içinde en çok karşılaştıkları mekanlar, sokak ve apartman girişleri olarak belirlenmiştir. Mahalle içinde, fiziksel düzenleme açısından ortak kullanım mekanlarının olmaması sebebiyle karşılaşma mekanları kısıtlı olmaktadır. Konut türünde mahalledeki tanışıklık durumunu etkilemektedir. Kuzguncuk mahallesinde müstakil binalar daha çok olduğu için, sokakta karşılaşma oranı fazla çıkmaktadır. Mahallelerin, küçük olması da sokak, market, cami gibi mekanlarda karşılaşma oranını artırmaktadır.

4.2.2.1.4 Muhtar İle Mahalle Sakini Arasındaki İlişki: Muhtarı tanıma durumu ve muhtarlığın görevleri hakkındaki düşünceler

Şekil 4.27 Muhtarın görevleriyle ilgili düşünceler

Mahalle sakinlerine "sizce muhtarın görevleri nedir" şeklinde yöneltilen soruya yaşayanların verdiği cevaplar yedi kategoride değerlendirilmiştir. "Mahalle sakinlerinden ve mahalleden sorumlu olan kişi" olduğunu belirtenlerin oranının fazla olduğu belirlenmiştir. Fiziksel çevrenin düzenlenmesinde aktif olarak yer almak, mahalle ile ilgili konuları yetkililere iletmek, mahalle sakinlerinin sorunlarını dinlemek gibi yaşayanların beklentilerini yansıtan ifadeler de bulunmaktadır.

Muhtarın adını bilenlerin oranı, Ayazma %90, Kuzguncuk %70, Bahçelievler % 44 olduğu görülmüştür. Muhtarlığın yerini bilenlerin oranı ise; Ayazma % 100, Kuzguncuk %95 ve Bahçelievler % 46 olarak belirlenmiştir.

Muhtarlığın yerini ve muhtarın adını bilenlerin oranı, birbirine yakın değerde çıkmışlardır. Muhtarı tanıma ve yerini bilme oranı görüldüğü üzere, alan büyüklüğü küçük olan Ayazma ve Kuzguncuk mahallelerinde fazla çıkmıştır. Buradan da fiziksel düzenlemelerin, sosyal ilişkiler üzerinde etkili olduğunu belirtmek mümkündür. Yaşayanların, muhtarla kurduğu ilişkinin düzeyi, muhtarın tanınmasında etkili olmaktadır. Mahalle sakinleri, sadece ikametgah kağıdı almak, nüfus işlemlerini halletmek için, muhtara gitmektedir. Bu hizmeti yerine getiren muhtarın, yaşayanlarla olan iletişimin kuvvetlenmesini beklemek çok doğru olmamaktadır. İlişkinin güçlenmesinde ortak amaç için çalışmak, sık sık biraraya gelmek gerekmektedir. Buradan hareketle, yaşayanların mahalle muhtarının önderliğinde yapılacak olan toplantılara katılma istekleri ve gerekli olduğu hakkındaki düşünceleri belirlenmiştir.

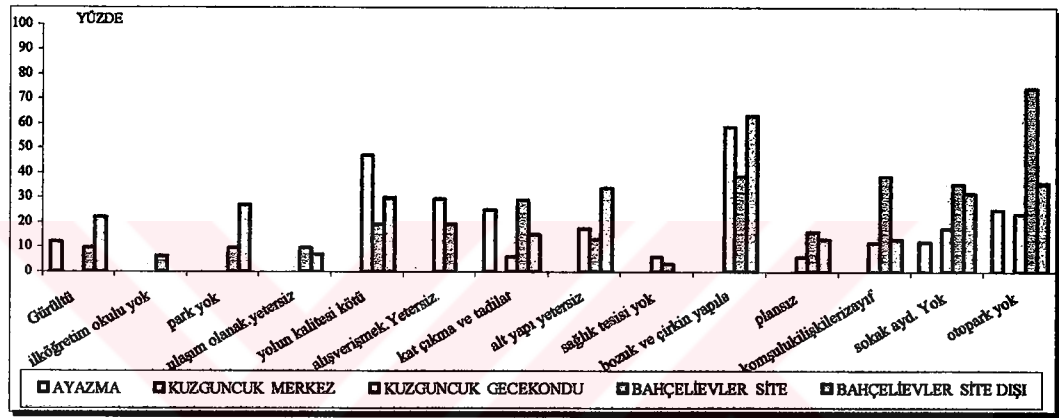
4.2.2.1.5 Katılım

Yaşayanların mahalle ile ilgili konuların tartışılacağı toplantılara katılma istekleri belirlenmiştir. Ayazma mahallesinde yaşayanların %98'i katılım demiştir. Kuzguncuk mahallesinde katılım (% 43) ve gerekli ancak katılamam (% 46) diyenlerin oranı birbirine yakın çıkmıştır. Bireylerin büyük çoğunluğu çalıştıkları için katılamayacaklarını belirtmişlerdir.

Bahçelievler mahallesinde katılım diyen bireylerin oranı (% 45) olarak belirlenmiştir. Yaşamaktan memnun fakat birtakım olumsuzlukları gidermek amacıyla, istekli olan bireylerin bulunması, katılma isteklerinin artmasında etkili olmuştur. Katılamam diyen bireylerin oranı % 28'dir. Katılamayacaklarını belirten bireylerin oranının en fazla olduğu mahalle, Kuzguncuktur. Bu sonucun çıkmasında, mahalle sakinlerinin muhtardan memnun olmaması ve güvenmemesi etkili olmuştur. Muhtardan memnun olma durumunu karşılaştırmak gerekirse, memnun olma oranı, Ayazma mahallesinde %70, Kuzguncuk mahallesinde % 45,

Bahçelievler mahallesinde % 45, fikrim yok diyenlerin oranı, Ayazma mahallesinde %5, Kuzguncuk mahallesinde % 8, Bahçelievler mahallesinde % 26 olarak belirlenmiştir. Görüldüğü gibi muhtardan memnun olma durumu, yaşayanların mahalle ile ilgili konularda yardımcı olmasına ve toplantılara katılma isteklerinde etkili olmaktadır. Muhtardan memnun olan bireylerin katılma istekleri artmaktadır.

Aşağıdaki grafikte, yaşayanlar açısından mahallelerin olumsuz özellikleri belirtilmiştir. Bozuk ve çirkin yapılaşmanın olması sorununu, Bahçelievler site dışında ve Kuzguncuk gecekondu bölgesinde yaşayanlar, otoparkın olmama sorununu ise Bahçelievler mahallesi site içinde yaşayanlar belirtmişlerdir. Öncelikli önemli olan konu ve sorunların, sosyo- ekonomik yapıyla ve mahallenin fiziksel özellikleriyle ilgili olduğu görülmüştür.

Şekil 4.28 Yaşayanlar açısından mahallelerin olumsuz özellikleri

4.3 Sonuçlar

İstanbul Metropolitan Alan sınırları içinde yer alan Üsküdar ilçesinin incelenmesi sonucu görülmüştür ki; ortak amaç doğrultusunda topluluğu organize etmek ve planlama sürecine katılımı sağlamak için mahalleler uygun koşullara sahip değildir. Mahalle planları, insanların yaşadıkları yeri sahiplenmesini, benimsemesini ve yaşam kalitesinin artması için çalışma isteğinin artmasını sağlamaktadır. Çalışma alanının incelenmesi sonucu ortaya çıkan sorunlar bağlamında, mahalle planlarının planlama sistemiğimiz içinde yer alması yararlı olacaktır. Böylelikle, yaşam kalitesi artacak ve topluluğun kalkınması sağlanmış olacaktır.

İLETİŞİM: Muhtar- mahalle sakini ve mahalle sakinleri arasında iletişim kurulmasında aşağıdaki faktörlerin etkili olduğu saptanmıştır.

a. Mahallenin fiziksel yapısı

Sınırları çok büyük olan mahallelerde, yüzyüze ilişki kurulamamakta ve yaşayanlar sadece yakın çevrelerindeki (hatta sadece oturdukları binadaki) insanları tanımaktadırlar. Mahalle içinde ortak kullanım mekanlarının olmaması da, insanların biraraya gelme olasılığını azaltmaktadır.

b. Yaşayanların sosyo- ekonomik yapısı

Gelir düzeyi, eğitim düzeyi, doğum yerleri, mahalle içinde yaşama süresi, iş sahipliği gibi faktörler, sosyal bağlantıları etkilemektedir. Sosyo- ekonomik düzeyin eşit olduğu bireyler birbirleriyle daha kolay iletişim kurabilmektedirler.

İletişimin zayıf olduğu bir yaşama alanında, mahalle sorunlarını çözümlemek ve yaşam kalitesini artırmak için topluluğu organize etmek, muhtarın da mahalle sakinlerini bilgilendirmesi ve birtakım eylemleri halkla beraber faaliyete geçirmesi zorlaşmaktadır.

ALGILAMA- BENİMSEME: Mahalle sınırlarının çok büyük olmasından dolayı mahallenin bütünü algılanamamakta ve bireylerin yaşadıkları mekanı sahiplenme duygusu azaltmaktadır. Koru, mezarlık gibi yeşil alanların mahalle içinde geniş alan kaplaması, trafiğin yoğun olduğu caddelerin mahalle içinden geçmesi, mahallenin bütünlüğünü yok ederek algılanmasını zorlaştırmaktadır.

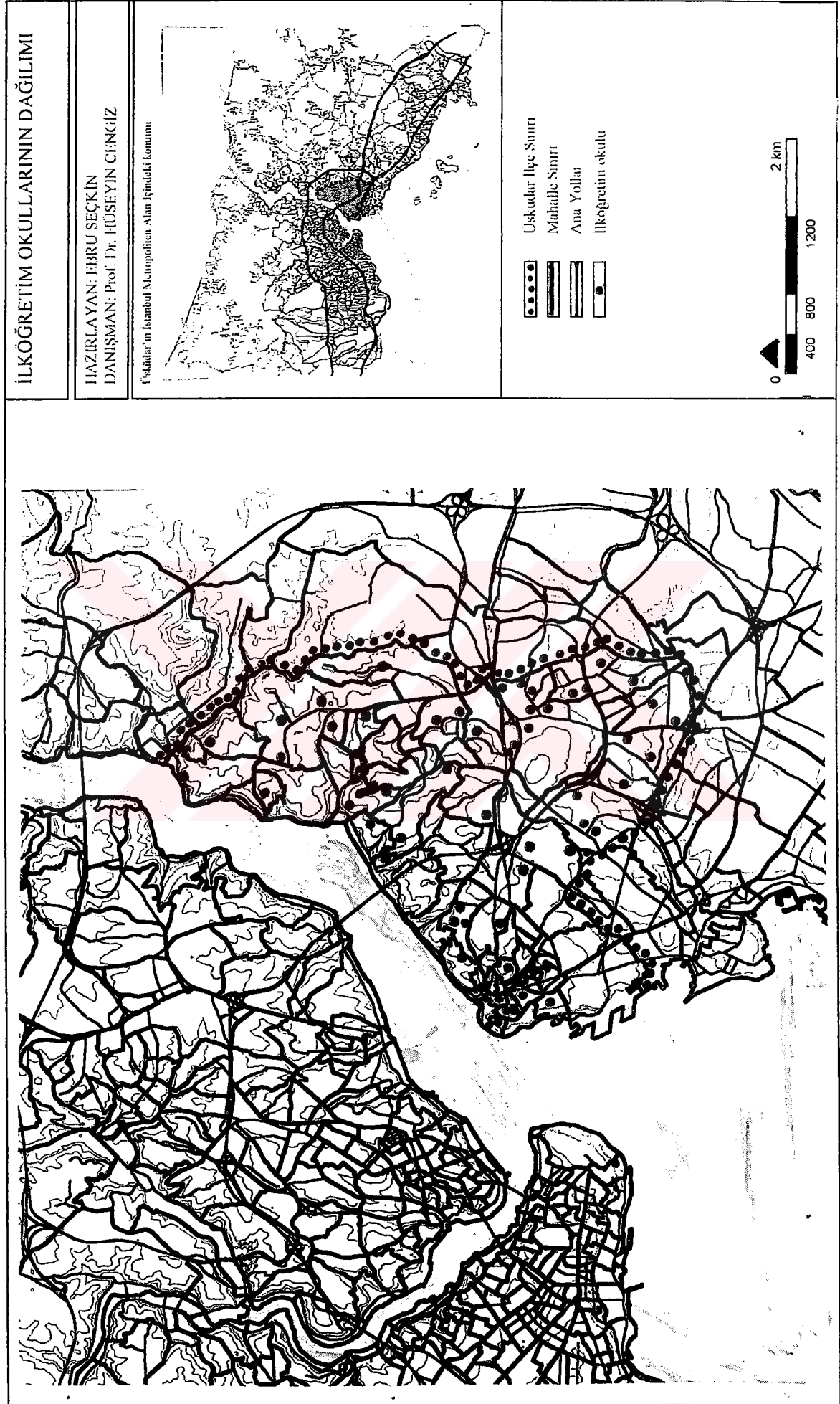
KAMU HİZMETLERİNİN SUNUMUNDA DENGESİZLİK: Mahallelerin donatı bazında incelenmesi sonucunda, insanların günlük gereksinimlerini, eğitim ve sağlık gibi ihtiyaçlarını karşılayacak donatıların her mahallede eşit şekilde dağılmadığı görülmüştür (Şekil 4.29 ve Şekil 4.30). Merkez mahallelerinde ihtiyaç duyulan hizmetlerin bir çoğu karşılanırken, gelişme alanlarındaki yerleşmelerde yeteri kadar hizmetin bulunmadığı görülmüştür

ERİŞEBİLİRLİK: Günlük ihtiyaçlar için ticaret alanı, ilköğretim, sağlık, muhtar ve park alanlarının mahallenin merkezinde yer alması ve tüm sakinlere hizmet etmesi için konut alanlarına yaya erişme mesafesi içinde olması gerekmektedir. Ancak mahallenin alan büyüklüğünün artması sonucunda hizmetlerden eşit şekilde yararlanamama sorunu ortaya çıkmaktadır. Şekil 4.31'de ilköğretim okullarının yaya erişme mesafelerine göre etki alanları belirtilmiştir. Etki alanı dışında konut alanlarının bulunduğu ve bu alanların, ilçenin kuzeyinde yeralan mahalleler olduğu görülmüştür.

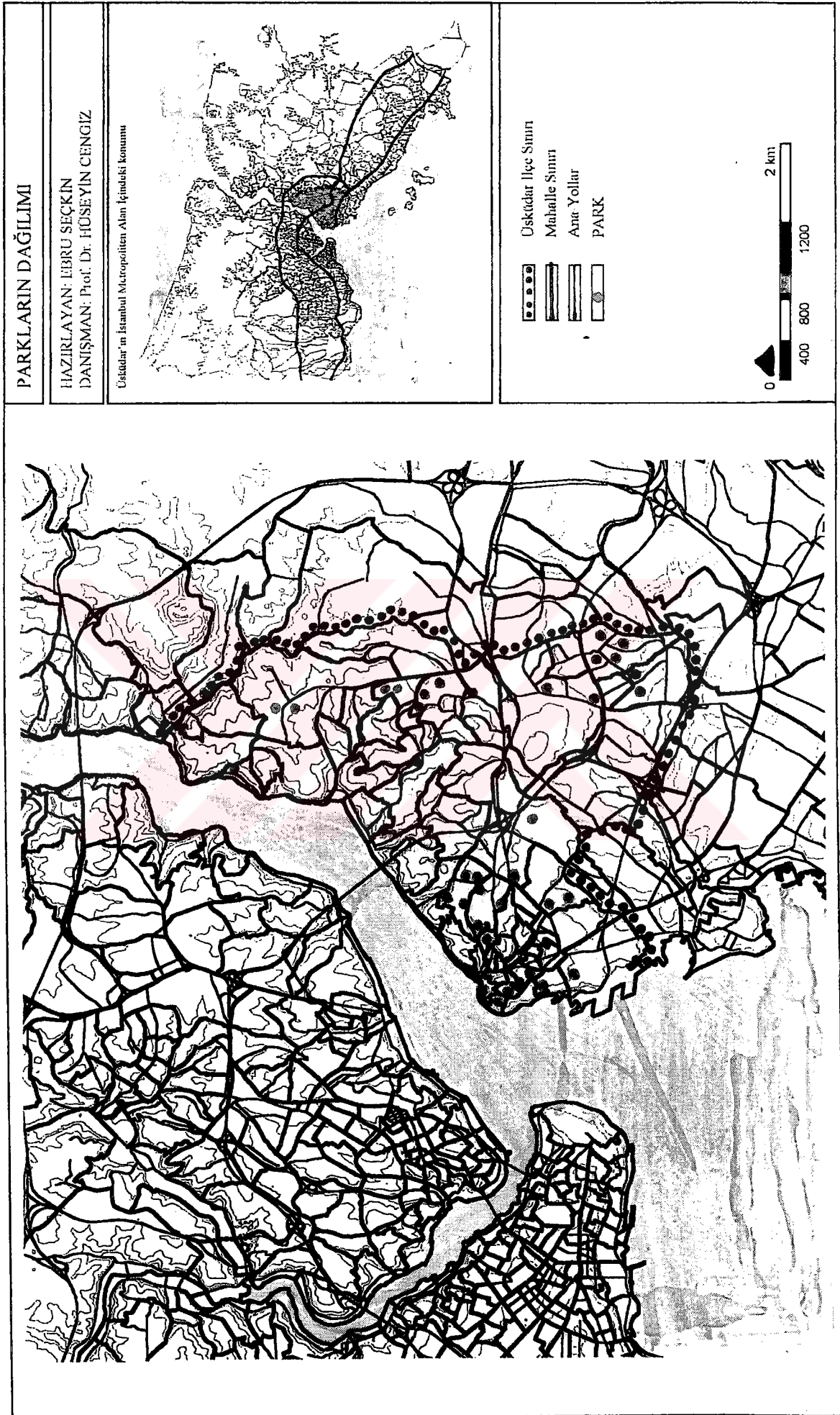
YETKİ SORUNU: Mahalle sakinlerinin, sorun ve beklentilerini dile getirebildikleri ilk basamak mahalle muhtarlarıdır. Ancak, mahalle muhtarı merkezi yönetimin görevlerini yerine getirmekle görevli bir memur konumunda olduğundan dolayı, mahallenin sorunlarına çözüm

bulmakta yetersiz kalmakta ve yerel yönetime baskı yapabilecek yetkiye sahip olamamaktadır. Mahalle içinde gereksinim duyulan hizmetlerin merkezi ve yerel yönetimlerden istenmesi aksaklık yaratmakta ve mahalle halkının işbirliği ve desteği istenen ölçüde sağlanamamaktadır. Mahalle kurulmasında en çok ve en az hane sayısı ve nüfus miktarı yasalarda belirtilmemiş olduğu için 500 kişi yanında 30000 kişiyi yöneten mahalle muhtarlıklarına da rastlanmaktadır. Bu durum, eşit şekilde hizmet verilmesine olanak tanımamaktadır.

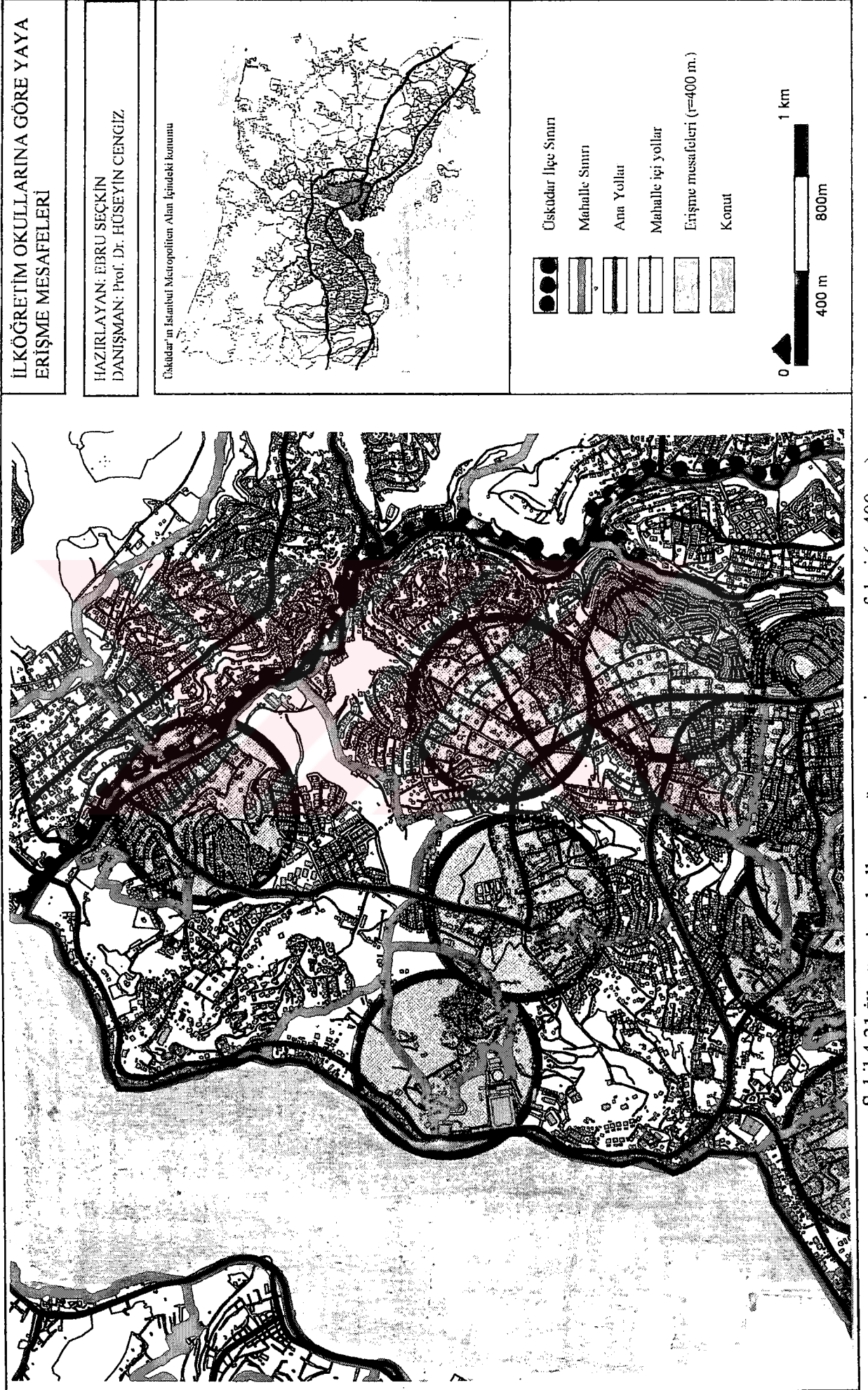
YÖNETİME VE PLANLAMAYA HALKIN KATILIMI: Planlamaya katılım ortamının yaratılmasında en uygun ölçeğin mahalle olduğu, önceki bölümlerde aktarılmıştır. Mahalle planlarının yapılarak, planlama için veri toplama ve yaşayanların mekanı sahiplenmesini sağlayacak katılım ortamının yaratılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bu noktadaki en önemli sorun, halkı organize edecek olan muhtarın çalışmalarını yürütebilmesi için gerekli alet ve uygun bir mekanın bulunmamasıdır. Yapılan tüm çalışmalardan tüm halkın bilgilendirilmesi için kuvvetli bir iletişim ortamının olması gerekmektedir. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi günümüzdeki mahallelerde bu özelliği bulmak mümkün olmamaktadır. Mahalle muhtarının yerini ve adını bilmeyen bireylerin yaşadığı mahallede iletişimin ne kadar zayıf olduğu görülmektedir.

Şekil 4.29 İlköğretim okullarının dağılımı

Şekil 4.30 Mahalle parklarının dağılımı

Şekil 4.31 İlköğretim okullarına göre yaya erişme mesafeleri (r=400 m.)

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Tarihsel süreç içinde, mahalle kavramının fiziksel, sosyal ve yönetsel yapısındaki değişimler incelenmiştir. Osmanlı dönemindeki sosyal açıdan kendi içine kapalı, dinsel bir merkezin cemaatine yönelik esnek bir fiziksel sınırı olan mahalle, günlük yaşam için gerekli olan ihtiyaçların karşılandığı sistemli ve kapsamlı bir örgüt olarak değerlendirilmiştir. Günümüzde ise mahalle kavramı Osmanlı dönemindeki bütünlüklü yapısını, etkin katılımın sağlanarak yerel hizmetlerin karşılandığı bir birim olma özelliğini kaybetmiştir.

Sanayileşme ve kentleşme süreci, mahallelerin değişiminde önemli olmuştur. Bu dönemden sonra mahallelerin büyüklükleri artmış, çok katlı konut alanları oluşmuş ve insanlar arasındaki sosyal birliktelik yok olmuştur. Gelir grubuna göre fizik mekanda, kutuplaşmalar meydana gelmiştir. Komşuluk, katılım, dayanışma gibi kavramların yerini yabancılaşma, kenar mahalle, soyutlama- dışlama, önemsememe gibi kavramlar almıştır

Yurt dışındaki mahalle planlama sürecinin incelenmesi sonucu bütünlüğü olan, kaliteli yaşam çevreleri elde etmek yönünde önemli gelişmeler olduğu görülmüştür. Kentler için yapılan üst ölçekli planlara ilave olarak mahalle planlaması yapılarak, topluluğun aktif olarak katılması ve planların daha sağlıklı olarak gerçekleşmesi hedeflenmektedir.

Mahalle planlaması tanımı: Yerel özellikler, talepler, sorunlar ve potansiyellerden oluşan ve daha çok insanın planlamaya katılmasıyla fiziksel düzenlemenin yanında topluluğun kalkınmasına önem veren bir planlama türüdür.

Mahalle planları ile vizyon belirlenmekte ve hedefler oluşturulmaktadır. Belirlenen hedeflere yönelik olarak planlama süreci gerçekleşmektedir. Planlamanın hazırlık aşamasına yaşayanlar aktif olarak katılmaktadır.

Ülkemizde plan yapım aşamasında halkın katılabildiği, bir sistemin varlığından söz etmek mümkün değildir. Ülkemizde yapılan planlar, geniş alanları kapsamakta ve yaşayanların katılımıyla plan üretmek imkansızlaşmaktadır. Dolayısıyla da planı sahiplenilen ve tanıyan bireylerin varlığından söz edilememektedir.

Mahalle planlarının temel hedefi, sosyal birlikteliği ve dayanışmayı sağlamaktır. Fiziksel düzenlemenin yanında topluluğun kalkınması amaçlanmaktadır. Yaşayanların, planlama çalışmalarına katılmalarını sağlamak için, workshoplar, toplantılar, halk forumları ve anketler yapılmalıdır. Planlama kararları, herkesin görüş bildirdiği bir ortamda alınmalıdır. Yapılan workshoplara, halk forumlarına veya toplantılara katılan mahalle sakinleri, yerel yönetim,

mülk sahipleri, işyeri sahipleri, yatırımcılar mahalleler için sorun ve potansiyelleri saptar, beklenti ve önerileri değerlendirir. Görüş birliğinin en çok olma durumuna göre öncelikli olarak yerine getirilmesi ve kaynak aktarılması gereken konular ve bu konulardan sorumlu olan kişi ve kuruluşlar belirlenir. Plancı bu noktada önemli olmaktadır. Mahallenin vizyonunun belirlenmesi ve uygun hedeflerin geliştirilmesinde yönlendirici ve eğitici bir rol üstlenmelidir.

Kent içindeki en küçük yerleşim birimi olan mahallelerde plan yapımı ile, daha yaşanabilir mekanlar elde edilebilecek ve yaşam kalitesi artırılabilecektir. Topluluğun kalkınması ve yaşanabilir mahalleler oluşturmak için "mahalle planları" ülkemizdeki planlama kademesi içinde yerini almalıdır.

Ülkemizdeki planlama kademesi içinde, "nazım imar planından" sonra gelmelidir. Mahallelerin ve genel ilkelerin belirlendiği nazım imar planından sonra mahalle ölçeğinde uygulama imar planları yapılmalıdır. Bu planlar, halkın katılımı ile, belirlenen vizyon ve hedeflere uygun olarak yapılmalıdır. Aşağıdaki faktörlere dikkat edilerek mahalle sınırları belirlenmelidir.

- Doğal eşikler (dere, vadi tabanı)
- Yapay eşikler (ana ulaşım aksları)
- Yerleşme dokusu
- Bireylerin sosyo- ekonomik yapısı

Mahallelerin, sınırları, yaşayanların algılayabileceği ve benimseyebileceği bir ölçekte olmalıdır. İlkokul etki alanına göre, yaklaşık olarak 50 ha. ve nüfusunun 7500- 1000 kişi olması, mahalle sakinlerinin algılayabileceği ve toplumsal ilişkilerini geliştirebilecekleri fiziksel ortamın yaratılmasını sağlayacaktır. Örnek alan olarak seçilen Üsküdar mahallerinde, alan büyüklükleri, ilkokul etki alanı, doğal eşikler, ana ulaşım aksları, benzer dokudaki konut alanlarına göre tekrar çizilmiştir (Şekil 5.1). Bazı mahallelerin iki veya üç bölünmesi gerektiği, iki veya üç mahallenin de, birleşerek bir mahalle olması gerektiği görülmüştür. Her mahalle, sorun ve potansiyellerine göre planlanmalıdır.

Mahalle sınırları içinde, yaya yollarına ağırlık verilmelidir. Donatı alanları, tüm konut alanlarından, yaya olarak erişilebilecek mesafede olmalıdır. Mahalle içinde, ortak kullanım alanları yaratılarak, toplumsal ilişkilerin kuvvetlenmesi sağlanmalıdır. Toplantıların yapılabileceği, toplanma mekanları yaratılmalıdır.

Planlamayı belediyeler, ilgili kamu kurumları, mahalle halkı, sivil toplum kuruluşları, muhtar işbirliği içinde yapmalıdır.

Mahalle planlamasında;

- Mahalle planları, yaşayanlara ait girdilerin artmasını sağlayarak onlara daha çok sorumluluk yüklemektedir.
- Mahalle sakinleri, mülk sahipleri, işyeri sahipleri planlama sürecine katılır.
- Mahallenin sorun ve potansiyelleri belirlenir.
- Mahalle için vizyon geliştirilir.
- Vizyona göre hedefler oluşturulur.
- Bu hedeflere ulaşmak için öneriler geliştirilir. Öncelikli eylem konuları belirlenir.
- Yerel yönetim ve ilgili kamu kuruluşlarının kaynak aktararak uygulanması sağlanır.

Mahalle planlarının etkili ve verimli şekilde yapılması için;

- Kuvvetli iletişim ortamının olması
- Sorumluluklarının paylaşılması
- Toplulukların ilgisini artıracak mekanizmaların gelişmesi gereklidir.
- Halkın eğitilmesi gereklidir.

Mahalle planlarının yapılması ile,

- Belediyelerin, yatırım programı ile ilgili kararları yönlendirilecek
- Mahalle sakinlerinin ilgisinin uzun süreli olması sağlanacak
- Topluluğun kalkınması sağlanacak
- *Yaşam kalitesi artacak*

Mahalle planlaması için yapılacak olan çalışmaları aşağıdaki şekilde belirtebiliriz.

- I. Aşama:** Vizyona ve hedefe yönelik olarak mahalle planlama süreci yapılır
- II. Aşama:** Planlamaya halkın katılımını sağlamak için çeşitli yöntemlerin kullanılması (workshop, halk forumları, toplantılar, anketler)
- III. Aşama:** Planın yaşayanlarla birlikte hazırlanması ve eylem konularının uygulanması

Üsküdar'da, sanayileşme, ulaşım bağlantılarının gelişmesi, hızlı nüfus artışı gibi faktörler sonucu yeni mahalleler oluşmuş, toplumsal yaşam ve fizik mekan değişmiştir. İlk yerleşme yerinde oluşan mahalleler ile yeni oluşan mahalleler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Üsküdar'ın ilk kurulduğu yer olan meydan ve çevresinde alan büyüklüğü 2 ha.'dan, nüfusları da 5000'den az olan mahalleler bulunmaktadır.

1950'lerden sonra sanayileşme, teknolojik ilerlemeler ve ulaşım bağlantılarının artması ile oluşan göçler sonucu hızlı nüfus artışı meydana gelerek ilçenin kuzey ve doğusunda oluşan mahallelerin, alan büyüklüğü 100 ha.'dan, nüfusuda 15000'den fazla olduğu görülmektedir.

Mahalle birimlerinin bugünkü durumunun, mahalle sakinlerinin yönetime sorun, istek ve düşüncelerini aktarmak ve planlama sürecine katılmak konusunda imkan vermediği görülmüştür. Katılım ortamının gerçekleşmesinde, yaşayanların birbirini tanıması (tanışıklık-iletişim), bütünlük içinde olması (dayanışma) ve mahallenin büyüklüğü (ölçek) önem taşımaktadır. Bu ilişkilerin kurulmasında da, mahallenin nüfus, yoğunluk, sosyal ve ekonomik yapısı önemli olmaktadır.

Yaşadıkları mahallenin sorunlarıyla ilgilenen ve daha yaşanabilir olması için çözüm önerileri geliştiren ve kendini o topluluğun katılımcı bir parçası olarak gören bireylerin sayısı arttıkça, topluluğun kalkınması sağlanmış olacaktır. Sorunların mahalle düzeyinde ele alınması, mevcut olanakların mahalleler arasında eşitsiz dağılımının sorgulanması, bireylerin yaşadıkları yeri, diğer mahalleler ile kıyaslayarak, mahalle adına talepler geliştirmeleri ve bu taleplerini mahalle sakini olarak izlemeleri yerel yönetimlerin dikkatini çekerek daha sağlıklı yerleşmelerin üretilmesini sağlayacaktır.

Özellikle İstanbul'daki mahallelerin sorunları da göz önüne alınarak, katılım, dayanışma, gönüllülük, algılanabilirlik ve benimseme gibi temel ölçütleri bulunan mahalle planlarının yapılması gerekli olmaktadır.

Örnek mahallelerin incelenmesi sonucunda, mahallenin algılanması- benimsenmesi, katılım ortamının gerçekleşmesi ve topluluk içindeki ilişkileri etkileyen faktörler aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

1. ALGILAMA VE BENİMSEMEDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

1.a. Mahallenin Fiziki Yapısı

Alan büyüklüğü: Mahallenin büyüklüğünün artması, algılanabilirliği azaltmaktadır. Uygun büyüklükte olan mahallelerin yaratılmasına gerek duyulmaktadır.

Doğal ve yapay eşikler: Mahalle sınırları eşiklere göre belirlenmediğinden, bazı mahalle sınırları içinde yer alan büyük yeşil alanlar veya ana ulaşım aksları mahallenin bütünlüklü yapısını olumsuz etkilemekte ve parçalanmış mahallelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. *Bu sebepten dolayı doğal ve yapay eşiklere göre sınırlar belirlenmelidir.*

Toplanma ve bir araya gelme mekanlarının varlığı: Mahalleler içinde yaşayanların biraraya gelerek, ilişki kurabilecekleri mekanların yaratılmaması sonucunda birbirini tanımayan bireylerin sayısı artmaktadır. *Bu sebepten dolayı mahalle planlarında bu gibi mekanların bulunmasına önem verilmelidir.*

1.b. Kullanıcının Özelliği

Mahalle içindeki yaşayanlar arasındaki sosyo- ekonomik özellikler arasında ne kadar çok benzerlik olur ise bireyler arasında iletişim daha kolay kurulabilmektedir.

Doğal ve yapay eşiklerle sınırları belirlenen ve sosyo- ekonomik açıdan birbirine benzeyen bireylerin bir arada yaşadıkları mekanların oluşturulması ile yaşanan yerin sahiplenmesi, mahalleli bilincinin gelişmesi ve iletişim ortamının yaratılarak topluluğun kalkınması için ortak hedeflerin oluşturulması mümkün olabilecektir.

2. TOPLULUK İÇİNDEKİ İLİŞKİLERİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

2.a. Mahallenin büyüklüğü: Mahalle çok büyük olmamalıdır. Yaşayanların birbiriyle yüz yüze ilişkide bulunabileceği bir büyüklükte olmalıdır.

2.b. Konutun türü

2.c. Ortak kullanım mekanları : Mahalleler arasındaki fiziksel, sosyo- ekonomik farklılıkların yanında sakinlerinin haberleşmelerini, görüş alışverişinde bulunmalarını ve karar üretmelerini- bir başka deyişle toplumsal ilişkilerin yoğunlaştırılabilmelerini- sağlamak için mahalle içinde biraya gelebildikleri ortak kullanım mekanları yaratılmalıdır.

2.d. Yaşayanlar arasındaki benzerlik: Mahalleler oluşturulurken, bireylerin sosyo-ekonomik yapısı, yaşam tarzıda dikkate alınmalıdır. Çünkü benzer özellik gösteren bireyler arasındaki ilişki daha kuvvetli olmaktadır.

3. PLANLAMAYA BİREYLERİN KATILIMINI SAĞLAMAKTA ÖNEMLİ OLAN FAKTÖRLER

3.a. Mahallenin fiziksel özellikleri: Mahalleler çok büyük olmamalıdır, büyük mahalleler yukarıda belirtilen kriterlere göre bölünmelidir.

3.b. Kullanıcı özelliği: Mahalle içinde yaşayanların tümü katılım için istekli olmayabilir. Homojen mahalle sakinlerinin yaşadığı mahalleler oluşturulmalı ve çeşitli katılım yöntemleri denenmelidir. Toplantı yapılmayan yerlerde anket, görüşme gibi yöntemler denenmelidir.

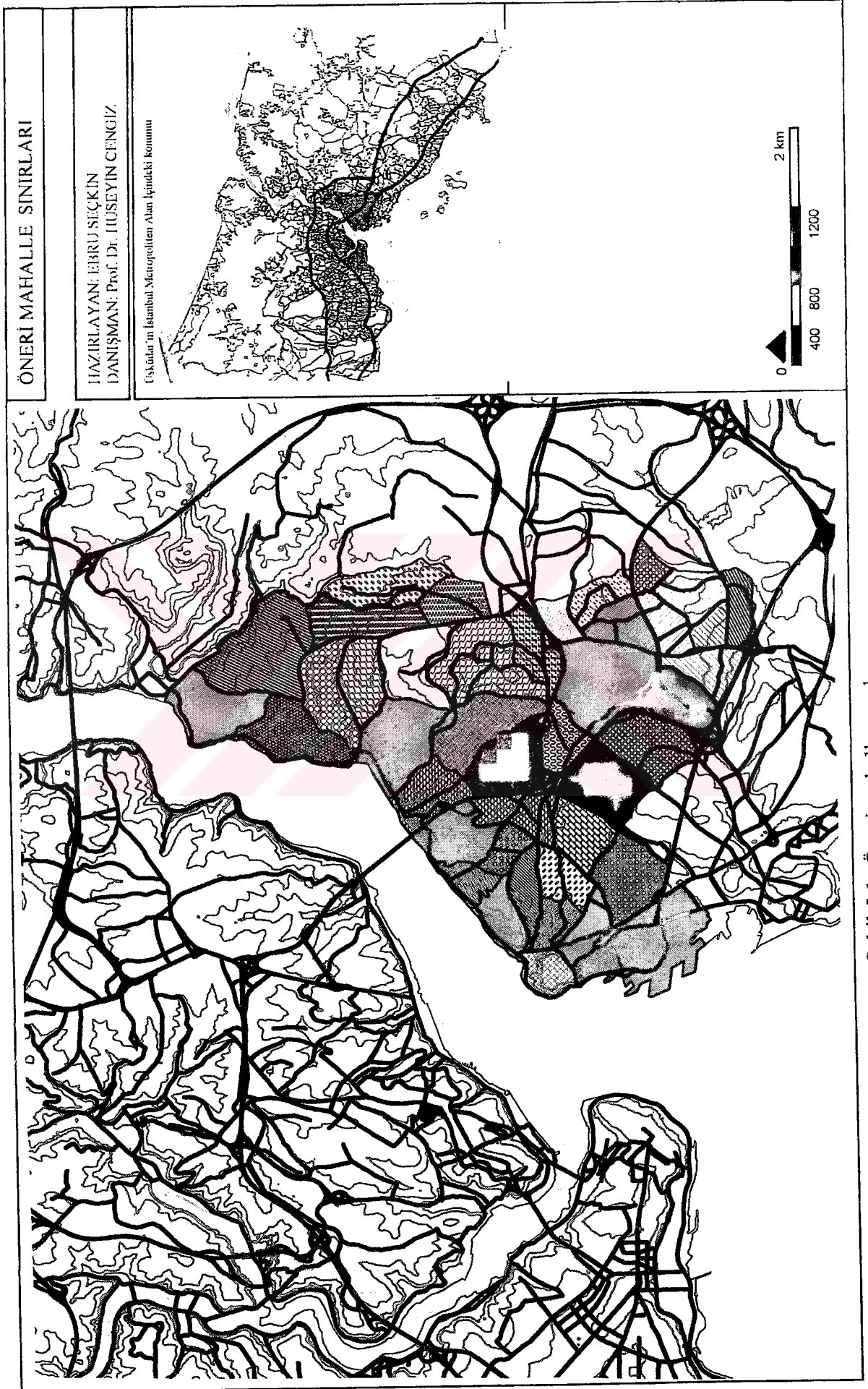
3.c. Muhtarın özelliği: Katılım ortamının yaratılmasında ve topluluğun organize olmasında mahalle yönetiminin rolü önemli olmaktadır. Mahalle ile ilgili konularda, halkın ihtiyaç ve beklentilerini aktarmak üzere yerel yönetimle sürekli ilişki içinde olmalı ve görüş bildirmelidir.

Mahallenin kalkınması, korunması ve yaşanabilirlik koşullarının iyileştirilmesi ile ilgili konularda, halkında görüşlerini alarak, yetkililerle işbirliği yapmalıdır. Mahalle ölçeğinde yönetime katılım ve tabandan, yönetime bilgi akışını sağlamak açısından mahalle meclisleri oluşturulmalı ve mahalle muhtarının söz hakkına sahip olması gereklidir. Muhtar dışında, yaşayanların ve sivil toplum kuruluşlarının da katıldığı meclis toplantılarında alınan kararları, belediyeye aktararak görüş bildirmelidir. Mahalle ile ilgili konulara karşı duyarlı, tartışan, toplumsal dayanışmaya önem veren, belediye- muhtarlık işbirliği sağlanmış bir mahallede, yaşam kalitesi yükselerek, daha yaşanabilir mekanlar elde edilebilecektir. Mekana ve plana sahip çıkan bireylerin sayısında artış olacaktır.

Mahalle içinde, muhtarın etkili ve verimli şekilde çalışmalarını yapabilmesi için uygun koşulların sağlanması gereklidir. Bu koşulları aşağıdaki şekilde belirtebiliriz.

- Muhtarlık binasının mahallenin merkezinde yer alması
- Mahalle içinde herkesin erişebileceği bir noktada toplantı mekanlarının oluşturulması
- Muhtarın teknik alete ve bilgiye sahip olması

Sonuç olarak; yaşanabilir mekanların oluşmasında planlamaya halkın katılımını sağlamak konusunda “mahalle” önemli olmaktadır. Katılımı sağlamak için yapılacak olan toplantılar, workshoplar, forumlar en etkili şekilde mahalle ölçeğinde gerçekleştirilebilir. Mahalle ölçeğinde plan yapılarak yerel özelliklerin, istek ve beklentilerin plana yansıtılması sağlanmış olacaktır.

Şekil 5.1 Öneri mahalle sınırları

KAYNAKLAR

- Alada A., (2001), "Şehir Yönetiminin Örgütlenmesinde İlk Basamak:Mahalle", Iula-Emme Yayını, İstanbul
- Aksel, A.,(1993),"Üsküdar", Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 6 ,346.
- Arıkboğa E., (1998), Yerel Yönetimler Katılım ve Mahalle Muhtarlığı, Yüksek Lisans Tezi, MÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü (yayınlanmamış).
- Aysu, Ç., (2002), "İstanbul Şehrinden Metropoliten İstanbul'a Mahallelerin Mekansal Dağılışı 1950-2001", İstanbul Dergisi, Sayı:40,Ocak 2002
- Batur, A., (1978), Mimarlık Dergisi, Sayı:3, TMMOB Mimarlar Odası Yay., Ankara, 22-23
- Bayhan İ., (1969), "Şehir Planlaması", İstanbul.
- Beyatlı T. (1987), "Tarihi Kent Merkezlerinin Değişimi Üsküdar Örneğinde İncelemeler", Yüksek Lisans Tezi, MSÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü (yayınlanmamış).
- Bilgin,İ.,(1992), Konut Üretimini Karşılaştırmalı Analizi, YÜMFED Yayını, İstanbul.
- Bulut, Y., (1999), Büyükşehir Yönetimine Kentsel Alt Örgütlenmelerin Katılımı (STK ve Mahalle) Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Örneği, Doktora Tezi, MÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü (yayınlanmamış).
- Cansever, T., (1996), "Osmanlı Şehri", İslam Geleneginden Günümüze Şehir ve Yerel Yönetimler, Cilt 2, İlke Yayınları, İstanbul, 375.
- Cezar, M., (1985), "Tipik Yapılarıyla Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı ve Klasik Dönem İmar Sistemi", Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, , İstanbul, 361.
- Cerası, M., (1999), "Osmanlı Kenti, Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi", A. Ataöve, (çev.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 72.
- Çetiner A., (1991), Şehircilik Çalışmalarında Donatım İlkeleri, İstanbul Teknik Üniversitesi Yayını, İstanbul,
- DİE, (1950- 2000), "Genel Nüfus Sayımı", DİE Yayını.
- Dostoğlu,Türkün,N., (2001), Arredamento Mimarlık Dergisi, Boyut Yayınları, İstanbul, 5:74.
- Duran, L., (1996), "Mahalli İdare Organlarının Devletçe Görevden Alınması", İslam Geleneginden Günümüze Şehir ve Yönetimler Cilt 2, İlke Yayınları, İstanbul, 95.
- Erkut, G., (1992), Yerleşim Yazıları, YTÜ, İstanbul.
- Evren, Y.,(1997), Metropoliten Alanlarda Yerel Kamu Hizmetlerinin Sunulmasında Optimizasyon, Konut Alanlarında Servis Birimi Olarak Mahallenin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü (yayınlanmamış).

Hall, P., (1990), Cities of Tomorrow, Basil Blackwell, Oxford and Cambridge, 123-124.

Işın, E., (1995), "İstanbul'da Gündelik Hayat", İletişim yayınları, İstanbul, 81.

İBŞB, (2002), Şehir Planlama Müdürlüğü Beykoz Göksu Mevkii ve Üsküdar Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgeleri Analitik Etüd ve Araştırma Çalışması Raporu, Planlama ve İmar Daire Başkanlığı

Jones, B., (1990), "Neighborhood Planning A Guide For Citizens and Planners" Amerikan Planning Association, Chicago.

Kalabalık, H., (1998), "Metropolitan Alan Yönetim Modelleri İçerisinde Türkiye Metropolitan Yönetimlerinin Yeri ve Yasal Çerçevesi", Metropolitan Alanlar Planlama Sorunları, 1. Sempozyum Bildirileri Ekim 1998, YTÜ, İstanbul.

Keleş, R.,(1990), "Kentleşme Politikası", İmge Kitapevi, Ankara.

Keleş Ruşen, (1994),Yerinden Yönetim ve Siyaset, Cem Yayınevi, İstanbul, 226-227.

Kramers, J.M., "Mahalle", İslam Ansiklopedisi

Kuban, D., "Mahalleler- Osmanlı Dönemi" İçinde İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 5, Türkiye Ekonomik Ve Toplumsal Tarih Vakfı, Ana Basım, 1993

Levy, M. J., (1997), Contemporary Urban Planning, Virginia Polytechnic Institute and State University, New Jersey, 158.

Ortaylı İ. (1996),"Tanzimattan Cumhuriyet'e Yerel Yönetimler", İslam Geleneğinden Günümüze Şehir Ve Yerel Yönetimler 2, İlke yayınları, İstanbul, 445.

Palabıyık, H.,(2000), "Türk Kamu Yönetimi ve Toplumsal Yapısı Bakımından Mahalle Yönetimleri", 21. Yy'a Girerken Mahalle Yönetimi, İzmir Yerel Gündem 21, İzmir, 11).Şermin Atak, Zerrin Toprak

Sjoberg, G., (2002), "Sanayi Öncesi Kenti", 20.yüzyıl Kenti, B.Duru, A. Alkan (çev.), İmge Kitabevi, Ankara, 37.

Sönmez, M., (2002), "Kent Planlamada Uygulama Araçları", YTÜ, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü (yayınlanmamış), İstanbul.

Şentürk G., (1992), "Sivil Mimari Değerlerin Planlamaya Etkileri ve Üsküdar Örneği Üzerine Bir İnceleme", MSÜ, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü (yayınlanmamış), İstanbul.

Taşkömür, H., (1996), Osmanlı Mahallesinde Beşeri Münasebetler, İslam Geleneğinden Günümüze Şehir ve Yerel Yönetimler Cilt 2, 441.

ÜB,(1999), Yeni bin yıla Girerken Üsküdar Rehberi, Üsküdar Belediye Başkanlığı, 15.

Ünal, Y., (1991), "Kentleşme ve Kentlileşme İçin Planlama ve Uygulama Sorunları ve Öneriler", Kent ve Kentlileşme Politikaları, TÜSES Yayını, İstanbul

Ürküt, S., (1997), "Yaşanabilir Çevre Oluşumunda Mahalle Kriterlerinin İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi (yayınlanmamış), İstanbul

Yeşildal, A., (2001), "Üsküdar Belgeseli", Üsküdar Belediyesi Yayını, İstanbul

Yenen, Z., (1987), "Osmanlı Dönemi Türk Kentlerinin Kuruluş ve Gelişim İlkeleri", Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 26

Internet Kaynakları

[1] <http://www.sozluk.sourtimes.org/show.asp?it=mahalle.html>

[2] Kenneth M. Reardon, (1997)
www.eslarp.uiuc.edu/durp/UP374/S97/outline.html.

[3] Kaufman, H.,(1991), Towards an Interactional Conception of Community,
http://www.iscv.org/Community/CommNeigh/body_commneigh.html.

[4] Weller, J., (1991), from Paul R. Levy, The Eclipse of Community
http://www.iscv.org/Community/CommNeigh/body_commneigh.html.

[5] Keller, S., (1991), The Urban Neighborhood: A Sociological Perspective
http://www.iscv.org/Community/CommNeigh/body_commneigh.html.

[6]Wright, M. P., (1997) San Diego, California Creating Livable Neighborhoods: San Diego's Livable Neighborhoods Initiative
<http://www.asu.edu/caed/proceedings97/images/wright31.gif>.

[7] [http://www.ci.austin.tx.us/ Groups/planning.html](http://www.ci.austin.tx.us/Groups/planning.html), 2002.

[8] <http://www.ci.austin.tx.us/ Maps/Neighborhoods.html>, 2002.

[9] http://www.ci.austin.tx.us/ overview_np.htm,2003.

[10] <http://www.ci.austin.tx.us/neighborhood/npzd.htm>, 2001.

[11] http://www.ci.austin.tx.us/ housing/about_faq.htm, 2001.

[12] http://www.ci.austin.tx.us/zonning/rev_adopt.htm, 2003.

[13] <http://www.ci.austin.tx.us/ zonning/implementation.htm>,2003.

[14] http://www.ci.austin.tx.us/ planning/nplan_map.htm,1997.

[15] http://www.ci.austin.tx.us/ planning/dawson_status.htm, 2001

[16] <http://www.ci.austin.tx.us/ planning/chavez.htm>, 2001

[17] <http://www.ci.austin.tx.us/ planning/chestnut.htm>, 2001

[18] <http://www.city.toronto.on.ca/councils.htm>, 2002.

[19] http://www.city.toronto.on.ca/cao/success_cns.htm, 2002

[20] http://www.co.clermont.oh.us/planning/eastgate_base.htm, 2002

EKLER**Ek 1. Anket Örneği****HANE İLE İLGİLİ BİLGİLER**

Hanedeki diğer üyeler	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Doğum Yeri	İşi	İşyeri	Medeni Durum

1. Aylık toplam aile geliri ne kadar Türk lirasıdır?

- 250 milyon
- 251- 500 milyon
- 501 milyon- 1 milyar
- 1- 2 milyar
- 2milyardan fazla

2. Oturulan konutun türü

* Gecekondu * Apartman * Site * Müstakil * diğer

3. Mülkiyet sahiplilik durumunuzu belirtiniz.

* ev sahibi * Kiracı

4. Konutunuzun değeriniz belirtiniz.

- Kira değeri.....
- Satış değeri.....

5. Konutta oturma süresi

- 1 yıldan daha az
- 1-3 yıl
- 3-5
- 5-10
- 10-15
- 15 yıldan daha fazla

6. Mahallede yaşama süresi

- 1 yıldan daha az
- 1-3 yıl
- 3-5
- 5-10
- 10-15
- 15 yıldan daha fazla

7. İstanbul'a nereden geldiniz?

MAHALLEYİ ALGILAMA VE BENİMSEME İLE İLGİLİ SORULAR

1. Mahallenizin sınırlarını biliyor musunuz?

*Evet *Hayır

2. Mahallenizin nüfusunu biliyor musunuz?

*Evet *Hayır

3. Aşağıda belirtilen donatılardan mahallenizde kaç tane bulunduğunu belirtiniz?

- İlköretim okulu
- Park
- Sağlık Ocağı

4. Aşağıda belirtilen hizmetleri, nereden karşıladığınızı belirtiniz?

HİZMETLER	MAHALLE İÇİ	YAKIN MAHALLELER	İŞYERİMİN OLDUĞU SEMT	HİPERMARKETLER
İLKÖĞRETİM OKULU				
LİSE				
SAĞLIK				
KIRTASIYE				
KUAFÖR				
GIDA				
GIYIM				
POSTANE				
EĞLENCE				

5. Mahallede yaşamaktan dolayı memnun musunuz?

- Çok memnunum
- Memnunum
- Memnun değilim

6. Şimdi yaşadığınız mahalleyi tercih etmeniz nedir.

7. Mahalle içinde tanıdığınız kişi sayısını belirtiniz.

* 1-10 *11-20 *21-30 *31-50 *51-70 *71-100 *101+

8. Mahalle içindeki komşuluk ilişkilerinin sizce nasıl olduğunu belirtiniz.

* çok iyi *iyi *ne iyi-ne kötü *kötü *bilmiyorum

9. Sizce mahalle içinde farklı sosyo- ekonomik ve kültürel düzeyde yaşayanlar varmı?

- Evet (Bu cevabı verenlar 10. Soruyuda cevaplayacaklardır)
- Hayır

10. Farklılıkları belirtiniz

11. Mahallenizin olumlu özelliklerini belirtiniz

* Arkadaş ve/ veya akrabaların olması	* İşyerine yakın olması
* Eğlence imkanları	* Ulaşım imkanları iyi olması
* Konutun ekonomik olması	* Yeşil alanın olması
* Çevre ve yaşam koşullarının iyi olması	* diğer

12. Mahallenizin olumsuz özelliklerini belirtiniz.

* Gürültü	* Otopark yok	* Sağlık ocağı yok
* İlköğretim okulu yetersiz	* yeşil alan, park alanları yetersiz	
* Ulaşım olanakları yetersiz	* Altyapı yetersiz	
* Sokaka aydınlatması yetersiz	* Plansız	
* Bozuk ve çirkin yapılaşma	* Yaşayanlar birbirini tanımıyor	

KATILIM İLE İLGİLİ SORULAR**1. Muhtarın adını biliyor musunuz?**

- * Evet * Hayır

2. Muhtarlığın yerini biliyor musunuz?

- * Evet * Hayır

3. Mahalle muhtarının, yaşayanlarla mahalle sorunlarının bir toplantı yapması durumunda katılır mısınız?

- * Çok gerekli katılırim
 *Çok gerekli ancak katılamam
 *Gereksiz katılmam

4. Mahalle muhtarının görevlerini belirtiniz?

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi: 01.10.1978

Doğum yeri : Adana

Lise	1992-1995	Bursa Cumhuriyet Lisesi
Lisans	1995-1999	Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
Yüksek Lisans	2000-2003	Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Şehir Planlama Programı

Çalıştığı Kurumlar

2000- Devam ediyor YTÜ, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
Bölge Planlama Anabilim Dalı
Araştırma Görevlisi

